

1 1965

planinski vestnik

VSEBINA:

SPREJEM PRI PREDSEDNIKU PZJ	1
OD STAREGA V NOVO	
Ludvik Zorzut	2
TUJA BESEDA JE LAHKO DEJANJE	3
TURNO SMUČANJE	
France Zupan	6
OB NOVEM ZEMLJEVIDU JULIJSKIH ALP	
Marijan Lipovšek	11
KJER TIŠINA ŠEPETA	
France Avčič	18
SPOMINI NA PARTIZANSKE POTI PO PRIMORSKI	
Danica Rome-Braniselj	20
TRIKRAT V JULIJSKIH ALPAH	
Jan Arnet, Praga 1964	23
PREHRANA V GORAH	
Dr. Herbert Zavašnik	25
DRUŠTVENE NOVICE	29
ALPINISTIČNE NOVICE	35
VARSTVO PRIRODE	39
RAZGLED PO SVETU	41
GORNISKI IZRAZI	
Dr. Vladimir Škerlak	46

NASLOVNA STRAN:

GREBEN RATEŠKIH PONC

Foto: Hrvoie Lukatela

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 1200.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 300.— (naročnina za inozemstvo din 2000.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

poština plačana v gotovini

planiski vestnik

januar • letnik 65.

IZVOZNO PODJETJE

Slovenija vino

LJUBLJANA — Frankopanska 11

ŽELI

VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PARTNERJEM
MNOGO DELOVNIH USPEHOV
IN SREČNO NOVO LETO 1965.

Sprejem pri predsedniku PSJ

Dr. Marijan Breclj, predsednik PSJ, je 26. 11. 1964 v Klubu poslancev priredil sprejem v čast lanskim uspehom naših odprav v inozemske gore. Sprejema so se udeležili vsi vodje in člani odprav, mnogi predstavniki političnih in oblastnih forumov SR Slovenije, predstavniki upravnega odbora PZS, zastopniki PSH, PSJ pa je poleg predsednika zastopal tudi podpredsednik tov. Koča Jončič. Pred sprejemom je dr. Marijan Breclj priredil v prostorih Kluba poslancev tiskovno konferenco, na kateri je časnikarje informiral o odpravah, tov. Koča Jončič pa jih je obvestil o velikem orientacijskem tekmovanju, ki ga prireja PSJ ob 20-letnici osvoboditve. Predsednik PSJ dr. Marijan Breclj je pred sprejemom pozdravil vse povablence v kinodvorani Kluba poslancev. V dvorani so nato vodje odprav navzoče na kratko informirali o opravljenem delu in pokazali izbrane diapozitive, s katerimi so odprave dokumentirali: Tone Sazonov o Spitsbergih, Sandi Blažina o Cordilleri Real, dr. France Srakar o Kavkazu in Vladimir Hebar o Norveški. Dr. Marijan Breclj je med drugim dejal:

»Izvršni odbor Planinske zveze Jugoslavije je priredil nocojšnji sprejem z namenom, da nekoliko podrobneje seznanimo našo javnost z uspehi letošnjih odprav jugoslovanskih alpinistov v inozemska gorstva in da članom teh odprav izreče priznanje za uspehe, ki so jih dosegli, ter da se zahvali vsem tistim, ki so omogočili uspešno organizacijo teh odprav. Devetdesetletna tradicija organiziranega planinstva pri nas je razmeroma dovolj zgodaj omogočila tudi alpinizmu uspešen razvoj. Že pred mnogimi desetletji so pionirji — alpinisti stremeli za tem, da poleg osvajanja do-

mačih vrhov preizkusijo svoje sile in znanje tudi v drugih gorstvih. Želeli so jih spoznati in si pridobiti potrebne izkušnje, da bi mogli stopiti v korak z dosežki drugih narodov, ki so s hitrim razvojem alpinizma pričeli uspešno osvajati nepoznani gorski svet vseh kontinentov. Poedinci in manjše skupine naših alpinistov so iz leta v leto pogostejše zahajali v centralne Alpe in v druga gorstva Evrope, sem in tja pa tudi že v planine drugih kontinentov. Toda ti podvigi so bili preskromni in niso bili odraz dejanske stopnje razvoja, ki smo ga dosegli v planinstvu in alpinizmu doma, in tudi niso ustrezali deležu, ki bi ga Jugoslavija že lahko prispevala nadaljnjemu razvoju mednarodnega alpinizma. Prva jugoslovanska himalajska ekspedicija na Trisul v letu 1961 je odprla našim alpinistom prvo resnejšo pot v svet. Planinska zveza Slovenije

Dr. Marijan Breclj

se je v zadnjih letih sistematično trudila ustvariti boljše pogoje za alpinistične odprave v gorstva drugih dežel in kontinentov. Prav tako se v okviru Planinske zveze Hrvatske, pa tudi v nekaterih drugih jugoslovanskih planinskih organizacijah že posveča večja skrb tej aktivnosti.

Letošnje 1964. leto pomeni v teh prizadevanjih pomemben korak naprej, saj so bile organizirane kar štiri odprave in uspešno izvršeni težki in pomembni vzponi.

Smatramo za svojo prijetno dolžnost, da se ob tej priložnosti zahvalimo Izvršnemu svetu Skupščine SR Slovenije, Mestni skupščini Ljubljana, RTV Ljubljana, Lovski zvezi Slovenije, Splošni plovbi Piran in mnogim organizacijam, ustanovam in podjetjem, ki so poleg Planinske zveze Slovenije, Planinske zveze Hrvatske in Planinske zveze Srbije z izdatno materialno pomočjo omogočili organizacijo teh odprav.

Mislim, da dozoreva prepričanje ne samo odgovornih činiteljev našega družbenega življenja, ampak tudi široke javnosti, da je prav, če Jugoslavija tudi v alpinizmu poveča svoje napore in se v večji meri pridruži mnogim prijateljskim nacijam, ki v okviru te dejavnosti omogočajo odkrivanje novih gorstev v svetu, izpopolnjujejo splošno znanje o gorah, proučujejo raznovrstne prirodne fenomene, bogatijo določene veje znanosti in ki — in to ne na zadnjem mestu — doprinašajo svoj delež medsebojnemu spoznavanju in spoštovanju narodov in utrjevanju mednarodne solidarnosti.

Ob današnji priložnosti vas želimo obvestiti še o tem, da se v organizaciji Planinske zveze Slovenije in njene komisije za odprave v tuja gorstva pripravlja za pomlad 1965 alpinistična ekspedicija v nepalske Himalaje. Nepalska vlada je dala načelno soglasje za vzpon na 7904 m visoki Kangbačen, peti izmed vrhov himalajskega velikana Kangčendzönge.

Z nameravano ekspedicijo so seznanjeni tako ustrezni organi v federaciji in v republiki Sloveniji kakor tudi Zveza fizikolturnih društev Jugoslavije ter mnoge druge ustanove in organizacije. Z njihove strani že odobrena materialna in druga pomoč utrjuje vero v uspeh te naše do sedaj največje in najpomembnejše ekspedicije v tuja gorstva.

V tej številki objavljamo zaključno poročilo o odpravah in obveščamo vse naročnike in bralce, da bomo odpravam posvetili vsaj dve

številki v letniku 1965. Glasilo slovenskega planinstva bo tako ob sedemdesetletnici svojega nastanka (prvi letnik PV je izšel v letu 1895) lahko poročal o prvem našem širšem uspehu v inozemskih gorah. Če s temi številkami odlašamo, delamo to zato, da bi bilo gradivo zanje čim skrbneje zbrano, članki pa napisani tako, kakor opravljeno delo zasluži.

Ludvik Zorzut

Od starega v novo

(Čez »prehodavce«)

Srečala sta se
na vrhu že — na góri.

Bil prvi — sivi mož, betežen, star.
Do konca zdelali so ga napor
v službi javni. Zdaj? Kaj komu zanj je mar?
Je stópil z góre, vtonil v večnosti globine.
Mordá za njim bo pisal kdo spomine?
Zalili so ga na pogrebščini, v poslednji časti,
in od veselja pijani po tleh so se valjali.

Bil drugi je — mladenič zal,
ožárjene mladosti ves prevzet,
saj komaj je, nedolžen še, pogledal v svet.
Na góri je ostal.
V triumfu klanjajo se mu zemljani,
nikar da se od njega lóčijo.
Do jutra ranega vsi razigrani
maliku novemu šampanjca tóčijo.

Srečali so se
na vrhu že — na gori.

So bili prvi vzvišeni — planinci — starešine
častitih let, pa so jim vseplaninstva vzori
pripeli častne znake — zaslužnine.

So drugi bili — mladci, vájeti sproščenih,
poleta nebrzdanega v mladosti nori:
planinski naraščaj gor na slemenih.

Kdo z vrha umakne se? Nihče!
Odšlo je staro leto. A naši starešine?
Planinstvo kri dojí, le s smrtjo mine.
Kakó jim blizu svétijo goré!

Prišlo je novo leto. Mladinci, kam le vi
samí v strmine? Merilo kakšno v veri eni?
Ste vsekali stopinje v steni?
Kakó še daleč vrh se vam blestí!

So vsi.
V roké si sežejo — jim skupni so napor,
pogledajo v poštene si oči —
na góri.

Tudi beseda je lahko dejanje

Ali pa je vsaj spodbuda za delo, za uresničenje zamisli, ki se spočenjajo v urah miru! Spet je šlo leto za gore, spet nas sili trenutek, da ga premislimo in ob premisleku sklenemo, kaj in kje naj poprimemo v letu, ki prihaja, da nam prinese trajnejše, boljše sadove. Kugy, ki s svojim poetičnim plamenom razsvetljuje naša gorska pota, je nekje zapisal, da gore odpirajo vse svoje bogastvo, vso globino svojega duha samo ljubezni. Ljubezen pa terja celega moža, popolno predanost, srčnost, pogum in resnično navdušenje. Ni dovolj hladna misel, tehtna presoja interesov in potreb, razčlemba možnosti in nujnosti! Potrebna nam je vsem, ki se čutimo odgovorni za napredek planinstva, neizčrpna radost nad njim in z njim, neuničljiva vnema, iz katere vre volja do dejanj, do žrtev, vroče prepričanje, da s svojim početjem koristimo človeku in delamo za blaginjo družbe.

To je danes toliko bolj potrebno, kolikor bolj odnašajo razne tehnične naprave sodobnega človeka, ki se hoče sprostiti v gorah, v višave, ne da bi od njega kaj več zahtevale, kot da se udobno preseda iz vozila v vozilo. Ne pozabimo pa, da se je planinstvo polastilo množic šele tedaj, ko so se začela razvijati v prejšnjem stoletju modernejša prometna sredstva. Če so danes možnosti še večje, če so množice, ki se vsipajo z vzpenjač in žičnic, neprimerno večje kakor nekoč, ko jih je h goram privlačala le železnica, potem so danes planinske organizacije postavljene v novih okoliščinah pred nove naloge. Ljudi, ki v gorah iščejo svoj užitek v sproščenosti, v borbi z goro slast in potrditev, ne more zmanjkati, če jim bomo znali dopovedati in prikazati vrednost hoje po gorah, njenih preizkušenj in naporov.

Res je, da je nekdanje romantično doživetje gora zmerom redkejše. Imamo vtis, da je spričo dosežkov tehnike vedno manj spoštovanja pred prvobitno naravo, tudi pred prvobitnostjo gorske narave, bojimo se, da gora človeku ne bo več dajala tistega, kar mu je

dajala v dobi pionirstva in med obema vojnama. Vtis pa nas utegne varati in strah je najbrž odveč. Verjetno izvira iz tesnobe in stiske rodov, ki imajo najlepša in največja doživetja v gorah že za seboj, v arhivu najsvetejših stvari, ki jih zmore le hrepenenje mlajših let. Jasno je, da je splošna tehnična atmosfera, ki je zajela s tehnizacijo tudi gore, v dobrem desetletju »konsum gora« omogočila tako rekoč vsakomur. Ni pa razvrednotila in ne more razvrednotiti dejanske vsebine planinstva, intenzivnega stika človeka z goro, ki ga omogoča samo naporna hoja, premagovanje težav in nevarnosti, intimen spoprijem s silami narave, ki jih tehnične pridobitve modernemu človeku odmikajo s tem, ko jih krote in udinjajo v njegovo službo. Verjetno imajo prav tisti, ki pravijo, da je planinstvo nujen spremljevalec industrializacije, nje spremni tok, ki bi pa moral z njo vred neprenehoma naraščati. Človeški duh, ki je v zadnjih dvesto letih s tehniko ukrotil čas in prostor, tudi terja, da človek najde istočasno vedno bolj odmaknjeno pot k naravi. Planinstvo torej ni beg v naravo, ker se človek v tehničnem veku ne počuti dobro, marveč nujna istočasno dopolnitev modernega življenja.

Nove situacije, nove dimenzije, novi odgovori nanje, nove prilagoditve na nove okoliščine! Vse kaže, da bi se morali iz bogate zgodovine evropskega planinstva nekaj naučiti in se zanesti na nadčasovno njegovo sestavino, globoko utemeljeno v človeški naravi. Enotno, harmonično doživetje gora, ki je raslo iz čustvenega dožemanja in razumskega raziskovanja gora, je najbrž stvar časa, ki se ne bo povrnil več. Izgubili smo mnoge iluzije in mnoge velike simbole. Človeka pa znanje in spoznanje ne osrečuje docela, odvisen je tudi od svojih sanj, od svoje »zaklenjene kamrice«, svoje »notranje« resnice. Med to in gorami je treba vzpostaviti duhovne mostove, poskrbeti za osrečujočo dopolnitev običajnega vsakdanjega tira pri delu in dolžnosti. Oddih, počitek, obnovitev človeka ima svoje fizične in prav tako ali še bolj svoje duševne pogoje in zahteve. Vprašanje je, če je danes sploh kak šport, kaka panoga telesne vzgoje, ki bi v taki, tolikšni meri nudila take možnosti za popolno rekreacijo človeka kakor ravno planinstvo, četudi današnji človek uživa gorsko naravo pod diktatom sodobnega tempa, čeprav se mu v kraljestvu Zlatoroga ne prikazujejo več rojenice in sojenice.

Do tega in podobnega ni težko priti, vse to je danes aktualno, je v duhovnem ozračju »civilizacije dopusta«, pojma, ki osvaja čedalje več ljudi na svetu. Težko pa je s stvarnimi ukrepi, organizacijskimi oblikami, metodami in napotki ubrati pravo pot, v našem primeru, kako čim več ljudi napotiti čez hrib in dol na popotovanje po naših gorskih poteh.

Ali smo v preteklem letu v planinski organizaciji kaj spremenili v tem smislu, kakor govorimo že dve leti? Malo ali nič. Organizacijske oblike so ostale, kakor so bile, čeprav je na naših občnih zborih tu in tam zelo resno prišlo na dan, da se bo treba odreči nekaterim preživelim šablonam in društva bolj nasloniti na močnejše delovne organizacije in jih prilagoditi komunalni ureditvi. Za to so potrebne tudi določene psihološke priprave, saj smo se v 18 letih na dosedANJI organizacijske kalupe tako privadili, da se nam morda

zde za vse čase najprimernejši, edino možni. Vprašanja se niti na občnih zborih niti na sestankih koordinacijskih odborov nismo energično dotaknili niti nismo poizkušali zvedeti, kako bi uredili vprašanje planinske lastnine, če bi prišlo do takih organizacijskih sprememb. Medtem ko vrsta planinskih postojank izkazuje minimalen obisk in minimalen denarni promet, so še vedno društva, ki vidijo v lastni postojanki, če je nimajo, združevalno, organizacijsko središče. Mnoga društva mislijo na nove investicije, medtem ko njihove dosedanje postojanke ne donšajo niti za redne upravne in vzdrževalne stroške. V mnogih društvih gospodarske skrbi odri-vajo dejansko substanco planinstva: Društveni odborniki se ženejo za oskrbniki, za nabavo, za vzdrževanje koč, za tisoč in en gospodarski opravke, so nedvomno delavni in požrtvovalni, tisto, kar je glavna vsebina planinske organizacije, pa mora čakati na boljše

Zima na vrhek med Savo in Sočo

čase. Poleg tega so stopila v ospredje razna protislovja. Planinske koče pričakujejo izboljšanje prometa, če bi jih dosegla avtomobilska cesta. Ko pa cesta pride, bistvenega povečanja v prometu ni. Mnoge koče so postale čisto turistične postojanke, cilj motoriziranega občinstva. Le redke naše planinske postojanke, niti dvajset jih ni več, žive še svoje planinsko življenje. Ali ne bi bilo prav, da jih vsaj za svojo porabo kategoriziramo, jim določimo značaj in po tem uravnavamo oskrbo, upravo, cene, njihovo vključitev v turistično gospodarstvo, poskrbimo za njihovo modernejšo komercialno propagando itd. Naj zapišemo še enkrat: V planinskih postojankah je vložena več milijard ljudskega premoženja, mnogo prostovoljnega dela, čustvenih energij in moralnih sil, so pa tudi priče našega narodnega boja v prejšnjih časih in priče naše obnove in socialistične graditve. Ni vseeno, kako z njimi gospodarimo. Prav bi bilo, da jih v okviru komunalnega in republiškega gospodarstva vsako posebej pretehtamo in poskrbimo, da bi imela naša družbena skupnost od njih čim več koristi, pa čim manj izgube in razočaranja.

Mnogo smo v preteklem letu govorili o problematiki našega alpinizma. Kljub temu v našem glasilu o tem ni prišlo do javne obravnave. Kot da bi najodgovornejši alpinisti položili orožje! Vendar smo lahko opazili, da je prišlo do nekaterih ukrepov, ki utegnejo spremeniti stanje našega alpinizma, ga številčno okrepiti, mu dati trdnjše cilje, perspektive in sredstva, da jih doseže. Po več letih bolj ali manj stihijskega razvoja prihajamo do spoznanja, da samo od sebe vendarle nič ne gre, da je treba dati AO strumnejše disciplinsko ogrodje, uvesti kvalifikacijo, klasifikacijo in kategorizacijo alpinistov, alpinizmu pa pripisati že skoraj izgubljeno kulturno-vzgojno vrednost in ga navezati na naša najboljša izročila. Padla je beseda o »izgubljeni generaciji«, ko smo zamudili vlak zlatega dobe himalaizma in njeni uspehi niso našli potrdila tam, kjer so ga dobivale najboljše svetovne naveze. Ob tem bi bilo treba

tudi ugotoviti, da ta bodisi izgubljena generacija ali ni dobila pobud ali ni imela možnosti ali pa ni imela moralnih energij, da bi se prebila na čelo svetovnega alpinizma z vzponi preko kriterijev, kakor so Pointe Walker v Grandes Jorasses, severna stena Eigerja, severna stena Matterhorna in nekatere smeri v Dolomitih. Bili smo zelo blizu tega, dosegli pa tega nismo in tako se je nenadoma pred nami in za nami spet odprla prazna planjava zamudništva, o katerem smo že mislili, da smo ga ali da ga bomo v kratkem premagali.

Nedvomno bo uspešno delo komisije za odprave v inozemske gore pomenilo pozitivno spodbudo za naš alpinizem, kakršno smo dolgo pogrešali, gotovo pa bo tudi dalo našemu alpinizmu vsaj nekaj mednarodnega slovesa, o katerem smo toliko govorili, gotovo pa premalo zanj storili. Spričo stanja v svetovnem ekspedicionizmu, spričo njegovih sedanjih možnosti in nalog bi bilo prav, če bi čimprej zagrabil za priložnosti, ki se nam danes nudijo na fronti ekspedicionizma: Ne mislimo na dohitevanje samo v športnih ciljih, poskrbimo še za raziskovalno vsebino; naj naš ekspedicionizem obogati tudi naše znanstvene kadre, razširja razgled naših institutov itd. Če bomo imeli sredstva za ekspedicije, ne izrabimo jih samo preprosto za vzpone, pridenimo jim še druge klasične cilje, ne bodimo samo obiskovalci, ampak tudi raziskovalci.

Nič ni lažjega, kot ob prestopu v novo leto razpravljati o tem, kaj je bilo doslej narobe, kaj bo treba popraviti. Ker nočemo, da bi bil smuk v novo leto obremenjen s prevelikim oprtnikom nalog in dolžnosti, zaključujemo novoletna razmišljanja z iskrenimi voščili. Vsem naročnikom in bralcem našega glasila, ki vstopa letos v svoje 70. leto, društvom in njihovim članom, vsem planincem in vsem, ki s simpatijami podpirajo naše planinstvo, želimo v imenu Planinske zveze Slovenije

SREČNO NOVO LETO!

Uredništvo

PLANINCI IN SMUČARJI!

Obiščite Vogel in smučišča, ki vam jih nudi:

»TRANSTURIST« ŠKOFJA LOKA nudi članom planinskih društev, tabornikom in skupinam 20 % popusta na žičnici »Vogel«, ki vas v kratkem času iz Bohinja prestavi v smučarski paradiž bohinjskih gor. Srečen smuk v novo leto!

Turno smučanje

France Zupan

Minila je torej tretja zima, odkar se komisija za alpinizem pri PZS ukvarja s turnim smučanjem. Uspeh? Drži to, da smo priredili leta 1964 več turnih smukov kot prejšnja leta in tudi zanimanje je bilo večje, sodeč po prijavah in številnih novih obrazih. Še nekaj govori naši turni smučarji v prid: posledica načina, po katerem gradijo pri nas smučarske žičnice, je dejstvo, da so najlepša smučišča v Triglavskem pogorju še vedno dostopna samo peš in kot vse kaže, bodo taka tudi ostala. Kdor se bo hotel smučati po njih, si bo pač moral naložiti dilce na ramo...

Preden začnem z običajnim popisovanjem, moram takoj tule na začetku omeniti Mirka Fetiha, ki nam je pri ljubljanskem Kompasju izposloval naravnost imenitne pogoje za prevoz. Brez njega in razumevanja ljudi pri Kompasju, obširnega programa turnih smukov praktično ne bi mogli izvesti, ker ne bi imeli poceni prevoznega sredstva. Tako pa nas je Kompasov avtobus ob sobotnih opoldne odpeljal iz Ljubljane in nas počakal ali pa prišel iskat spet v nedeljo zvečer. Seveda smo preskrbeli tudi za primerno reklamo: program turnih smukov smo objavljali v dnevnem časopisju in radiu.

Po vsem tem bi kakšna naivna duša sklepala, da smo imeli vedno poln avtobus? Kje pa, povprečno je ostalo takole tri do pet sedežev praznih, obenem pa smo morali prijavitelce zavračati! Bili so namreč taki, ki so se prijavili, potem pa niso šli. Seveda jim še na misel ni hodilo, da bi se pravočasno odjavili, pač pa so na ta način vzeli prostor drugim, ki bi radi šli. Prav resno sem že premišljeval, da bi sestavil »črno listo« takih tipov. Vendar sem to idejo po treznem preudarku opustil. Navsezadnje: kdo pa je brez napak? Naše počenjanje je bilo tudi to pomlad v

bistvu isto kot prejšnja leta: po eni strani smo nosili smuči na ramah gor, po drugi pa smo se poskušali peljati dol. Doživetja so bila za vsakega od udeležencev povsem zasebna stvar: lahko se je navduševal nad dramatičnimi sončnimi vzhodi ali pa usajal nad gnilim snegom. Stvar temperamenta, bi dejal. Sicer pa nas je zima 1963/64 tako pustila na cedilu. Kot vsak ve, so bile gore januarja, februarja in celo marca 1964 dolgočasno kopne in brez snega. V Kranjski gori in na Krvavcu smo vozili po travi in kar je bilo še veliko bolj žalostno: po pesku in kamenju. Atlantske motnje s svojimi toplimi zračnimi masami, ki naj bi prinesle sneg, niso in niso mogle prodreti nad naše kraje. Z upanjem in strahom smo zasledovali njihove pohlevne poizkuse v zimskih mesecih, ki pa so bili vsi po vrsti obsojeni na neuspeh. Pooblačilo se je in že smo se drug drugemu zmagoslavno nasmihali: »No, pa bo! Jasno, saj sem rekel: zima in davkarija ne prizaneseta... Sneg mora biti...« Pa ga ni bilo. Tri mesece — kot v posmeh — jasna, suha in mrzla zima... prava mora.

Toda kot bi hotele popraviti slab vtis, so te iste atlantske motnje meseca aprila, ko smo vsemu navkljub začeli hoditi na turne smuke, prav zoprno in potuhnjeno vsak teden najmanj enkrat prisopihale tam od zahoda, vse v sivem in v črnini: prizadevno so nasipale po gorah po približno pol metra novega snega, sicer pa s toplimi sapami ob sobotah mehčale pobočja, po katerih smo hodili in upali, da bomo smučali. Tako smo se v nedeljskih jutrih že navsezgodaj udirali do pasu in še čez, lomili noge, kleli sneg in včasih tudi turno smučarstvo na splošno.

Kje so bili ta čas poeti, ki so na straneh Planinskega Vestnika (letnik 1964), opisovali neskončne bele poljane in smučarje, kako lahko kotno kakor ptice drse na svojih smučeh?

Včasih mi je kar nerodno, da sem bil sam pravzaprav eden od njih. To pomlad je tak pisatelj lahko običajno gledal samo prepotene, zagrizene obraze, ki prenašajo svoje smuči na hrbtih ure in ure daleč, po snegu, ki se jim zahrbtno udara. Neredko bi lahko videl takega popotnika, kako nenadoma, sredi silovitega koraka brez glasu izgine v snegu... Letos se je tudi dalo videti ljudi, ki so nekoč verjeli, da znajo zavoj v levo in desno, kako se negotovo spuščajo v poševni smuki po strminah. V protibregu se ustavijo, prestopijo in se spet odpeljejo na drugo stran. To dolgo-

časno prestopanje šestdesetih ljudi je tisti znameniti smuk na Velo polje. Pogumni, ki so poizkušali v težkem južnem snegu obračati, so že zdavnaj popadali in izgubili veselje do nadaljnjih poizkusov...
Toda pojdemo po vrsti!

KOMNA, 4.—5. aprila

Kot lansko leto smo imeli tudi letos nekakšno mešanico megle, dežja in snega. Nekateri so jo hinavsko označili za »tipično Avčinovo vreme«, kajti kot lamsko leto je bil tudi letos vodja ture dr. ing. France Avčin; ta je seveda ogorčeno protestiral, da nima ničesar zraven. Verjeli mu tako nismo. Dež nas je je ponoči prenehal. Zato smo lahko drugo jutro ob 5. uri le odšli na prvi turni smuk... Kazalo je klavarno, da bolj ne bi moglo. Res so se pod strminami kopičili umazani, strašansko odurni plazovi novozapadlega južnega snega, toda obenem so bila pobočja skoraj kopna. Skozi tanko plast snega pod Bogatinskim sedlom so se kazala melišča. Ko je bilo vseh 46 ljudi na sedlu, se je počasi spustila megla na vrhove, kar je pomenilo toliko kot konec ture na Krn. Kasneje je začelo snežiti in deževati. Vsekakor smo zabeležili rahel napredek v primeri z lanskim letom, ko smo v metežu prišli le do Planine na Kraju!

Proti vsemu pričakovanju smuk nazaj z Bogatinskega sedla v rahlem dežku, pol po snegu, pol po pesku, niti ni bil tako slab. Ko smo se vrnili popoldne nazaj na Komno, smo tam našli verjetno najpametnejšega udeleženca turnega smuka. Ta zjutraj ob štirih, ko sem ga prišel buditi, sploh ni hotel vstati. Kasneje se je odpravil sam na kratek sprehod do planine na Kraju, kjer si je privoščil pol litrčka; dobre volje nas je poslušal, ko smo mu pripovedovali o svojih bolj asketskih doživetjih.

KOMNA, KRNSKO JEZERO, 11.—12. april

Vreme je za spremembo kazalo, da bo odlično, ko smo že drugo soboto zaporedoma obirali tiste ride od Savice proti Komni. Smučiči smo si — kot napredno usmerjeni rekreatorji — dali peljati s tovorno žičnico. Ko sem plačal 300 din, se mi je nenadoma posvetilo in spoznal sem konservativnost klasičnega načina hoje v hribe: prepoceni je!

Ali kot je dejal ravnatelj umetne valilnice za ljudi bodočnosti v Huxleyevem »Krasnem

Na Hribaricah 19. apr. 1964

Foto P. Ocepek

novem svetu» (Brave new World): »Troben-tice in lepe pokrajine imajo neko veliko hibo: nič ne stanejo. Ljubezen do narave ne more zaposliti nobene tovarne. Zato smo sklenili zatreti ljubezen do narave vsaj med nižjimi razredi — zatreti ljubezen do narave, vendar pa ne do trošenja prometnih sredstev...«

Nedeljsko jutro — nenavadno — je bilo mrzlo in jasno. Sneg je bil na površini zmrznjen in je držal. Med tednom je zapadlo kakih 60 cm novega snega in pokrajina je počasi začela dobivati zimsko podobo. Hitreje kot prejšnjo nedeljo smo bili na Bogatinskem sedlu. Kazalo je, da so edina resna zapreka pred uspehom samo še lasteks hlače, ki so počile na neki udeleženki. Toda kot smo mogli videti, je dežurni reševalec Stane tudi to zadevo mirno urejal v zavetju malega zameta s sponkami in šivanko.

Smuk proti Krnskem jezeru je bil resnično imeniten, teren sam pa kot ustvarjen za dolge sproščene zavoje brez hudih strmin. Res je, da se je tu pa tam komu pri obratu predrla zgornja zmrznjena plast, toda takim mestom se je dalo izogniti; obenem pa je bil to opomin, da vse skupaj ne bo dolgo držalo. Podili

Na kañinskih snežiščih 10. maja 1964

Foto P. Ocepek

smo se torej navzdol, — vsaj jaz neprestano z neprijetno mislijo, da bo treba še nazaj... To prediranje pa je bilo le nevarno. Tam nekje v tistem strmem žlebu nad opuščenimi italijanskimi kasarnami me je kot blisk spreletela misel: kaj bi bilo, če...?

Pravkar sem se v zavozu udrl in padel in tudi marsikomu drugemu je potegnili noge narazen. Prav nič prijetno ni bilo gledati različne padce in zavite noge: tu je bil na krajši razdalji sneg izrazito slab. Da, kako bi izgledalo reševanje nazaj gor na Bogatinsko sedlo, kaki dve uri vlačjenja navkreber? Vprašanje je bilo zanimivo, ne samo teoretično, čeprav sem se bal praktičnega preizkusa.

Dan je bil prelep. Sonce je sijalo, pa vendar nebo ni bilo tisto dolgočasno, prazno nebo, ampak so se na njem menjavali kopasti oblaki najbolj različnih oblik in odtenkov. Svet polagoma pada proti Krnskemu jezeru v velikanskih, blago nagnjenih kotlinah, ki so kot nalašč za dolge, sproščene smuke. Preko njih so brez glasu drsele sence oblakov in — trideset smukačev, zasoplih, vendar srečnih.

Mogoče se je meni samo zdelo, mogoče je bilo pa res, da je na tej strani, ki leži obrnjena proti jugu in Soči, nebo modrejše in sonce toplejše? Vsenakrog, posebno pa nad Triglavom so viseli mrki oblaki, pri nas pa je sijalo tako žarko sonce, da so si morali najbolj občutljivi zavarovati obraze z belimi tančicami, večinoma pa smo svoje rdeče nosove hrabro pustili v sončnem sijaju.

Krn smo od jezera, kjer smo se ustavili, lahko občudovali samo od spodaj. Ves v snegu se je bleščal in iskril, izgledal pa je še enkrat višji kot poleti. Tisto pobočje, kamor hodimo zaman že drugo leto, je bilo že omeščano, zato nam ni ostalo drugega, da smo se obrnili nazaj na Bogatinsko sedlo. Že ta vzpon nam je v žgočem soncu jemal veselje do nadaljnjih podvigov. Končno smo prilezli, kaki dve uri in pol je bilo za to potrebno, nazaj na sedlo, nad katerim so se dramatično kopičili oblaki in menjavala sonce in senca. O smuku na drugi strani dol na Komno ne morem mnogo dobrega povedati. Sneg je bil ojužen in težak. Sploh pa je pot z Bogatinskega sedla na Komno nenavadna — neprestano namreč hodiš vkreber, v katerokoli smer že greš. Čeprav sem se dobro spominjal, da smo zjutraj hodili vkreber, smo nazaj grede spet dvigovali kolena, preden smo lahko na Komni potolažili svojo žejo s potoki radenske, sadnih sokov in drugega. Z Antonom sva si celo oba skupaj privoščila za desinfekcijo in proti prehladu šilce žganja, razredčenega v radenski vodi. Razhojena in pregreta od sonca sva ga nenavadno začutila: postala sva vesela in opazno bolj pogumna... kar je bilo sicer ravno prav za tisti smuk s Komne proti Savici. Samozavestno sva vijugala kar po skalah in celo mimo tiste velike zijalke ob poti, v kateri bi prejšnjo nedeljo kmalu za vedno izginil Sandi. Seveda so ga zadnji hip ujeli za dežnik, ki ga je imel privezanega na nahrbtniku.*

Veliko doživetje: SEDMERA JEZERA — KRMA, 18. in 19. aprila

Bo ali ne bo?

Namreč vreme. Vremenoslovci so namesto dežja napovedovali za spremembo v višinah

* Postavim, da bo nekoč tudi na Komno peljala osebna žičnica. Ali se bo takrat kdo spomnil, da bi se dala urediti smuk proga s Komne v dolino do Savice? Že sedaj hodi na Komno dosti smučarjev. Vsi ti se, kadar je sneg, mučijo navzdol po serpentinah in po gozdu, kjer bi se dalo s preprostimi zemeljskimi deli urediti smučarsko progo.

nekakšne hladne zračne gmote. Napeto smo prebirali vremenska poročila in prognoze tiste dni pred odločilno soboto 18. aprila. Mrzla noč, s temperaturami pod ničlo, pa bo drugi dan vse v redu. Topel južni veter, oblačno — pa bo vsa hoja zama. Turni smučar je veliko bolj kot ostali gorniki odvisen od naravnih sil, vetra, oblakov... Nad njimi nima ne pregleda in ne moči, zato ni čudno, da je še vedno malo praznoveren in bolj verjame v ledene može, ta mokro Zofko in v štirideset mučnikov kot v vremenske napovedi. Če bi poznali kakšne res dobre zagovore za zaklinjanje vremena, ne rečem dvakrat, da ne bi na večer pred turo lahko človek videl za bajto različne zaskrbljene možakarje, kako v zavetju megle, teme in gora kličejo nečiste sile in jih prosijo za »malo firna za drugo jutro, takole od osmih do enajstih... Pa naj se ne vdira več kot za en podplat...«

Noč je bila oblačna, brez zvezd, ko smo prigazili v težkem snegu preko Komarče.

»Mogoče pa ga bo ponoči malo prišlo,« sem upal v nemogoče, ko sva z Belačem snemala smuči pred Kočo pri Sedmerih Jezerih in otepala z njih moker, južen sneg.

»Pod 'kovtrom' še nobeden ni zmrznil,« je trezno odbil Belač, za katerega je bila stvar jasna: oblačna odeja bo zadrževala toploto nad ničlo. Kljub pozni uri je zunaj kapalo od strehe.

Vstali smo v črni temi, v tistem meglenem niču ob treh zjutraj, ko nekatere občutljive duše sploh ne verjamejo, da bo še kdaj dan. Ob štirih zjutraj je prva skupina že odšla proti Hribaricam po snegu, ki se je prediral! Ponoči »pod kovtrom« res ni zmrznil. Torej smo hodili s smučmi na nogah, večina brez psov. Z marker vezjo je to še prav posebej dolgočasno opravilo, vendar nič ne pomaga: dvigaj noge in tlači sneg.

Razpoloženje tri ure kasneje na Hribaricah je bilo čemerno, zakaj tudi ne? Prejšnja leta smo gor prišli bodro po trdo zmrznjenem snegu, s smučmi na ramah. Če smo po dolini še hodili v modrikasti jutranji senci, smo bili na Hribaricah že na soncu, nad nami je bilo modro nebo in ko smo počivali v zavetni kotanji, smo prigrizovali salamo s prijetno zavestjo, da ta čas sonce dela za nas in mehča sneg — ne preveč, ravno prav za odličen smuk. Z eno besedo, doživeli smo gore čisto po turistični razglednici.

To pot pa je bilo oblačno, pihal je neprijeten, hladen veter, sneg je bil zanič, gnil, južen,

tiste vrste, v katerem človek izgubi veselje do smučanja. Kadar pritisneš, se dilca ugrezne globoko v sneg. Če skočiš pri obratu, izginejo konice sploh pod snegom in nobena znana sila jih ne spravi spet ven. Predvsem pa je zoprni tisti občutek, da smuči ne drse lahkotno, ampak jih nekaj vleče nazaj in k tlom... Toda tudi tu je rešitev: vozi poševni smuk, ustavi se in prestopi v drugo smer, spet poševni smuk in na koncu, ko se srečno ustaviš, spet prestop...

Gremo torej na Velo polje! Prva skupina naprej! Šestdeset v vetrne jopiče zavitih turnih smučarjev, ki so do sedaj bodisi posedali v zavetju na sedlu in malicali, bodisi se že oprtani nervozno prestopali nad prvim strmim robom, se zgane. Praviloma mora vsaka skupina smučati skupaj, toda to se običajno ne dogaja: boljši jo kot preplašeni zajci ucvrejo navzdol, slabši padajo, zaostajajo, se pobirajo in čistijo sneg iz srajc. Nato malo premišljujejo — kdo ve kaj? — hodijo neodločno sem in tja nad strmino, se pripravljajo in obotavljajo in potem zapeljejo poševni smuk tako, da so na drugi strani višje kot tam, odkoder so začeli... Po pobočju — strmem, toda širokem in varnem, na prvi strmini pod sedlom nastane slikovita zmeda. Šestdeset ljudi se tako ali drugače spravlja v dolino, vsak tako neusmiljeno sam s svojimi neubogljivimi dilcami in svojimi problemi.

Prav zadaj se prepeljavajo trije dežurni člani GRS, stoično, mogoče celo malce naveličano. V nahrbtnikih nosijo sanitetni komplet, opornice, povoje, vrvi, zložljive reševalne sani, pri katerih se uporabijo ponesrečenčeve smuči. Zadnji so in njihova naloga je pomagati vsem, ki obležijo.

Med prestopanjem navzdol nisem niti opazil, da se je zjasnilo in da smučamo navzdol proti Velemu polju v najlepšem soncu! Sneg se je začel bleščati, ostal je seveda še prav tako zanič kot prej, vendar je bil optični vtis prikupnejši — beli oblaki so plaval po modrem nebu in čim nižje smo se spuščali, tem bolj so rasli v nebo gorski velikani, s katerimi smo se prej gledali kot enaki z enakimi...

Kratki strmi smuki so vabili in zavajali k brzini, po smučinah, ki so jih utrlji tisti spredaj. In tu nastopi Tončka, pogumna in vrla turna smučarka, ki je bila že 1963 z nami na Kaninu in na Velem polju. Naredila je napako, da je kljub tako številnim, lepim modelom varnostnih vezi še vedno vztrajala na starem, togem in nevarnem okovju.

Tišino sončnega dopoldneva je nenadoma prekinil njen glas, krik strahu. Obstali smo: Velska dolina se tu umirja in položi v vrsto ravninic, ki padajo v blagih odstavkih proti dnu Velega polja. Zapeljal sem torej na rob in pogledal dol v naslednjo: na snegu je spodaj na ravnem ležala Tončka z nenavadno zasukano nogo. Torej... Kriv je bil seveda nek moški klobuk, ki je svojemu nosilcu padel z glave. Tončka ga je v smuku hotela pobrati, pri tem verjetno preveč obremenila eno nogo. Smučka se je pogreznila v južen sneg in posledica je bil padec, nemarno zasukana noga in zviti ali zlomljen gleženj — tega takrat še nismo vedeli.

Sonce je pa kar prijazno sijalo, bilo je toplo in prijetno. Zapeljali smo se k ponesrečenki in ji sneli smuči — »previdno, boli« — ter jo položili na šotorsko vrečo. Bolečina se še ni imela časa razširiti po nogi, še vedno je bilo presenečenje močnejše.

Udeleženci turnega smuka so se začeli molče zbirati okrog ponesrečenke, razen tistih, ki so smučali naprej in so bili že na poti proti koči. Tisti, ki so prvič videli, kako izgleda nesreča, so bili primerno pretreseni, kar je po mojem mnenju bilo vzgojno. Prejšnji večer, ko sem v koči besedil o nevarnostih in disciplini na smuku, so se neprizadeto mastili in v marsikaterih očeh sem opazil veselo iskrico: češ, nehaj že in pusti nas pri miru s svojimi dolgočasnimi opozorili... Res je, da sem bil večkrat že samega sebe sit; sebe in svojih večnih opozoril: »Držite se skupaj, pazite na vožnjo, turni smuk ni tekmovanje«... toda nekdo mora opraviti tudi to nalogo. Vsi ne moremo biti prijazni, molčeči, vedno smehljajoči se »fejst fantje«.

Spravili smo se torej na delo in pogledali, kaj je narobe. Kazalo ni na kaj posebno hudega: boleče mesto je bilo nekje v gležnju ali pod gležnjem, na vsak način še v čevlju, toplem in mehko podloženem smučarskem čevlju, ki je že sam dajal nekoliko opore, zato smo ga samo rahlo popustili in pustili na nogi. Nogo smo preko kolena s čevljem vred trdno imobilizirali s tremi Kramerjevimi opornicami in tako je bila pripravljena za transport po grobem in surovem gorskem svetu, kjer ponesrečenec običajno močno trpi — kljub vsem naporom reševalcev: nenadni sunki, dvigovanje, skale...

Med tem so dežurni reševalci pod budnim Belaćevim očesom že sestavili reševalne sani.

Tončki sicer še vedno ni šlo v glavo, da je noga polomljena in bi na vsak način rada kar sama šla naprej. Ni in ni se mogla sprijazniti z dejstvom, da jo bomo morali naprej peljati... Resnično težak je nepričakovan prehod od smučarja, ki se veselo prepeljava po snežnih poljanah, do ponesrečenca, ki je popolnoma odvisen od drugih... Vendar Tončka tehnično ni predstavljala problema: 58 kg žive teže, »telešček«, kakor bi dejal Joža Čop. V primerjavi z 80-kilskimi možakarji je bila Tončka idealen ponesrečenec... Toplo smo jo oblekli, zavili v šotorsko vrečo, ji dali nahrbtnik pod glavo in privezali na reševalne sani, pa smo bili pripravljeni.

Toda kot vedno je bilo tudi tu več možnosti za sestop v dolino. Proti severni strani, v Krmo, sta bili dve: ena preko Vodnikove koče in Bohinjskih Vrat, običajna, shojena in zvožena smer, po kateri smo tudi sicer namerali potovati k Krmo. Izbrali smo seveda drugo, zahtevnejšo, čeprav teoretično krajšo pot: preko Konjskega sedla. Bili smo namreč še tako visoko, da se nam je zdela pot dol proti koči in nato spet gor do Vodnikove koče in Bohinjskih vratc prav odveč. Konjsko sedlo je bilo vabljivo blizu nad nami...

Ta odločitev, kakor je bila videti tedaj razumna in celo duhovita, se je seveda izkazala kasneje za nekoliko manj sijajno. Res je, da bi izgubili nekaj višine in verjetno tudi časa, ko bi se spustili s Tončko še naprej dol po dolini, namesto da smo se začeli takoj dvigati. Toda: nismo vedeli, da je naš Lojz, ki je bil s svojo skupino že v koči na Velem polju, razvil že tako živahno dejavnost. Preskrbel je AKIA čoln, dolgo rdečo perlonko in po vsem južnem pobočju proti Bohinjskim vratcem razpostavil fante kot štafeto, tako da bi ponesrečenko v čolnu na horuk, ena dva potegnili tistih 300 metrov navzgor. Na drugi strani bi isto operacijo ponovili navzdol po tisti prvi hudi strmini in nato po snežišnih navzdol proti dolini Krme. Vsekakor bi bila za Tončko vožnja v AKIA čolnu udobnejša kot na sestavljenih saneh, mimo-grede pa bi lahko še v koči dobila čaj. Vse to mi je Lojz povedal z malo užaljenim glasom, ko je jezen prisopihal za nami z znamenito perlonko okrog prsi. Žal! Poslal sem na Velo polje samo sla s prošnjo, naj prinesejo nosila, če so v koči, na drugo stran dol v Krmo do tja, kjer se neha sneg. Tako smo torej pričeli z vzponom po zimski stezi v smeri proti Konjskemu sedlu...

Ko smo Tončko srečno privlekli na Konjsko sedlo — dejal sem že, da je bila lahka, je bil ves uspeh našega podviga ta, da smo se znašli spet na višini 2020 metrov... Sestop dol v Krmo namreč v snegu ni tako preprost kot bi si kdo mislil: po letni poti bi morali še daleč tja v levo. Odločil sem se za spust preko Kurjice, po skoraj opuščeni, malo znani poti, ki pelje preko strmega skalnatega žleba naravnost na pastirsko kočo pod skalo (približno 1700 m). Od zgoraj se je zdel žleb sicer strm, povrh vsega je ojuženi sneg samo čakal, da zdrsi. Vendar v resnici stvar ni tako huda: iztek spodaj je lep, manjše plaziče pa smo sprožili kar sproti od zgoraj. Žleb je dolg približno 150 do 200 metrov in zoprn od tal do vrha: v popolnoma gnilem snegu se je udiralo preko pasu. Od pastirske koče naprej je šlo lažje in navsezadnje smo bili spodaj, kjer se obe poti srečata. Smučarske čevlje smo imeli popolnoma premočene, vsaj meni je v njih kar žvrkljala voda. Spet smo nataknili smuči in občutek je bil nenavaden: kadar sem pri obratu pritisnil, je spodaj v čevlju zažvrkljalo, torej neke vrste vodno smučanje. Postalo je hladno, ker se je spet pooblačilo, potegnil je mrzel veter in nas ohladil; ali pa smo bili že rahlo navelčani. Zeblo nas je v noge, dan je mineval v neprestanem vlačanju, spuščanju in prenašanju po snegu, preko skal, rušja, skokov... in neprestano v zahrbtnem, gnilem snegu, ki se je prediral do tal.

Uboga Tončka je trpela seveda neprimerno bolj kot nosači, katerih je bilo preveč — samo ona je morala vzdržati do konca. Končno je bilo snega konec in preložili smo jo na nosila. Štirje so poprijeli in naglo je šlo navzdol. Moram reči, da je bil to znamenit, nepozaben pogled: štirje neobriti, prepoteni in plečati korenjaki so se urnih krač z nosili spuščali po peščeni in kamniti stezi dol proti Zasipski planini. Redko pade reševalcem v roke brhko dekle in fantje so se izkazali — Tone je nosil vso dolgo pot sam, ni pustil, da bi ga kdo zamenjal...

Ob 18. uri smo položili Tončko na udobni, mehki sedež avtobusa, ki je peljal naravnost v ljubljansko bolnico. Bila je spet dobre volje, pozabila je na vse tisto visenje z glavo navzdol in na premetavanje in sunke na zasilnih nosilih... za prvo plačo pa si bo kupila varnostno vez, tako je rekla za slovo, ko je avtobus odpeljal.

(Se nadaljuje)

Ob novem zemljevidu Julijskih Alp

Marijan Lipovšek

»Julijske Alpe, izdalo in založilo S. P. D. Narisal Alojzij Knafelc, Litogr. J. Blasnika nasled. — S to publikacijo je S. P. D. započelo svoje delo na novem, v Slovencih še domala neobdelanem polju... S. P. D. je oskrbelo za zdaj pregleden zemljevid onega gorovja, ki zavzame višek interesa: Julijskih Alp in sosednjega dela Karavank, a bo razširilo svojo delatnost tudi na ostala naša pogorja... pripravnejega zemljevida Julijskih Alp, nego je pričujoči, ni dobiti nikjer. In ta zemljevid stane, ker S. P. D. zasleduje ž njim edino idealne svrhe, le 50 vinarjev, po pošti 55 vinarjev...«

Tako je pisal Planinski Vestnik leta 1910, v rojstnem letu imenitnega Knafelčevega grebenskega zemljevida. Že mesec za tem je pozival nekatere člane, naj »izvolijo poravnati tistih par vinarjev ali pa naj zemljevid vrnejo, ker se v doglednem času ne bo na novo založil in je že domala razpečan...«

Mislim, da bo kar prav, če mlajšim ljudem, ki danes hodijo po gorah, na kratko ponovim poteze enega od najbolj simpatičnih likov stare planinske generacije, ki je z dr. Franom Tomiškom, njegovim bratom dr. Josipom Tomiškom, s prof. Jankom Mlakarjem in z drugimi znanimi predstavniki planinske ideje ustvarjala temelje za današnji razmah. Ta lik, ta človek je bil Alojzij Knafelc, žilav, živahen in delaven mož. Spominjam se ga še sam, kako sem ga nekoč srečal nad Pragom pri studentu, ki ga je prav on zajel v kratek žlebič, ki čez eno uro še danes teče. Knafelca, hudomušnega in razboritega, smo poznali najbolj po njegovem originalnem načinu gospodarjenja v koči pri Triglavskem jezeru, o katerem je sam napisal članek v Planinski Vestnik. Ne vem, če je splošno znano, neka-

terim pa najbrže jè, kdo je bil avtor tiste pesmice, ki so jo pustili neki nabriti smučarji Knafelcu v spomin v koči pri Triglavskih jezerih, ko se je prej trdoglavo branil dati jim ključ in sploh le počasi začel razumevati tedanji mladi svet, ki je tudi pozimi silil na gore. Pesmica se je začela takole:

Pomladi vse se veseli,
le boter Knafelc se jezi:
»Saj res te rogovile nore
pozimi hodijo na gore!«
itd.

Knafelc je pesmico priobčil v svojem članku (Pl. Vestnik 1928) in ves smučarski svet, takrat po večini sami alpski smučarji, se je hahljal. Pesmico pa mi je že prej povedal Janez Kveder, ki jo je bil v družbi s tovariši (teh se ne spominjam) zložil in napisal v vpisno knjigo. V kočo so seveda vdrli, zakaj tedaj ni bilo smučarjem tako lahko kakor dandanes. Ključe so jim le neradi dajali. Da bi pa kdo kočo, kakor je pri Triglavskih jezerih, v snegu oskrboval, na to ni tedaj nihče mislil.

Knafelc je bil vsevidec potreb in pomanjkljivosti na gorskih potih. Prav prizadevno je delal, da bi to izboljšal. Njegov najbolj znani uspeh je pač sedanja markacija, ki ji je on iznajdljivo pogodil obliko in kombinacijo obeh barv. Najpomembnejše njegovo delo pa so zemljevidi, ki jih je zasnoval in povečini tudi sam izrisal. Dr. Josip Tomiňšek piše v nekrologu ob Knafelčevi smrti (26. aprila 1937. Knafelc je bil v 78 letu), da ga je risarska spretnost, ki si jo je pridobil v službi, usposobila, da je sestavljal potrebne zemljevide. Kolikor lahko povzamem iz Tomiňškovega poročila, je Knafelc poleg zemljevida Julijcev sestavil še zemljevid tržaške okolice, relief tržaške luke, zemljevid Blejskega jezera, okolice Kamne gorice, železniško karto Jugoslavije (bil je železniški inšpektor), a Tomiňšek ne omenja zemljevida Kamniških Alp in Karavank. Grebenska karta Kamniških Alp je dobila hudomušen priimek »cikorija« zaradi precej krepko natisnjene reklame za kolinsko cikorijo, ki jo je tedaj izdelovala tovarna v Ljubljani. Karavanke je izdala planinska podružnica Tržič in karta obsega predvsem osrednjo skupino tega gorovja. Vse tri karte, ki zadevajo naš gorski svet, so izdelane v isti tehniki, toda Kamniške Alpe je izrisal Oskar Delkin, znani ljubljanski karto-

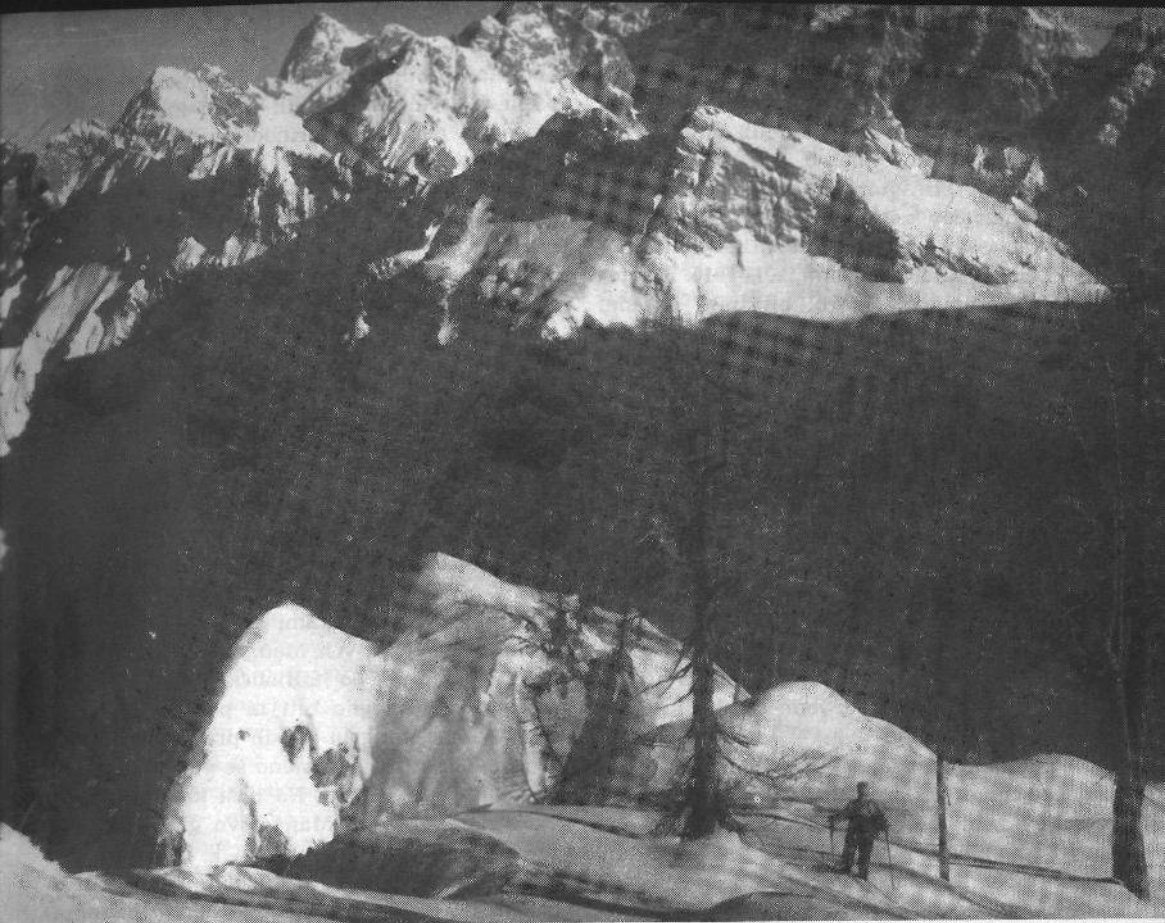
graf, kar je Knafelc skromno sam popravil v Plan. Vestniku 1924, potem ko je notica tamkaj malo prej hvalila njega kot avtorja in risarja. On je — tako pravi, samo zbiral podatke in jih Delkinu posredoval.*

Zemljevid Julijcev je do l. 1939 vendar doživel pet izdaj, ki so bile postopoma izboljšane, žal pa so morale biti po l. 1918 tudi popravljene in okrnjene, po kruti spremembi bivše avstrijsko-italijanske meje.

PD Ljubljana-Matica je ob svoji 70-letnici izdalo nov zemljevid Julijskih Alp, ki so mu bili spet Knafelčevi osnutki in risbe idejna in, kakor bomo videli, tudi stvarna podlaga. Bila je to po dvanajstih letih, namreč od takrat, ko je izšla specialka Julijskih Alp Planinske zveze Slovenije (1 : 75 000), edinstvena prilika, da dobimo res vsestransko popravljen in urejen zemljevid, čeprav samo grebensko karto, ko specialk ne moremo dobiti. V naši bližnji sosesčini tiskajo in prodajajo tudi precej nadrobne zemljevide našega področja Touring Club Italiano, Consociazione Turistica Italiana, Freytag-Berndt, oficialni Bundesamt na Dunaju in morda še drugi. Domači in tuji turisti si tamkaj lahko oskrbijo zemljevide (specialke) s poljubnih področij, kolikor želé, in smešno je misliti, da bi prepoved natisa in prodaje zemljevidov naših krajev (pri nas) mogla preprečiti nezaželenim vpogled v terensko situacijo. Tako ostajajo naši ljudje pri hoji po gorah brez potrebnih pripomočkov, ta žrtev pa je čisto brez haska. PD Ljubljana-Matica je torej storilo nad vse dobro delo, ko je ob svojem jubileju izdalo prepotrebno karto, ki smo si jo planinci dosedaj že več let zaman želeli. Za to dejanje moramo biti našemu najstarejšemu osrednjemu društvu zares hvaležni. Dobili smo vsaj približno orientacijsko pomoč, ki daje glavne napotke in podatke v topografiji, imenoslovju in komunikacijah na področju Julijskih Alp. Saj kot kaže, specialk še dolgo ne bomo imeli. Z vsem zadoščenjem torej pozdravljamo izid tega grebenskega zemljevida.

Toda zemljepisno-politična situacija se je medtem spremenila. Precejšen kos našega ozemlja, ki nam je bil po prvi svetovni vojni iztrgan in nasilno priključen Italiji, smo dobili nazaj. Jasno je, da so stali avtorji našega zemljevida pred novimi nalogami. To je opazno že na zunaj: prejšnji Knafelčev zemljevid (zadnja izdaja iz leta 1939) je meril 50 krat

* Nekaj je o tem pisal Delkin sam v svojem članku »O kartografiji«, Pl. V. 1961.

»Podoba raja« z vršiške strani. Samotni smučar je pokojni planinski fotograf Močnik

Foto V. Soštarič

48 cm. Sedanja grebenska karta pa je v širino povečana za celih 17 cm. Ko jo razgrnemo, opazimo na vzhodni, desni strani zgoraj isto skrajno mejno točko, kakor jo je imel Knafelčev zemljevid, namreč koroško železniško postajo Podgorje. Prav tako v spodnjem desnem kotu, Zali log. Medtem pa se je območje, kamor sega zemljevid na severozahodu, raztegnilo do Poliškega Špika, Rablja in Trbiža, na jugozahodu pa do Razorja in Mije ob Kobariškem Matajurju. Velik del ozemlja je bilo torej treba na novo izrisati. Avtorji, Jože Trpin in Tonček Stojin s sodelavci so to storili na enako jasen, lahko čitljiv, pregleden in očem prijeten način, kakor je delal to že Knafelc in kakor ima naš zemljevid izrisano seveda tudi vse ostalo ozemlje.

Na tem gorskem prostoru pa imajo vedno večji vpliv alpinizem s svojimi spremljevalnimi organizacijskimi pojavi (GRS, ambu-

lante, obveščevalne točke, bivaki), splošno planinstvo (koče, domovi, nova pota), turizem (hoteli, vzpenjače, telefonske zveze, ceste) in šport (skakalnice, nova smučišča, sedežnice, vlečnice). S tem je seveda tabela zemljevidnih znakov precej narastla, kar je na marsikaterem področju povzročilo težkoče v preglednem risanju karte. Kaže, da se je bilo treba avtorjem zemljevida precej zamudno boriti za dober in nezamotan izris podatkov, predvsem seveda na tistih točkah, kjer se taki podatki kopičijo. To pa so dostikrat razmehoma majhna območja, ki v merilu našega zemljevida ne dopuščajo kdo ve kako veliko prostora. (Prim. Vršič.) Tem večji je uspeh risarjev, ki so te težave vendarle premagali in nam dali precej ustrezno sliko pogorja in raznovrstnih podatkov.

Ob vsej hvaležnosti, ki smo jo dolžni PD Matici, ob dobrem temeljnem delu, ki so ga opravili risarji, in ob priznanju, ki ga za to

zaslužijo, pa je le prav, če si kritično ogledamo končni rezultat zemljevida, namreč to, ali so napotki in podatki, ki jih daje in zaradi česar ga sploh imamo, pravilni. Podlaga za to delo je bil avtorjem, kot rečeno, v prvi vrsti Knafelčev zemljevid, kar navaja tudi naša karta sama, saj je izdana kot šesta, popravljena izdaja izvirnika iz l. 1910. Kartografična osnova je moral biti prej ko slej zemljevid v merilu 1 : 75 000, kar je tudi merilo našega novega zemljevida. Podatke pa so lahko poiskali na že omenjeni specialki Plan. zveze iz l. 1952, na specialki 1 : 100 000 bivšega vojno-geografskega inštituta v Beogradu, pa v številnih tujih zemljevidih-specialkah. Za imenoslovje in pojasnilo podrobnih terenskih situacij so jim lahko služile male skice iz Našega alpinizma v založbi T. K. Skale, ki ga je moč dobiti po strokovnih knjižnicah, odlične skice iz »Vodnika po slovenskih gorah«, pa Tumovo »Imenoslovje Julijskih Alp« iz l. 1929 v samostojni knjižici-brošuri in poleg tega mnogi nadrobni članki v Plan. Vestniku.

Ko se nam v večjem časovnem razdobju končno nudi priložnost, da izdelamo dober zemljevid, bi moral človek, ki ima tako odgovorno nalogo, storiti vse, da bi zbral kar moč prave in zanesljive podatke, ki bi jih vnesel v risbo. Zakaj v starejše zemljevide so se vrinile mnoge napake, saj še dobra specialka PZ ni brez njih. Zares bi bilo morda treba za vsako področje poleg podatkov iz prej omenjenih virov poiskati še poznavalce krajevnih prilik, imen in oblik pogorja, da bi dobili pravo podobo naše gorske dežele. Z obžalovanjem moram reči, da se je nekaj napačnih navedb in pomanjkljivosti vrinilo tudi v našo novo grebensko karto. Namen teh vrstic ni, da bi avtorjem to oponašal. Zmerom je lažje kritizirati kakor storiti kaj dobrega, saj nikoli ne poznamo vseh okoliščin, v katerih je delo potekalo. Toda nekaj prispevka k razjasnitvi nekaterih predelov Julijskih Alp je le treba. Za tem se bodo morda oglasili še drugi in tako bomo z združenim prizadevanjem dosegli, kar si vsi želimo, namreč kolikor mogoče popolno zemljevidno sliko, četudi samo grebensko karto. In ravno, ker specialk ne moremo tiskati, naj bi bila taka grebenska karta čim boljše in čim bolj natančno izdelana.

Seveda bi lahko poslal te prispevke naravnost avtorjem. Toda mislim, da je potrebna pobuda za širše razpravljanje o teh vprašanjih.

Zato naj bi bile pripombe k posameznim okoliščinam v premislek, če jih ne bi kazalo uporabiti pri morebitnem prihodnjem natisu zemljevida, obenem pa naj bi bile osnova za razgovor o materialu, ki ga obravnavajo. Moral pa bi se oglasiti še drugi poznavalci raznih področij teh gora, povedati svoje mnenje in svoje konkretne pripombe, kakršne so te, ki jih tu navajam.

Sektor Mangrt—Jalovec—Mojstrovka

— Plan. Vestnik je že l. 1953 priobčil vest o novi poti na Mangrt in sicer na njegovo glavo naravnost po strmem žlebu čez zahodno steno. Franc Ceklin iz Tolmina je pot trasiral in kmalu nato je bila pot tudi zgrajena. Ne glede na to, v kakšnem stanju je sedaj, je to gotovo zavarovana steza, ki bo ostala in bo vselej prav prišla tistim, ki se želé povzpeti po naši strani na vrh Mangrta. Deloma zato, ker gre stara pot po italijanski strani, deloma pa zato, ker utegne biti ta pot tik nad severno steno Mangrta včasih prav nevarna, če je znano snežišče nad steno še veliko in osreinjeno ali celo ledeno. Na naši karti pa nove steze naravnost na Mangrtovo glavo ni vrisane.

— Škoda je, da ni vrisane poti iz Koritnice na Brežič (pod Škrbino za Gradom) oziroma da manjka na karti njen spodnji del, ki se začne pri Koritniški planini. Tamkaj je strm ozebnik in nadelana steza zelo trpi pod plazovi. Svojčas je celo v našem dnevnem časopisu izšlo nekaj člankov, ki so obravnavali ta sektor. Vsekakor steza obstaja, čeprav je večkrat poškodovana. Zveza po njej iz Koritnice na Brežič je prelepa.

— Da so se avtorji našega novega zemljevida preveč držali Knafelčeve izdelave, lahko vidimo na področju Jalovca. Res ima tudi Knafelc za markirano pot iz Planice na Jalovec vzhodno od vrha narisani odklon v močnem kotu proti jugovzhodu. Vendar to ni pot oziroma taka ni pot skozi Jalovčev, namreč Račeški ozebnik, temveč pot čez Jalovško škrbino. Naša nova karta, ki Knafelčev naris točno kopira, pa še dodaja: Pot skozi Ozebnik — kar je napačno. Pot iz Planice drži iz doline naravnost skozi Ozebnik. Tik izpod Ozebnika pa gre (svojčas z žicami zavarovana) steza na levo na Jalovško škrbino (2110 m), po kateri se je že marsikateri planinec srečno umaknil, če je bil Ozebnik leden in neprehoden. Vendar je treba potem s škrbine na

drugi strani globoko dol in okrog vzhodne špice ob Jalovcu (Goličica, 2310 m) na stezo, ki pridrži po jugovzhodnih ploščah, potem pa po tej stezi spet navzgor. Tamkaj prideš ravno nad vrh Ozebnika in se lahko vzdigneš naprej na Jalovec sam. Vse to je mnogim gornikom dobro znano in specialka PZ, pa tudi »Vodnik po slov. gorah« imata vse to točno narisano, kar bi bilo treba upoštevati. — Podatek za višino Kotovega sedla bi bil pravilen 2105 m, ne 2124 m. Ista napaka je tudi na Knafelčevi karti.

— Steza z Velikega Ozebnika (Nad prodrom Špica) 2483 m, na Jalovec ni vidno označena. — Za Kočo pod Špičko bi se morali pogovoriti glede imena Špička — Špiček. Špička je najbrž napačno, po minuli vojni prenašlo oznanjeno ime, zakaj že Tuma navaja v svojem Imenoslovju Špiček. Moti samo višina: koča pod Špičkom je 2010 m, Špiček sam pa ima po Tumi 1964 m. To zmedo bi morali avtorji upoštevati, podatke preveriti in se pogovoriti s poznavalci tega področja.

— Ne razumem, zakaj ni na karti vrisane prelepe steze (Uroš Župančič mi je rekel, da se ji pravi »jeseniška«), ki drži izpod koče pod Špičkom visoko nad Zadnjo Trento, vprek čez pobočja pod Pelci na planino Zapotok. Tudi »Čez Kanjo«, prehod v dolino Bavšice, je markirana pot, ki je ni v karti. — Stezi, in sicer transverzalna z Vršiča v Kočo pod Špičko, in navadna, tenko izrisana, z Jalovca pod Vršič, sta napačno zaznamovani. — Prva: če bi človek sledil zaznambam na naši karti, bi na poti z Vršiča silil morda nekam čez skalnat greben, ki se niža dol z Mojstrovke proti Trenti. Tako ga vsaj napoti transverzalna označba na zemljevidu, pa še kar naravnost čez nek vršič ali koto v grebenu. No, vsi vemo, da drži transverzalna steza proti Špičku ravno pod zadnjimi odrastki tega grebena in potem čez pobočja naprej. — Druga: z Jalovca gre steza navzdol res čez transverzalno pot, a nikakor ne pod njo nižje vprek čez pobočja pod Vršič, temveč naravnost v dolino Trente. — Kako je prišlo do teh napak? Knafelčeva karta ima z Jalovca na vzhod narisano staro stezo izpod Jalovške škrbine pod Šitami in Mojstrovko proti Vršiču. Ne vem, če je ta steza, tako kot jo riše Knafelc, sploh kdaj obstajala. Vsekakor obstaja sedaj le še majhen del te steze, namreč samo z Jalovca do pod Jalovške škrbine. Nato pa drži v Trento, ne pod Vršič. Naš novi zemljevid pa je stezo v celoti povzel

po Knafelcu. Severno nad njo ima sedaj vrisano transverzalo, ki je tako deloma dobila lego stare, že čisto izginule poti izpod Jalovške škrbine čez takoimenovano Veliko Dnino na Vršič.* S tem so ti podatki precej zmedeni. Seveda bi bilo treba izrisati le obtoječe steze, in to pravilno.

— Čas bi bil, da se na zemljevidih popravi »Mojstrovka 2332 m« v Veliko (2369 m) in Malo Mojstrovko (2332 m). Markirani stezi z juga in s severa držita samo na Malo Mojstrovko. Specialka PZ in »Vodnik« Veliko Mojstrovko imata.

Sektor Prisojnik

— Škoda, da ni prvo Prisojnikovo okno tako lepo izrisano, kakor je drugo. Potem bi morda ne prišlo do napake, da se zveza s Hanzove poti čez severno steno Prisojnika združi z novo Kopiščarjevo potjo ali na grebenu nad Oknom ali točno v Oknu (to iz zemljevida ni razvidno). V resnici pa je spoj teh dveh poti precej globoko pod Oknom. To ima tudi »Vodnik« napačno, specialka PZ pa malo boljše izrisano.

— Z nove Jubilejne poti z vrha Prisojnika naprej po grebenu drži še pred zadnjim Oknom nova steza v južno pobočje (iz »Kajzeljeve škrbine«). Zelo važen podatek, posebno ob slabem vremenu. Na naši karti ga ni označenega, »Vodnik« pa ga ima dobro izrisanega.

Sektor Pišnica—Krnica—Razor—Škrlatica

— Od kdaj pot iz Pišnice na Špik ni markirana? Vrisana je s črno barvo.

— Koča v Krnici je že v Knafelčevem zemljevidu napačno narisana. To je stari podatek dr. Juga, ki je v svojem »zemljepisnem obrisu« skupine Škrlatice, Razorja in Prisojnika (k drugi številki Plan. Vestnika 1924) postavil začetek Gruntovnice preveč severozahodno in zato narisal smer grape in steze ob njej preveč v vzhodni smeri izpeljano. Točno to napako imata tudi Knafelc in naš novi zemljevid. Zato pa stoji koča v Krnici po teh podatkih preveč proti severozahodu. V resnici pa je koča v Krnici (1216 m, po specialki PZ pa 1218 m) na črti, ki si jo mislimo z vrha Prisojnika do vrha Škrlatice. To pa je dosti bolj proti jugovzhodu in višje gori v Krnici. — Škoda, da je naš zemljevid vsa svoječasna

* Domnevam, da je Knafelc hotel s potjo Jalovec—Vršič pravzaprav narisati pot čez Veliko Dnino.

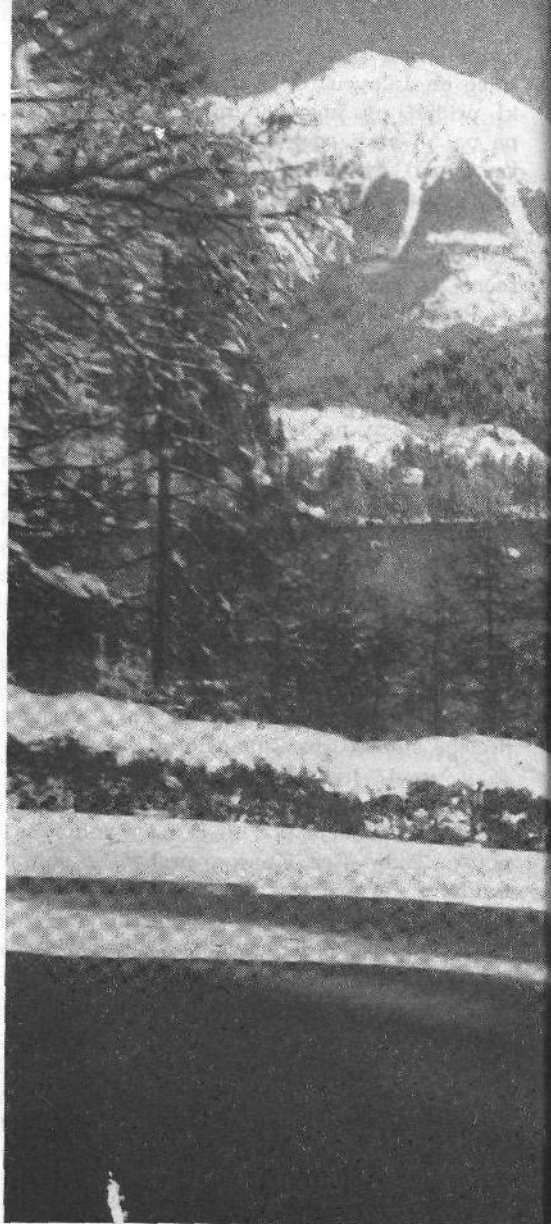
prizadevanja, da bi se razjasnila topografija in imenstvo okrog Rokavov, pustil v nemar in napačno narisal položaj Visokega Rokava, ki ga postavlja na mesto Spodnjega (ali Srednjega ?), pač pa mu daje pravilno višino 2646 m. Način, kako je izpisano ime Visokega Rokava, kaže na to, kakor da bi se imenoval ves Rokavski greben le Visoki Rokav. V resnici pa se prav na tem vrhu 2646 m (kjer je na zemljevidu označen Vel. Oltar, 2621 m) ločita greben na Škrlatico in pa Rokavski greben s Srednjim in Spodnjim Rokavom.

— Spodnji Dolek pod Škrlatico ni Srednji temveč Spretnji.

— Položaj okrog Križa ni jasen. Naš zemljevid označuje (točno po Knafelcu) koto 2401 m za Gamzovec (mišljen je Dovški). Tuma ima koto 2401 m za Vrh Križa, kar je po legi in obliki precej smiselno, saj bi tako tudi Križka stena imela bolj primerno ime kakor sedaj, ko je od domnevnega Križa 2410 m tako oddaljena, da z njim sploh nima opravka. Severne (severovzhodne) stene te glave (2410 m) padajo namreč na (kranjske) Križke pode. Rob sam pa se zavija z vrha na severozahod in sever in sicer čez točko 2301 m nad pravo Križko steno, naprej na 2401 m, na 2440 m in na Rogljico. Podatek 2401 m za Gamzovec je gotovo napačen, ker je Dovški Gamzovec kota 2440 m, kar imata Tuma in tudi specialka PZ pravilno označeno. Tuma ima poleg tega še za vrh 2346 m, ki leži v smeri proti Razorju, ime Križki rob, enako specialka PZ, ta pa nima za 2401 m (ki je po Tumi Vrh Križa, po Knafelcu in našem zemljevidu Gamzovec) nobenega imena. Za vrh 2410 m ima Tuma Gubno, vsi ostali zemljevidi pa enako — Križ. Še en podatek: »Vodnik« ima (v besedilu, ne na skici) za 2396 m: Gubno.* Iz vsega tega vidimo, kako različna so imena v tem sektorju, saj najdemo celo med Tumovim »Imenoslovjem« in med njegovim toponomastičnim zemljevidom (skupina Triglav—Škrlatica) nekatere razlike. Če bi naš novi zemljevid povzel vse podatke po specialki PZ, bi bilo to kar primerno, če že sicer vladata zmeda in nejasnost v tem okolišu.

— Steza s Križkih podov na vrh 2410 m gre res vzhodno od zgornjega jezera, a to je stara steza. Razen te obstaja že nekaj let še nova steza, ki gre s slemenena zahodno ob koti 2410 m navzdol k Pogačnikovemu domu.

* Nobena specialka, kar mi jih je na voljo, nima kote 2396 m.

Bled v prvem snegu

— Križpotje stez Razor—Trenta—Vrata pa res ni severno nad drugim Križkim jezerom! Po podatku v tem zemljevidu bi ga kdo v megli, noči morda usodno tamkaj iskal.

— Vrh nad Križkimi podi poleg Pihavca je Bovški Gamzovec (mojstransko ime) — a res tudi Sovatna (trentarsko ime, po Tumi), kakor je v novem zemljevidu. Manjka višinska kota 2389 m. Meni se zdi odločitev, ki so jo sprejeli avtorji specialke PZ, zelo pametna.

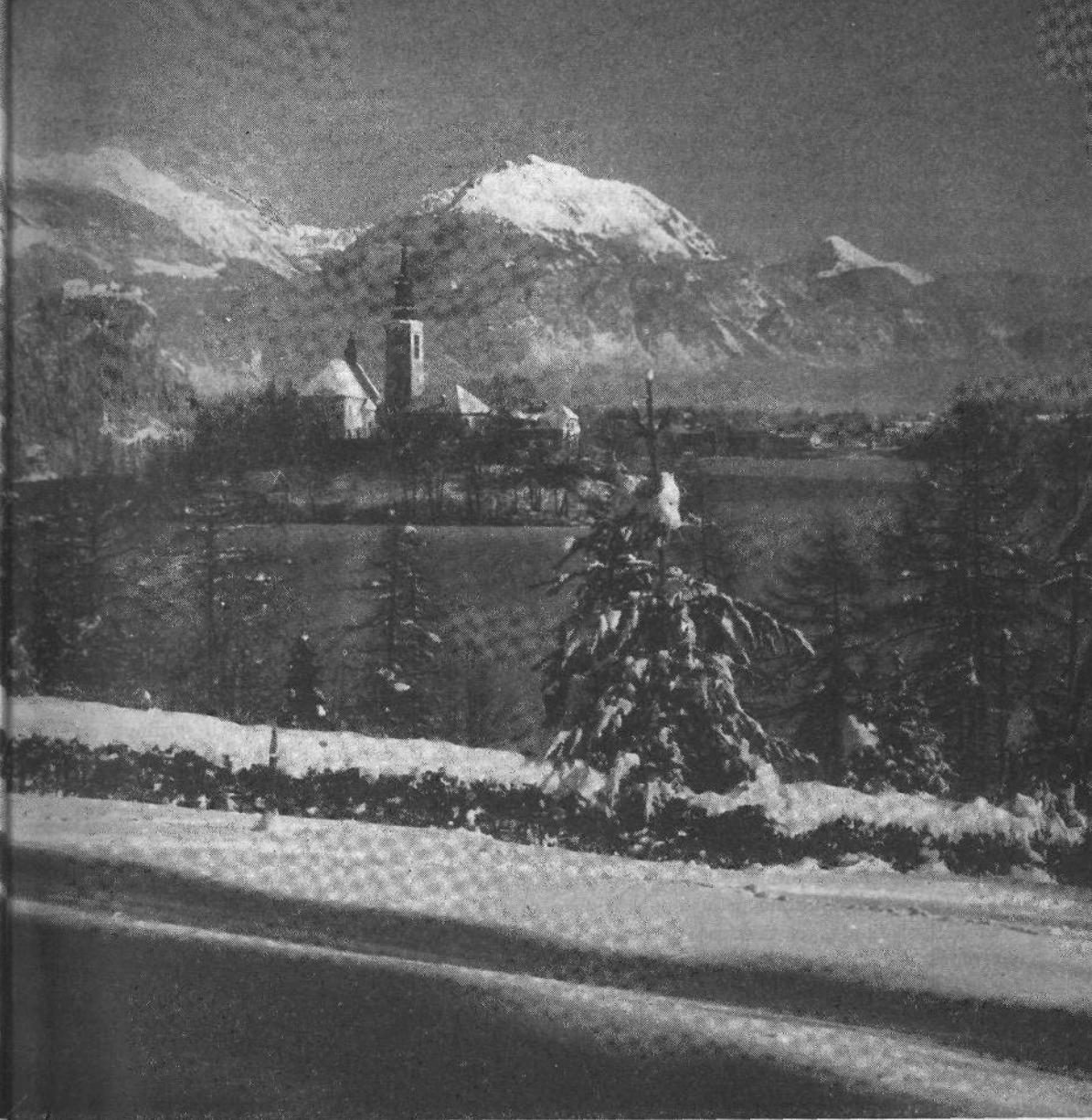

Foto J. Dolničar

Za vrh naj velja ime Bovški Gamzovec, Sovatna pa so zelenice okrog Skoka nad Bukovljem, oziroma — po mojstransko — ves dól od doline Vrat do prehoda »Na Robu«. Toda steza s Kriških podov na Luknjo nikakor ne drži pod stenami tega vrha na strani Vrat. Tako nekako jo riše naš zemljevid. Že nekaj let obstaja lepa transverzalna steza, ki se »Na Robu« (tudi: Vrata, prelaz 2224 m) odcepi od steze, ki drži navzdol proti

Bukovlju in v dolino Vrat. Transverzala je speljana desno od tega odcepa po krhkem pečevju in ploščatem hrbtu v severozahodno steno Gamzovca, ga preči tik pod vrhom in drži na drugi strani po strmih travah in nad silnimi pečinami na Luknjo. — Prejšnjo transverzalno stezo na Luknjo mimo opuščene karaule nad Bukovljem, t. j. mimo sedanjega zavetišča P. D. Mojstrana, pa zemljevid pravilno riše.

— Iz Pekla drži lepa steza na Vrbanovo špico in po grebenu nazaj na Staničev dom. Tudi iz Staničevega doma gre steza po grebenu na Rjavino (iz Dovških Vratc), ne samo iz Pekla. Novi zemljevid nima nobene od teh dveh — Na Begunjski vrh in Cmir drže letne markacije, poti, ki jih ni vrisanih v zemljevidu, razen smuške na Begunjski vrh.

Sektor južno od Triglava

— Odcep transverzale izpod Luknje na Dolič je vrisan previsoko. Spet po Knafelcu, ki riše tudi staro, sedaj že zdavnej razdrto stezo čez takoimenovani Skok preveč visoko pod Plemenicami. Odcep na Dolič je danes precej daleč spodaj na mulatieri nad žlebom Korita, odkoder se vzdigne čez Skok, skozi macesnov gozdič in naprej na Dolič.

— Južno pod vrhom Triglava se odcepi s Triglavske škrbine (v »Vodniku« napačno: Bovška škrbina) od takoimenovane Kugyjeve poti sicer nevarna in slaba, vendar markirana steza na Planiko. Morala bi biti vrisana, tudi specialka PZ in »Vodnik« jo imata.

— Približno od vrha Plemenic drži steza pod Zelenicami dol proti Zadnjici na mulatiero. Od poti čez Plemenice (neki markacist je na Luknji genialno napisal: Plamenice!) se steza odcepi v zadnjem večjem grebenskem čoku pod Zaplanjo in markacije prav lepo kažejo navzdol. Spet škoda, da ta steza na zemljevidu ni označena.

— Kako je mogoče danes, ko tisoči turistov gredo s Triglava v dolino Triglavskih jezer, narisati Šmarjetno glavo vzhodno od glavne transverzalne poti s Planike na Dolič, mi je uganka. Res gredo stare in opuščene steze z močvirnate vrtačice pod Šmarjetno glavo (to vrtačico preči tudi transverzala) gor na takoimenovane Peske na Triglavskih podih in naprej okrog na Dolič. Specialka PZ ima te steze vrisane kot markirane, vendar transverzala tamkaj ne gre. Napaka v našem zemljevidu pa ni morda od teh podatkov, temveč spet od Knafelčevega zemljevida, ki je imel točno to napako in odkoder jo je naša šesta izdaja prevzela. Sicer pa vsa situacija jasno kaže na to, da je transverzalna pot že prav vrisana, samo kota 2359 m, Šmarjetna glava, je napačno postavljena.

— Rad bi poznal tistega, ki bi šel — po stezi, kakor je tu narisana — z Doliča čez Kanjavečo steno na Prehodavce severno okrog Vršaca nad Zadnjico!

(Se nadaljuje)

Kjer tišina šepeta

Francè Avčin

Namesto uvoda

Opoj gora sem okusil že kot desetleten deček. Oče geometer me je jemal s seboj v Bohinj, ko je poletje za poletjem meril gozdove od Pršivca do Uskovnice. Sladki strup sem sprejemal po malem, žličko za žličko. Ne vsega na en mah, ni me še otroka vlekkel na sveto goro Slovencev kar za začetek. Tako mi je zavdalo tem zanesljiveje. Za vse življenje. Sledili so nepozabni skavtski tabori. Starešina Sivi volk je začeto še poglobil. Takrat sem prvič stopil na Triglav. Za ta krst mi je odneslo skavtski klobuk nekam v brezdanje globine Severne stene. Sklenil sem, da ga nekoč poiščem.

Plezati sem začel za današnje pojme pozno. Prvo nam je takrat še bila dolžnost, študij in delo, gore so dobile mesto šele v prostem času. Danes mi je včasih žal, da ni bilo obratno. Pred gorami smo se imeli sveto spoštovanje, do njih smo gojili osebni odnos. Prvenstveno nam je bilo, kjer mi še nismo bili. Tehnike je bilo malo, zato pa več srčnosti. Kaj vse smo tvegali brez pravega varovanja! Tovariši so bili taki, kot sem bil sam: lepota doživetja nam je bilo prvo, in zadnje. Tudi smuči sem spoznal šele kasno, šele na univerzi. Takoj pa so mi postale šport vseh športov. Šport, ki človeka najbolj približa njegovemu davnemu snu: da bi letel z lastnimi silami. Kaj je lepšega od spomladanske smuke v visokih gorah!

Če bi me danes vprašali, zakaj hodim v gore, bi bil v zadregi in ne. Odgovoril bi lahko le s Kugyjevim besedami: »Ker moram!« Drugega ne vem. Bral sem najrazličnejše učene in resne razprave, iskrene in zlagane izpovedi o alpinizmu in alpinizmihi. Bral, odložil in pozabil. Nikdar nisem povsem razumel ljudi, ki so vse svoje sile in misli zmogli posvetiti eni sami ideji. Le taki dosežejo najvišje viške, vem. Svetniki svoje vere so, toda ozki svetniki. Svet in življenje pa sta široka, brez-krajna. Tako tudi samó-alpinistov ne razumem.

Vselej se mi je upiralo tudi vsakršno posiljevanje gora s pretirano tehniko, tako, ki ji spreminja lice. Klin v špranji mi je bil pri plezanju meja dostojnega odnosa do gore, police in kamini njena naravna pota. Klin svedrovec pa je že nasilje, ki ne pozna meja. Svoj čas smo se skrbno ogibali vsakršni publiciteti našega alpinizma. Danes pa je publiciteta mnogim alpinizmom najvišji cilj, edini cilj: »Še ta vzpon, pa bo slave dovolj, da nikdar več ne bo treba plezati...!« Človek izmaliči prav vsako dobrino, ki jo je ustvaril. Brez slovenske zemljice, skope in nehvaležne, a tako naše in moje, ne bi mogel živeti. V tujini bi ob vsem njenem bogastvu skopnel, prav kot stoji v »Zlatorogu«:

»En bog in streha ena, kozi dve.

A od domotožja človek mre,
ko v daljne kraje gre.«

Notranje zadovoljstvo odtehta vse druge radosti življenja. Ena sama deželica mi lahko s svojo prelestno naravo izpolnjuje celo življenje.

Tudi ne vem odgovora na vprašanje, kolikokrat sem kje bil, kolikokrat na Triglavu, čez njegovo steno. Ne vem in vseeno mi je. Res pa je bilo nič kolikokrat. In še bo, upajmo! Da bi si pisal statistike, podatke o vzponih, se mi zdi, kot če bi v najopojnejši ljubezni štel vroče poljube. Tako tudi komaj vem, kaj vse sem o tem napisal. Kar samo se je vsililo peresu, kot ponovitev doživetja.

Narava, gore so mi vselej bile brezčasna četrta razmernost, ki sem se vanjo lahko umaknil ob vseh tegobah in umazanostih trodimenzionalnega vsakdanjega življenja. Že v mladih letih sem to čutil in zrelemu mi je spoznanje dozorelo v pravo vero. Tistega, v kar veruješ, pa ne smeš poznati, razumeti do

kraja, sicer zvoden. Vzvišena vera se sprevrže v suho znanje. Zato tudi vsebine in osnov alpinizma nisem nikdar raziskoval in jih ne bom.

Svoje življenje sem njega dni hotel posvetiti gozdu, največjemu bogastvu narave. Življenje pa je odločilo drugače. V zameno za gozdarstvo sem dobil nauk o elektriki, o tistem slejkoprej neznanem, kar tvori materijo, mrtvo in živo. In kaj je bolj živega kot mrtva snov v nešteti njenih manifestacijah? Tako sem spoznal globoke korenine narave, čeprav ji nisem in ne bom segel do koncev, saj to ne bo dano nikomur. Slednji list v brez-krajni knjigi narave obrnemo teže od prejšnjega. Nečesa pa v znanosti nisem spoznal: srca narave, njene duše. Po to pa sem vselej hodil v gore in gozdove. Tam so še zatočišča miru in lepote. Poslednja zatočišča pred jekleno pošastjo človekove tehnike, ki preti požreti vse, kar mu je nekoč bilo sveto in ljubo, še zarje z neba.

Tako sem precej neroden človek za današnjo rabo. Nesodoben tudi v tem, da sem od mladih nog prisegel na besede Jana Husa! »Išči resnico, poslušaj resnico, govori resnico, drži se resnice, brani resnico do smrti!« Kaj je resnica prinesla Husu, vemo. In meni bi bila kmalu podobno, le malo je manjkalo, že nekajkrat. Tak seveda ne grem v noben predal in predalček. Vselej je tu kak ogel, ki ne gre vanj. Toda tudi tako je lepo. In dobro. Tako vsakomur lahko mirno pogledaš v oči. Bolečine, grenkobe, razočaranja se porazgube, vse lepo pa ostane. Za vselej. Tudi v gorah. In če bi me vprašali, kje bi hotel sanjati svoj poslednji sen, mi ni treba pomišljati: pri Sedmerih triglavskih jezerih, ob smaragdni vodi, pod belimi skalami, s padlimi viharniki. Sladko bi spal.

Gore so vselej čiste. Kot žareče plamenice nad somrakom izrojene človekove civilizacije sijejo vzvišeno, preko vseh časov. Tudi v čase, ko nihče ne bo več hodil po njih, po tej zemlji. Ko ne bo ne tebe ne mene in nikogar več, ki bi s Turgenjevem še iskali skritih svetlišč,

kjer le tišina šepeta.

Ljubljana, 31. 3. 1964.

Prinašamo uvod v Avčinovo knjigo »Kjer tišina šepeta«, ki je konec 1964 izšla pri Mladinski knjigi. Op. ur.

Spomini na partizanske poti po Primorskem

Danica Rome-Braniselj

Spomini Dragice Rome, članice PD PTT Ljubljana in podpredsednice skupščine SRS, na dogodke iz časa NOB, ki so vezani na kraje, po katerih je držala pot XII. partizanskega marša PTT planincev Jugoslavije. Priporočevala jih je udeležencem marša, o katerem smo poročali v PV 1964/12.

Vabilu planinskega društva PTT Ljubljana na vaš zaključni večer sem se rada odzvala predvsem iz dveh razlogov:

obujanje tradicij in neposredno spoznavanje krajev in dogodkov, pomembnih iz NOB, je mladini potrebno, da bo znala pravilno ceniti in vrednotiti pridobitve NOB in prizadevanje za mir na svetu,

in ker ste si v letošnjem programu izbrali partizanski planinski marš po Primorski, na katero me osebno veže največ težkih, pa tudi prijetnih spominov iz let 1942 in 1943.

Na pohodu ste spoznali le del te lepe slovenske pokrajine, kjer se resnično združujejo vse naravne lepote: od ponosnih alpskih vrhov z Mangrtom in Krnom, najlepše slovenske reke Soče, vinorodnih Goriških Brd in Vipavske doline, kamnitega Krasa s čudovitimi podzemskimi jamami do sinjega morja. Kaj lahko si predstavljamo pohlep tujcev po tem delu slovenske zemlje in uporno voljo primorskih Slovencev po svobodi. Kakor je primorski pesnik Gregorčič v svoji pesnitvi Soči napovedal strahote I. svetovne vojne — soško fronto, je tudi v II. svetovni vojni Primorska resnično krvavela, saj je postal njena žrtev skoro vsak četrti primorski rojak.

Po veliki italijanski »roški« ofenzivi avgusta 1942 je dobilo na slovenskem ozemlju partizansko gibanje z ustanovitvijo Gubčeve, Šercerjeve, Tomšičeve in Cankarjeve brigade širši obseg in večje osvobojeno ozemlje.

Vodstvo Loškega odreda, v katerem je bilo precej Primorcev, je dobilo nalogo, da zbere prostovoljce za odhod na Primorsko. Tam je bilo takrat le nekaj manjših partizanskih četic in te niso mogle več zadostiti vsem na-logam narodnoosvobodilnega gibanja.

Odred je takrat taboril v Smrekovcih pod Snežnikom. Toplega jesenskega popoldneva je sklical dežurni zbor odreda. Mislili smo da gremo običajno kot tiste dni po ofenzivi na akcijo. Toda namesto komandanta je najprej spregovoril politkomisar odreda, primorski rojak Dušan Pirjevec-Ahac. Govoril nam je o usodi primorskih Slovencev in o potrebi, da se tudi onstran krivične jugoslovanske meje razširi partizansko gibanje.

Komandant odreda pok. narodni heroj Mirko Bračič nam je nato razložil vojaško nalogo: Pohod na Primorsko bo naporen, toda varnejši v temnih in deževnih jesenskih nočeh. Nositi bo potrebno s seboj precej orožja, municije in hrane. Prijavijo se naj le tisti, ki se počutijo zdravi.

V gozdni mrak je zašumela pesem »Hej Slovenci, kje so naše meje«, nekdo je recitiral Gregorčičevo »Soči« in odločitev je bila lažja. Prijavilo se nas je okrog 100 borcev Loškega odreda, med njimi 13 partizank. Vera, Francika in Vida so kasneje padle, vse ostale pa smo bile na Primorskem ranjene.

V začetku oktobra smo se poslovili od tovarišev, ki niso zmogli naporne poti, in kolona je tiho krenila preko snežniških gozdov, čez Kras v Vipavsko dolino. Pohod je bil res zelo naporen. Vsako noč od mraka do zore smo hodili 12 ur po grapah in stezah, veseli, če je bila noč temna in deževna, kadar smo morali preko železnice in večjih cest. V osrčje Primorske smo morali priti neopaženi in brez spopadov. Preko dneva večkrat nismo mogli zakuriti, da bi se posušili in použili nekaj tople hrane. Dim je bil takrat naš največji izdajalec.

Naši občutki so bili v zavetju notranjskih gozdov čisto drugačni kot v grmičevju primorskih gora. Prestani naporji so bili poplačani z gostoljubnim sprejemom. Prve stike s civilnim prebivalstvom smo imeli že na Krasu, blizu Brkin.

Stala sem ravno na straži v grmovju, ko pride mimo skupina deklet s košarami. Nameravale so proti našemu taborišču, zato sem jih morala zaustaviti. Spustile so košare, me skoraj vse hkrati objele, se istočasno smejale in jokale; od terencev so izvedele za naš pri-

hod in nam prinesle hrano. Obiskov v naših taboriščih doslej nismo imeli, toda na Primorskem se je to ponavljalo skoro na vsem pohodu brez izdajstva.

V vipavskih vinogradih smo prvič srečali primorske partizane in dobili že tudi nekaj prostovoljcev. Naš novi Soški odred je bil tu razdeljen na severni in južni primorski bataljon. Vodstvo odreda je ostalo v središču Primorske, prvi bataljon je krenil proti Krasu in takrat sva si zadnjič segla v roko z mojim najmlajšim bratom Svarunom, ki je januarja 1944 padel kot namestnik komisarja Gradnikove brigade na Vojskem. Naš bataljon je nadaljeval pot v Tolmin.

Italijani so takrat že čutili, da postaja partizansko gibanje močnejše. Povečali so postojanke, bili opreznější in za obletnico oktorske revolucije celo pričakovali, da bomo napadli Gorico. Toda mi še nismo bili na svojem področju.

V samotni hiši nad Lomom smo morali pustiti nekaj obnemoglih tovarišev in Vido, ki je imela zaradi žuljev zastrupljeno nogo. Že čez nekaj dni smo izvedeli za prvo izdajstvo. Italijani so obkolili hiši in Vido na hrbtu aktivista, ki je bil sam brez ene roke, ubili, ko jo je hotel rešiti. Tudi njega so takrat ujeli, ga mučili in nazadnje ubili.

Vida, moja sovaščanka, je bila prva ubita partizanka na Primorskem in njen grob pri Sv. Luciji je bil vedno poln svežega cvetja. Od takrat dalje smo prešli v napad. Italijanske patrulje in karabinjerji niso imeli več miru.

Decembra 1942 se je naš bataljon za dva meseca utaboril v Prodih pod Rodico, od koder nas kljub dvakratnemu napadu in pomoči Nemcev z gorenjske strani niso mogli pregnati.

Tu smo izvedeli za drugo izdajstvo. Komisar naše čete Črt si je zlomil nogo in se zdravil v skritem terenskem taborišču. Italijani so jih našli in iznenadili. Črt, ki se ni mogel rešiti, si je sam končal življenje. Mrtvemu so odrezali glavo, jo nasadili na kol, vozili po primorskih vaseh, se z njo slikali in jo nazadnje pustili tri dni na mostu v Tolminu kot opozorilo prebivalstvu.

Toda zaman so streljali, zaman požigali domačije in že itak redke gozdove, partizanskega gibanja niso mogli zaustaviti. Marca 1943 so se naše vrste že tako povečale, da je bil iz našega bataljona ustanovljen severno primorski, iz prvega bataljona pa južno pri-

morski odred v sestavu alpske cone. V maju 1943 pa že tudi prve brigade: Gradnikova, in druge v kasnejšem sestavu IX. korpusa.

V borbi z Italijani smo peli njihovo revolucionarno pesem »Avanti popolo«. Ujetim in ranjenim vojakom so politkomisarji govorili v italijanščini o naših ciljih in fašističnih namenih, nato pa jih večinoma izpustili. Pravi vojniki so največkrat prestopili k nam ali pa rušili moralo italijanske vojske.

Tretje večje izdajstvo smo doživeli na planini Golobar pri Bovcu. I., II. in III. bataljon severno primorskega odreda je v aprilu 1943 krenil iz tolminske, kobariške in bovške strani proti zbornemu mestu za formiranje Gradnikove brigade.

Tov. Danica Rome-Braniselj govori udeležencem marša PD PTT

I. bataljon je prišel na planino Golobar prvi in bil takoj v zgodnjih jutranjih urah tesno obkoljen v pastirskih stajah. Napad je bil tako nenaden, da je padlo v tej borbi 32 partizanov, večina pa so bili ranjeni. Tu sta končali življenje tudi Francka in Vera. To je bil do takrat na Primorskem največji partizanski poraz. Mi za to borbo nismo vedeli in smo drugo jutro prišli 100 m pod usodnim mestom. Vsi premočeni smo se komaj polegli v pastirske staje, ko že pred vrati zaropotajo naši in italijanski mitraljezi. Sprejeli smo borbo, vendar smo imeli prost umik in se po eni uri že umaknili višje v gorske stene. Na Primorskem sem večkrat sodelovala v borbah od Gorice do Bovca, toda le trikrat

sem bila v tem času neposredno v smrtni nevarnosti:

V zgodnji spomladi 1943 nam niso mogli Italijani drugače do živega kakor z požigom gozdov, grmičevja in visoke gorske trave. Nekega mračnega jutra so se že zelo zgodaj priplazili pod naše taborišče, polili travo z bencinom in jo nato zažgali.

Komaj smo utegnili prevrniti partizanski kotel s pravkar kuhano polento, da se ne bi z njo gostili oni, že je ogenj z vso silo zdviljal proti nam. Za požarom, kakršnega si še predstavljati nisem mogla, so prodirali Italijani, veseleč se smrtnih krikov tistih partizanov, ki se ognju niso mogli umakniti. Po čudnem naključju nas je nekaj preskočilo jarek, kjer je bilo še precej snega in se v ruševju plegli. Odrpli smo vsak svojo defenzivno bombo, se poljubili in čakali, da končamo skupno s fašisti 'svoja mlada življenja. Na srečo je prav takrat veter preusmeril ogenj v drugo stran. Italijani so v strelcih po levem bregu prodirali mimo nas, ne da bi nas opazili.

Drugič, ko je novo ustanovljena Gradnikova brigada 15. maja 1943 napadla kolono italijanskih avtomobilov na cesti Bovec—Kobarid. Po napadu smo se umaknili na Stol nad Kobaridom. Italijani so pritisnili za nami z vseh strani in borba na skoraj golem hribu je trajala ves dan.

Takrat sem bila bolničarka in komisar Gašper me je okrog 4. ure popoldne poklical, naj pridem k njemu 50 m višje, kamor je prinesel ranjenega partizana. Takoj sem stekla k ranjencu. Italijani so vse tri zapazili, ker nam je nudil zavetje le majhen grmiček. Bili smo lep cilj za njihove minometalce. Leže sem le enkrat ovila ranjeno lice, ko je že priletela prva, za njo druga in še tretja mina. Obležali smo vsi trije. Komisarju Gašperju je odrgalo roko v komolcu, jaz sem bila ranjena v stopalo, koleno in hrbet, le dobra 2 cm pa je manjkalo, da mi ni odrgalo roke v rami, že prej ranjeni tovariš je bil ubit. Čez čas so naju tovariši kljub neprenehnemu streljanju odnesli na varnejše mesto.

V mraku je krenila brigada v bovško smer, mi pa smo se z zaščitnim vodom počasi pomikali v smer Matajurja, po gorski cesti, misleč, da so se Italijani že umaknili. Bila je že trda tema, ko smo počivali za nekim ovinkom. Izenada so zaropotale italijanske brede in krogle so se usule kot toča tik nad našimi glavami. Kakor se je kdo mogel, se je splazil na rob ceste in se zvalil po strmem

pobočju. Kot ranjene živali smo dva dni obnemogli ležali, kamor smo se zvalili, lizali jutranjo roso in zvečili travo, dokler nas niso poiskali skrbni aktivisti in nas na hrbtu privezane vse izčrpane odnesli. Nekaj tovarišev, med njimi tudi komisar Gašper, je takrat že izkrvavelo. Na poti v bolnišnico smo še dvakrat zašli v italijanske zasede. Končno smo bili na Matajurju, toda že po dveh dneh je dobila bolnišnica nalog za umik, ker so zaradi naše borbe Italijani močno zastražili okoliške vasi in je bila tudi bolnišnica v nevarnosti.

Tu smo šele zvedeli tudi za pravi vzrok nenadnega napada. Nad našim počivališčem je bila italijanska zaseda, takoj za nami pa se je tiho umikla četa Italijanov. Ko so nas v zasedi zaslišali, so sprožili mitraljeze, toda krogle so letele nad našimi glavami naravnost v italijansko kolono. Le še nekaj minut in Italijani bi nas iznenadili ter pobili, tako pa smo se razbežali po srečnem naključju vsak v svojo stran.

Z nepopisnimi naporii smo se iz Matajurja pomikali preko Soče na Krn, kjer smo šele pod previsno skalo ob bistrem potočku našli potrebnii mir za okrevanje.

In tretjič, ko sem se po enomesečnem zdravljenju pod skalo blizu Vrsna priključila z Avšičevo patrolo borbi Gradnikove brigade v vrhovih Krna, prav tam kjer so se bile najhujše borbe tudi v prvi vojni. Gosta planinska megla se je podila po krnskih vrheh. Takrat smo se med borbo mešali z Italijani, ker je megla tako iznenada zakrivala in spet odkrivala naše položaje.

Po tej borbi sem odšla preko Bogatina, Triglavskih jezer, Komarče, Vogla in od tu po Jelovici proti Dolomitom. Srečali smo Šerčerjevo brigado, kjer je bil moj drugi brat Janko. Ostala sem pri njem in sodelovala kot bolničarka v številnih borbah. Prav pred 21 leti smo napadli in uničili tudi štab plave garde v Grčaricah. Ob kapitulaciji Italije smo imeli še nekaj borb z belogardisti in že smo bili 15. IX. 1943 spet namenjeni na Primorsko.

V nekaj dneh smo temeljito zamenjali vloge z Italijani. Potovali smo dobro oboroženi s tanki in topovi proti Trstu, italijanska vojska pa se je razorožena in peš vračala od tam, koder je pričela svoj osvajalni pohod.

Ugodno potovanje pa je trajalo le iz Loške doline do Ilirske Bistrice, tam pa smo morali prvič sprejeti borbo z Nemci in se umak-

ni poraženi nazaj v snežniške gozdove. V tej borbi je padel moj drugi brat Janko, po čudnem naključju pa so isti dan požgali tudi moj dom, mamó pa zaprli.

Še tretjič sem se vračala na Primorsko. Ko so bili konec aprila 1945 v Sloveniji zaključni boji z umikajočimi se Nemci in njihovimi pomagači — domačimi izdajalci, se je Glavni štab Slovenije pomikal preko Gorskega Kotarja proti Primorski. Prve dni maja smo bili že v Ajdovščini, kjer je zasedala prva slovenska vlada in nato prišli preko Gorice 6. maja nekaj ur po osvoboditvi v Trst, kjer smo prevzeli vojaško in civilno oblast.

Anglo-amerikanci so na morju čakali zaključek bojev, nato pa skoraj istočasno z nami prišli v Trst. Z žalostnim srcem smo jim morali 25. maja prepustiti Trst.

Dragi mladi prijatelji — to je le del spominov iz najtežjih dni v zgodovini slovenskega naroda. Za svobodo so žrtvovali stotisoči borcev svoje življenje. Da se ne bi še enkrat ponovila tragedija II. svetovne vojne, naporov in žrtev NOB ne smemo pozabiti.

Trikrat v Julijskih Alpah

Jan Arnet, Praga 1964

Mi suhozemci smo zavidali Jugoslaviji predvsem morje, vendar smo se planinci navduševali tudi za Alpe. Vsi poznamo Kugyjeve knjige, toda apnenčevo skalo smo otipali šele sedaj.

Okolnosti so nanesele, da sem bil letos trikrat v Julijskih Alpah. Prvič junija. To je bilo moje prvo potovanje v Jugoslavijo. Z zabavnim orkestrom sem nastopil na Bledu. Medtem ko so se ostali kopali v jezeru, sem se jaz povzpел na Stražo in prvič videl oddaljeno panoramo Triglava. Toda dolžnost nas je klicala domov. Zadnji pogled na Stol v Karavankah in na Grintovec v Kamniških planinah je povzročil, da v spalniku še dolgo nisem mogel zaspati.

Ob prvi naslednji priložnosti, v prvih dneh mojega avgustovskega dopusta sem zopet odpotoval proti Julijskim Alpam. Predigra, potovanje preko Budimpešte in Zagreba, je bilo neskončno dolgo in naporno, čeprav je bilo lepo poletno vreme. Kratek postanek v Ljubljani in že prestopam na Jesenicah na lokalni vlak proti Planici.

Preden bi se odločil za alpinistični vzpon v kaki steni in da bi planine bolje spoznal, sem sklenil, da si ogledam glavne doline in vrhove brez plezanja. Opoldne koračim po dolini Planice in mimo koč v Tamarju nadaljujem pot proti Jalovcu. Prvotno sem nameraval na Kotovo sedlo in nato prečiti greben Jalovca; zaradi vremena pa sem moral načrt spremeniti. V divjem poletnem viharju, ki je nenadoma prihrumel, v dežju in med treskanjem bi bilo nevarno hoditi po visokem grebenu. Krenil sem proti strmemu kuloarju. Nadelana pot se je odcepila proti Kotovemu sedlu. Le z največjim naporom sem hodil po robovih razpok vkreber.

Z Jalovca je nepretrgoma padalo kamenje. Kako vesel bi bil, če bi imel na glavi čelado in v rokah cepin. Tudi nahrbtnik me je težil, čeprav nosim s seboj samo najnujnejše: spalno vrečo, Zdarskyjevo vrečo za bivak, volneni jopič, kuhalnik na suho gorivo, jedačo in vodo.

Šele teden kasneje sem zvedel, da sta se dan pred mojim sestopom v steni nad kuloarjem ubila dva planinca. Pazil sem na vsak korak. Bil sem sam v tem neurju, v katerem gotovo ni bilo nikogar, ki bi mi mogel pomagati, če bi se mi kaj pripetilo. Pred peto sem na sedlu. Stojim v megli, vihar ne pojenjuje. Nadaljnji vzpon na vrh Jalovca bi bil tvegan, ne glede na neizbežni mokri bivak tam zgoraj. Čeprav ne rad, sem se obrnil in pospešil korak proti Trenti.

Sestop je bil dolgotrajen. Na Trentski planini sem se odločil za prenočevanje v leseni koči. V mraku sem si pripravil trdo, toda suho ležišče. Iz kapnice sem si skuhal juho in lepo sem se naspal, saj sem se v pol dneva povzpел 1500 m in zopet sestopil za 1000 m. Gore pokažejo vsa svoja razmerja.

Zjutraj je še vedno deževalo. Po serpentina-sti poti sem hitro došel na sedlo Vršič. Četudi je bilo oblačno, sem imel lep pogled na panoramo Trente z izvirom reke Soče in na Bavški Grintovec. V koči sem se sušil do obeda, vendar me je vleklo naprej. Za ta dan sem namreč računal s prenočevanjem v Po-

Čim več takihle počitkov v smuškem svetu okrog Triglava!

Foto V. Soštarič

gačnikovem domu na Kriških podih. Vendar je bilo težko priti tja v enem popoldnevu. Kakor sem kasneje ugotovil, pelje nadelana planinska pot k Pogačnikovemu domu preko Prisojnika do razpotja pod Razorjem. Po mojem novem zemljevidu Planinskega društva Ljubljana-Matica pa vodi glavna magistrala prek Kranjske planine Poljane.

Steza se vije po pobočju do Poštarske koče, nato se izgubi v gosti in mokri travi. Kombinacija izkušnosti in naključja me je po slabi poti pripeljala do zapuščene kolibe na Poljani. Od trave sem bil premočen do pasu. Iz razvaline planšarske bajte me je žalostno gledalo nekaj zapuščenih ovac, ki so hotele iti z menoj.

Markacije so se zopet pojavile in hitro sem bil pod Mlinarico ter nadaljeval pot mimo spominske plošče tragično ponesrečenega Pogačnika. Dežju se je pridružil še močan veter. Moral sem obleči vse rezerve svoje garderobe. S sedla sem bil v hipu v koči. Juha in ležišče ob topli peči sta me do jutra povsem okrepila. Zjutraj je končno prenehalo deževati. Poslovil sem se od ljubeznivih gostiteljev in kaj kmalu sem s pobočja Pihavca strmel v vrto-glave strmine severne triglavske stene. Kratek počitek v Luknji in že se vzpenjam po klinih Bambergove poti na Triglav. Opoldne občudujem na vrhu panoramo od Bleda do Jalovca, odtisnem na zemljevid neizbežno štampljko. Toda črni oblaki, ki se hitro bližajo od Škrlatice, me prisilijo k sestopu. Obidem Triglavski dom in na Tominškovi poti prične zopet deževati. Občudujem to najkrajšo pot v Vrata. Vendar kmalu bolj čutim bolečine v kolenu zaradi neskončnega sestopanja in neprijetni hlad, saj sem premočen skozi in skozi. V taboru češkoslovaških alpinistov pri Aljaževem domu utrujenost počasi zgineva in spokojno premišljujem o opravljeni turi, na kateri sem skoro gotovo naredil največ korakov navzgor in navzdol v enem dnevu.

Nimam več časa, domov moram. Zjutraj v Mojstrano in takoj z Jesenic skozi predor pa čez Avstrijo v Prago.

Septembra se je še enkrat odprlo okence prostih dni. Nisem mogel drugače. Zopet sem se odločil za Julijske Alpe. Z jugoslovansko caravalo sva z ženo priletela do Zagreba in naslednji dan sem že stopal pod Galerijami v Vrata.

Želel sem videti Triglavsko jezera. Jutranji vzpon do Luknje in dalje po bivši italijanski

poti na Dolič nas je razigral, opoldanski razgled s Hribaric navdušil. Ožarjeni Jalovec, Triglav, bližnji Kanjavec so stali okoli nas v vsem veličastju. Belina apnenčevega skalovja in globine dolin so nudili nam, tatranskim planincem, nove očarljive vtise. Prenočila sva v koči pri Triglavskih jezerih, zjutraj pa sva oprezno sestopila preko Komarče k Savici.

V avtobusu ob Bohinjskem jezeru sva se ne-prestano obračala h goram. Sele predor v brzovlaku iz Bohinjske Bistrice do Reke nama je za hip zakril pogled, vendar sva vso pot po dolini Soče stala ob oknu. Potovanje na ladji z Reke do Budve z vmesnimi postanki v Splitu, Makarski, Korčuli, Dubrovniku in Kotoru je bilo za naju novo presenečenje, vendar sem vseeno sklenil, da pridem prihodnje leto v Alpe, tedaj kot alpinist. Poleg triglavske stene me mika predvsem Špik. Pravijo, da je tam krasna plezarija.

Tatranski granit je v primeri z apnenčevo skalo trden. Nismo navajeni plezati v tako krušljivih pečinah. Upam, da pridejo prihodnje leto tudi slovenski planinci spoznavat naše Visoke Tatire. Odprava vizumov v obeh naših deželah je za to zelo olajšajoča okoliščina.

V Julijskih Alpah sem spoznal gorè, katerih čar me je popolnoma prevzel.

Prehrana v gorah

Dr. Herbert Završnik

Pogoji, pod katerimi se plezalec, gorski reševalec ali izletnik gibljejo v planinskem svetu, so svojevrstni. Od poedinca zahtevajo včasih vrsto lastnosti, kot so to izurjenost oz. vzdržljivost, pravilno presojo položaja, tovarništvo, razen tega pa primerno opremo in, ne med zadnjimi rečmi, pravilno prehrano. Marsikateri nesreči, ki jo pripisujemo utrujenosti, neizurjenosti ali ohladitvi, botruje v resnici nepravilna prehrana.

Pravilno prehrano lahko izberemo le, če upoštevamo osnovne fiziološke pogoje napora, ki ga tvegamo pri gibanju v gorskem svetu. Brez vode in mineralnih snovi — elektrolitov (električno aktivnih elementov) je življenje nemogoče. O presnovi mineralov in njih razdelitvi je zelo težko dobiti pravo sliko. Lahko dosegljive so nam le izvenscelične vrednosti teh elektrolitov, o razmerju v celicah pa lahko sklepamo le posredno, npr. z radioaktivnimi metodami preiskave krvničk, kar pa je seveda zelo komplicirano in izvedljivo le v posebej opremljenih laboratorijih. Predvsem nas zanimata vodno ravnoesje in razmerje med natrijem (Na) in kalijem (K). 75 % celotne človekove teže predstavlja voda, ki jo izločamo s sečjo v dnevnik količinah 1500 do 3000 ccm. Z dihanjem izločamo v obliki pare tudi vodo, približno 500—700 ccm, kar pa se močno spremeni, čim prihajamo v višine, kjer je zrak razredčen in suh. Tam doseže izguba vode visoke vrednosti tja do 4000 ccm. S slino, želodčnim sokom in izločki prebavnega kanala izločimo prehodno do 8 l tekočine in tretjino vsega izvensceličnega Na. Voda je v človeškem telesu v celicah in okrog njih vezana na Na in na beljakovine.

Zanimivo je, kako vzdržuje telo vodno in mineralno ravnotežje. S potom lahko izločimo velike količine vode, čemur sledi padec količine tekočih delov krvi (plazme), kar imenujemo hipovolemijo. Temu pojavu sledi, kakor to vidimo na modelu rdečih krvničk, močen padec Na, zmeren padec K in pomaknitev pH vrednosti proti kisli strani. Na/K kvocient se v celicah zniža. Predpostavljamo, da nastopijo enake spremembe tudi v večini celic človeškega telesa. Vzporedno s padcem Na-K v celicah in acidozo naraste izločanje hormona nadledvične žleze aldosterona, čemur sledi močno zadrževanje Na, tako da njegovo ločenje s sečjo skoro preneha. Zaradi tega zadrževanja Na pride do zvišanja plazmatskih elektrolitov (hipermolarnot), kar predstavlja specifični dražljaj za zadnji režanj hipofize, ki nato izločuje antidiuretski hormon (ADH, adiuretin). Ta hormon pa povzroča močno reabsorbcijo vode v ledvičnih kanalčkih.

Kadar izločamo velike količine tekočine, kot je to npr. pri potenju, bruhanju ali driskah, pride najprej do kompenzatornih premikov. Na in K potujeta iz celic, v celicah nastaja acidoza, čemur sledi pojačano izgorevanje, naraščanje kislih produktov in v težjih pri-

Takole pa bolj na spomlad v Grintovcih

merih okvara celic. Sprva je Na v tekočini izven celic sposoben nadražiti ločenje aldosterona, ustaviti nadaljnjo izločanje Na, nadražiti hipofizo in s pomočjo njenega ADH hormona zaustaviti nadaljnjo izgubo tekočine. Kolikor pride do dalj časa trajajočega pomanjkanja Na, pa poskuša telo nadomestiti to izgubo s pojačanim pomikom kalija, ki pri acidozi lažje zapušča celico. Ta beg kalija iz celic lahko povzroči nepopravljivo okvaro. Pri nadaljnjem pomanjkanju Na nastopi klinična slika, ki nas v mnogem spominja na Addisonovo bolezen: izredna oslabelost mišic, bolečine v trebuhu, popolna izguba teka, zelo nizek tlak in često izločanje seči. S pitjem vode se stanje ne popravi, človek še

Foto J. Dolničar

vedno izloča mnogo seči, temu pa se pridruži še bruhanje, oslabeledost mišic pa se stopnjuje do popolne onemoglosti. V takem primeru je lahko samo Na tisti, ki lahko zaustavi opisano sliko. Moramo ga dovajati človeku pri prekomerni izgubi tekočine.

Zelo važen problem, s katerim moramo pri vseh naporih v gorah resno računati, predstavlja želodec. Vsak večji in trajnejši napor povzroči pri človeku ohlapnost — atonijo želodca. Tak želodec je podoben ohlapnemu mehu in se komaj prazni. Že v normalnih razmerah povzročajo maščobe, groba in kompaktna hrana počasnejšo praznitev želodca, ki pri popolni atoniji sploh izostane, povzroča občutek silne napetosti in končno bruhanje

s sila neprijetnim posledičnim kolapsom. Prav neverjetno zveni, da je bil prvenstveni vzpon čez Eigerjevo steno ogrožen zaradi nepravilne prehrane vodje naveze, ki je pri drugem bivaku v steni jedel konzervirane ribe, kar bi bilo lahko imelo usodne posledice zanj in za njegove tovariše.

Napačno je mnenje, da se pri naporih okoriščamo le s sladkorjem v mišicah in jetrih. Novejše preiskave so pokazale, da uporabljamo sladkorje kot take le v prvi oz. hitri fazi napora. Čim traja napor dalj časa, se vključi hipofizarno-suprarenalna faza, pri čemer črpa telo energijo iz naloženih maščob. Pri pretvarjanju teh maščob v sladkorje pride posebej pri motenem ravnotežju Na/K do

pojačane acidoze. Povečana obremenitev nadležične skorje, ki izloča takozvane ketosteroide (hormoni nadležične žleze), povzroča močan padec C vitamina v krvi in v seči. Pojačano izgorevanje sladkorjev in pretvarjanje maščob pa močno dvigne potrošnjo B vitaminske skupine. Približno 15% ljudi gradi C vitamin v lastnih jetrih, kar sicer zmorejo le morski prašiček, konj in opica. Preiskave so pokazale, da se taki ljudje odlikujejo z izredno vzdržljivostjo, kar ni čudno, če drži, da je C vitamin v neki meri udeležen pri nastajanju hormonov, ki igrajo tako važno vlogo pri prilagoditvi na dolgotrajne napore.

Že pri enodnevnem napornem kretanju v planinah, zlasti pa pri dalj časa trajajočem gibanju v visokogorskem svetu preneha ločenje solne kisline našega želodca in pride lahko do popolnega prenehanja ločenja vseh želodčnih sokov, k čemur mnogo prispeva še ohlapnost želodca.

Iz navedenih fizioloških podatkov lahko povzamemo koristne zaključke za gornika, ki je izpostavljen često tudi skrajnim naporom, saj se giblje v visokogorskem svetu z razredčenim zrakom, se poti, žeja in mora nado- meščati kalorije, vodo in soli.

Zaradi izgube vode z dihanjem, izgube vode in soli s potenjem in sejo moramo upoštevati ustrezno količino nadomestne tekočine, ki znaša od 1500—3500 ccm in okrog 5 g Na v obliki kuhinjske soli (10 g kuhinjske soli). Čim namreč krijemo izgubo Na, preneha prekomerno izločanje seči in s tem tudi žeja.

Posebno ponašanje našega želodca pri naporu terja predvsem tekočo ali kašasto hrano, sestavljeno pretežno iz sladkorjev in škrobov. Močna potrošnja kalorij zahteva visoko kalorično hrano, posebni pogoji gibanja v planinah pa koncentracijo te hrane v čim manjšem obsegu in teži. Ne smemo pozabiti na C in B-vitaminsko skupino, ki igrata pomembno vlogo pri naporu in pojačani presnovi sladkorjev in maščob.

V 24 urah rabimo:

beljakovin	100 g = 400 K
maščob	120 g = 1080 K
sladkorjev	700 g = 2800 K
skupno kalorij	4280 K
B ₁ vitamina	10 mg
B ₂ vitamina	10 mg
C vitamina	500 mg
tekočine	3000 mg

Pri uporabi hranil in tekočine, navedenih v tabeli I, je treba upoštevati predvsem osnovne pogoje: redukcijo teže, obseg hrane, njeno kvarnost in okusnost, ki jo je često treba žrtvovati na račun koristnosti.

Osnovno pravilo je, da pred pohodom ali vzponom uživamo veliko ogljikovih hidratov, večje količine mineralne vode, B in C vitamina, po pohodu ali vzponu pa predvsem beljakovine, ki so neobhodno potrebne za obnovo tkiva.

Sladek prepečenec	100 g
Slan prepečenec	50 g
Čokolada	50 g
Suho sadje	50 g
Sladkor	50 g
Koncentrirano mleko v tubi	100 g
Ovseni kosmiči	80 g
Kakao	50 g
Kava v prahu	10 g
Sladkor	30 g
Sladkana topla pijača	500 g
Smetana v tubi	20 g
Mandeljni	20 g

Za pohod ali vzpon je treba vzeti s seboj tisto količino, ki je neobhodno potrebna, treba je zmanjšati težo hranil, ki jih jemljemo s seboj, računajoč, da ima telo rezerve prejšnjega dne. Že pred samim pohodom oz. akcijo moramo dobro preudariti, ali se bo pohod končal istega dne ali pa bo potrebna nočitev. Iz tabel prehrane je točno razvidno, kakšne količine in vrste hranil so potrebne za dober kondicijski pohod čez dan in kakšni so dodatki za nočitev.

1. Uporabljal koncentrirano hrano,
2. topel obrok zjutraj in zvečer,
3. lahko prebavljive snovi zjutraj, težje prebavljive zvečer.

Zajtrk: mleko, ovseni kosmiči, Albert keksi, kava, čaj, ovomaltine, navaden ali sladek prepečenec, smetana, marmelada, med, kostanjeva krema.

Na poti: suho sadje (fige, rozine, banane, mandeljni, orehi, dateljni, arašidi), prepečenec, mlečna ali lešnikova čokolada, sadni sokovi.

Večerja: juha iz kock, krompir v prahu (soma), prekajeno meso, sir, smetana v prahu, sladek prepečenec, mleko ali ovomaltine. Čim imamo pred seboj dvodnevni pohod, kar tudi ni redkost v večjih akcijah GRS ali težjih vzponih, se popolnoma spremenijo po-

goji prehrane, kar je razvidno iz tabele IV. Zaradi posebnih fizioloških pogojev gibanja v gorah moramo upoštevati naslednja dejstva:

1. Količino hrane je treba zmanjšati na najmanjši mogoči obseg in težo. Posebej moramo paziti na obliko in vrsto embalaže.
2. Hrana mora ustrezati v kvalitativnem in kvantitativnem pogledu že omenjenim zahtevam, sestavljena mora biti predvsem iz ogljikovih hidratov v tekoči ali poltekoči obliki, oskrbljeni moramo biti z zadostno količino tekočine, soli, B in C vitamina.
3. Za potrebe GRS bi bilo treba sestaviti individualne zavitke, v katerih bi bila vsa potrebna hrana za 24 ur.
4. Nabava inozemske kondenzirane hrane je draga in planincu nedostopna. Potrebna bi bila povezava z domačo prehrabetno industrijo, ki bi postopoma osvojila izdelavo pijač, poltekočin in čvrstih proizvodov, ki bi po sestavi in načinu embalaže ustrezali zahtevam pravilne prehrane planinca.

DRUŠTVENE NOVICE

ODPRAVE V TUJA GORSTVA V LETU 1964

V letu 1964 so jugoslovanski alpinisti izvršili pomembne vzpone v gorstvih Spitsbergov, bolivijskih Andov, Kavkaza in južne Norveške. Prve tri odprave je organizirala Planinska zveza Slovenije, četrto pa Planinska zveza Hrvatske.

Prva odprava na Spitsberge je odšla na pot 28. maja 1964. Vodil jo je Anton Sazonov, po poklicu orodjar v tovarni »TOPS« Ljubljana, člani pa so bili Marko Butinar, strugar iz Jesenic, Kazimir Drašler, Branko Pretnar in Janez Duhovnik, študentje, ter dr. Uroš Tršan, zdravnik. Člani odprave so se povzpeli na 28 vrhov, od katerih večina do takrat še ni bila osvojena. Vzpone, med katerimi so bili mnogi tehnično zelo težavni, so vršili v pogojih večnega dne. Poleg pomembnih alpinističnih uspehov je odprava zbrala dragocene podatke, ki bodo tako v korist norveškim planinskim organizacijam in drugim institucijam kakor tudi v našo korist. Člani odprave so bili deležni velike naklonjenosti domačinov. V Narviku so se poklonili spomenu padlih v drugi svetovni vojni ter na grob žrtev fašizma

položili venec. Izvršeni alpinistični podvigi in stiki s prebivalstvom Norveške in z mnogimi predstavniki njihovega javnega življenja so pomenili nadaljnje utrjevanje prijateljskih vezi med norveškim narodom in našimi narodi. Vsi člani odprave so se 22. julija 1964 vrnili zdravi in brez nezgod v domovino.

Dne 9. junija 1964 je odšla z Reke z motorno ladjo »Ljubljana«, ki je krenila na svojo krstno vožnjo v južno Ameriko, naša odprava v Cordillero Real v Bolivijo. Vodja odprave je bil Sandi Blažina, geodet-gradbenik iz Izole, člani odprave pa Alojz Golob in Martin Mihelič, študenta, Franci Savenc in Alojz Šteblaj, tehnika, ter dr. Ivo Valič, zdravnik. V La Pazu je odprava vzpostavila zvezo s tamošnjim andskim klubom in opravila aklimatizacijo ter privajanje na andske razmere na področju šesttisočaka Huayna Potosi, na katerega so se povzpeli vsi. Na področju gorske skupine Condoriri so se člani odprave kot prvi povzpeli na enajst doslej nepreplezanih vrhov. Trije od njih nosijo odslej imena: Pico Slovenija (5380 m), Pico Reya (5495 m) in Pico Jugoslavija (5505 m). V tem področju, ki je kartografsko še neobdelano, je vodja odprave izvršil nekatere meritve, ki bodo koristile izdelavi točne karte tega področja. Planinska zveza Slovenije bo izdelek posredovala bolivijski vladi. V masivu Illampu, kjer so člani odprave postavili višinska taborišča in premagali ledeno steno izredne strmine, sta v viharjem vremenu zavzela vrh člana odprave Lojze Golob in Tine Mihelič. Odprava je bila deležna naklonjenosti bolivijskih civilnih in vojnih oblasti. Njihovi uspehi so bili deležni velike pozornosti in priznanja. Celotno njihovo delo je vsekakor pozitivno doprinos v razvijanju medsebojnih dobrih odnosov. Tudi člani te ekspedicije so se zdravi vrnili domov.

11. julija je odšla iz Beograda v ZSSR odprava, sestavljena iz sedmih slovenskih in iz dveh srbskih alpinistov. Vodil jo je dr. France Srakar, zdravnik-ortoped iz Ljubljane, člani pa so bili Zvonko Blažina in inž. Živojin Gradišar iz Planinske zveze Srbije, Tone Škarja in Roman Robas, tehnika, Ljubo Juvan, grafik, Pavle Šimenc, mizar, France Urh, orodjar, in gozdni inženir Vanč Potrč iz Planinske zveze Slovenije. Utaborili so se v alplagerju Elbrus v Centralnem Kavkazu. Vsi člani ekspedicije so se povzpeli na vrh Elbrusa (5633 m). Nato pa so v dveh skupinah opravili: ena zelo težaven vzpon »Križ Užbe«, ki je trajal šest dni in zahteval štiri bivake, druga pa je izvršila grebensko prečenje Pik Kavkaz—Bžeduh—Vrh Svobodne Španije. Prečenju, ki velja kot precej zahtevno in je terjalo troje bivakov, je sledilo še težje prečenje same Užbe. Prav tako so v težkih vremenskih pogojih zavzeli vrh Pik Ščurovski. Višina vseh imenovanih vrhov, ki jih je zavzela kavkaška odprava, je med 4037 m do 4710 m. Tudi ta odprava se je srečno vrnila 9. avgusta domov.

V organizaciji Planinskega društva »Velebit« Zagreb in v okviru Planinske zveze Hrvatske

je odšla 26. julija na pot proti južni Norveški osemčlanska alpinistična odprava, ki jo je vodil Vladimir Hebar iz Zagreba, člani pa so bili Davor Ribarović, Marija Kostanjšek, Nedeljko Jakić, Matija Mlinac, Pavao Jurčić, Jerko Kirigin in Hrvoje Kraljević. Vzpone so pričeli izvrševati v skupini Horungane v južni Norveški in jih nadaljevali na področju doline Romsdall, kjer je bil dosežen pomemben uspeh s vzponom čez 1500 m visoke stene Trollryggen Pfeiler. Člani odprave so v celoti izvršili 34 vzponov med 3. in 6. težavnostno stopnjo in se prav tako 10. avgusta 1964 srečno vrnili domov.

Treba je posebej poudariti pomoč, ki je bila dana omenjenim alpinističnim odpravam tako s strani Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije v znesku 5 200 000 din, Mestne skupščine Ljubljana v znesku 1 200 000 din, RTV Ljubljana 900 000 din; Planinska zveza Slovenije je oddvojila iz svojih sredstev 3 milijone dinarjev, Planinska zveza Hrvatske pa 542 000 dinarjev. Materialno in organizacijsko pomoč je nudila Lovska zveza Slovenije, prav tako številna podjetja in ustanove, med katerimi je Splošna plovba Piran prispevala 3 600 000 din s tem, da je nudila naši odpravi v južno Ameriko prevoz po najnižjih režijskih cenah. Vsem imenovanim in neimenovanim podpornikom in darovalcem smo dolžni izreči našo najiskrenejšo zahvalo.

ODPRAVE 1964 — PREGLED VZPONOV

SPITSBERGI — vzponi

1. Breggertinden (720 m) — vzhodna stena (320 m), centralni raz
2. Svea (1223 m) — južna stena (620 m)
3. Kota 653 (653 m) — severni greben
4. Dana (1170 m) — južna stena
5. Nora (1225 m) — severna stena (520 m)
Rekstad Mountains
6. Kota 1119 (1119 m) — severna stena (200 m)
7. Kota 1262 (1262 m) — severna stena (300 m)
8. Kota 1208 (1208 m) — jugozahodna stena (200 m)
9. Set Heiberg (1265 m) — sev. vzh. stena (250 m)
10. Kota 1231 (1231 m) — vzhodna stena (200 m)
11. Kota 1262 (1262 m) — južna stena (200 m)
12. Neubauerfjellet (1386 m) — južna stena (900 m)
13. Greben Casimir Perier (872 m) — prečenje
14. Greben Kraljic (1263 m, 1035 m, 996 m) — prečenje
15. Greben Polotok Kralja Haakena (563 m, 686 m, 665 m, 680 m, 707 m)
16. Kraljica (1263 m) — severna stena
17. Mount Pretender (1030 m) — zahodni vrh, severna stena
18. Mount Pretender (1244 m) — severna stena

19. Mount Fanciulli (670 m) — severni greben
 20. Skupina Finsterwalder (1001 m, 1230 m, 1184 m, 1180 m) — grebenko prečenje
- Skupno 29 izrazitejših vrhov.

CORDILLIERE REAL — vzponi

1. Aylaicu (5300 m) — južni vrh
2. Aylaicu (5285 m) — severni vrh
3. Cuticuchu (5000 m)
4. Fraternidad (5050 m)
5. Cunatincota (5350 m)
6. Mamancota (5200 m)
7. Caca Aca (Huayna Potosi) — (6094 m)
8. Kota 4965 (4965 m)
9. Ilusion (5330 m)
10. Condoriri (5656 m)
11. Kota 5225 (5225 m)
12. Kota 5175 (5175 m) — prvi pristop
13. Kota 5280 (5280 m)
14. Condoriri oriental (5500 m)
15. Condoriri occidental (5532 m)
16. Tarija (5240 m)
17. Pegueno Alpamayo (5330 m)
18. Piramida Blanca (5230 m) — prvi pristop
19. El Diente (5200 m) — prvi pristop
20. Wyoming (5465 m) — prvi pristop
21. Innominado (5320 m) — prvi pristop
22. Kota 5380 (5380 m)
23. Kota 5395 (5395 m)
24. Kota 5355 (5355 m) — prvi pristop
25. Pico Slovenia (5380 m) — prvi pristop
26. Pico Reya (5495 m) — prvi pristop
27. Pico Yugoslavia (5505 m) — prvi pristop
28. Aguja Negra (5290 m)
29. Kota 5830 (5830 m) — prvi pristop
30. Illampu (6362 m)
31. Pico Schultze (5930 m)
32. Pico del Norte (6030 m)

KAVKAZ — vzponi

1. Elbrus (zahodni vrh — 5633 m)
2. grebenko prečenje: Pik Kavkaz (4037 m)—Bžeduh (4272 m)—Pik Svobodne Španije (4200 m)
3. Prečenje Užbe: Pik Ščurovski (4259 m)—Plato Užbe (4100 m)—Severni vrh (4694 m)—Sedlo (4400 m)—Južna Užba (4710 m)
3. Križ Užbe: Plato Užbe—sedlo—Severna Užba—sedlo Užbe—Južna Užba

NORVEŠKA — vzponi

1. Store Skagastolsting
2. Sydlige Dyrhangsting
3. Sydlige Dyrhangsting — smer Tonsberg 'Shylle
4. Pinakkele traverse
5. Sydlige Dyrhangsting — smer Sydveggen
6. Store — Midmagadalstind
7. Trollryggen Pfeiler
8. Store Trolltind
9. Romsdallhorn

PRIPRAVE ZA ODPRAVO V NEPALSKE HIMALAJE

Že nekaj časa pripravlja Planinska zveza Slovenije po svoji posebni komisiji za odprave v tuja gorstva ekspedicijo v nepalsko Himalajo. Nepalska vlada je dala načelno soglasje za vzpon na 7904 m visoki Kangbačen, peti izmed vrhov himalajskega velikana Kangčendzönge. Vrh še ni bil osvojen ter obeta zanimiv in težak ledeniški podvig. Za odpravo kandidira 18 znanih alpinistov, izmed katerih bo že imenovani vodja ekspedicije Jože Govekar izbral 10 članov odprave. Odprave se bo udeležil še publicist in poznavalec Himalaje, ki se je udeležil pohoda na Trisul, tov. Zoran Jerin. Predvideno je, da odprava krene konec marca 1965 z letalom v Nepal in da v 20 dneh izvrši dostop do podnožja Kangčendzönge. Oprema bo predvidoma tehtala okrog 5000 kg, za kar bo potrebnih 200 nosačev. V odpravi bo sodelovalo osem šerp, med njimi veterani iz dosedanjih slovitih francoskih, angleških in japonskih odprav na Everest, Lhotse, Makalu ter druge osemtisočake. Poleg baznega taborišča bo za vzpon potrebna organizacija številnih višinskih taborišč. Aktivnost odprave je predvidena v mesecu aprilu in maju, približno do 10. junija, ko se začne monsunska doba. Poleg alpinističnih nalog se ekspedicija pripravlja tudi za izvršitev določenih znanstvenih in praktičnih nalog s področja analize fizioloških pojavov, študija opreme in hrane in velikih višinah in deloma študija rastlinstva in živalstva. Dosedanje priprave, v katere so poleg Planinske zveze Slovenije in njene komisije za odpravo v tuja gorstva angažirane tudi mnoge druge organizacije in posamezniki in za katero je obljubljena materialna in druga pomoč zveznih in republiških organov ter mnogih organizacij in podjetij, utrjujejo vero v uspeh te naše do sedaj največje in najpomembnejše ekspedicije v tuja gorstva. Odprava v Himalaje bo pomenila nadaljnjo afirmacijo jugoslovanskega alpinizma, za katerega je prav, da se glede na svoje dosežke izkušnje in uspehe vidneje uveljavi v Himalaji, ki predstavljajo v mednarodnem svetu alpinizma tisto področje, kjer se upravičeno vrši plemenita tekma med narodi ne samo z vidika vrhunškega športnega udejstvovanja, ampak z mnogo širšimi cilji spoznavanja sveta in zblizanja med narodi. Odprava v nepalsko Himalajo nam je spričo tesnejših odnosov, v katere stopamo s prijateljsko nam nepalsko državo, toliko bližja in potrebnejša.

ZAHVALA

V PV 1964/11 smo poročali o mednarodnem mladinskem srečanju. Načelnik mladinske komisije PZS tov. Banovec je kritično presodil delo in pomen takih seminarjev. Od udeležencev se je oglasil samo CAB (Club Alpin Belge) s pismom predsedniku PZS. Ge-

neralni sekretar CAB se predsedniku PZS zahvaljuje z naslednjimi besedami:

»Ko so se člani CAB, ki ste jih ljubeznivo povabili na mednarodno srečanje v vaši lepi deželi, vrnili v Bruxelles, so mi obširno poročali o delu, ki so ga videli pri vas. Z veseljem vas obveščam, da so o bivanju pri vas govorili z resničnim navdušenjem. Zaradi sprejema, ki so ga doživeli pri vas, so postali vroči propagandisti za jugoslovanske gore, ki so tako lepe in žal nam tako malo znane. Naj mi bo dovoljeno, da se vam v imenu belgijskih udeležencev na mednarodnem srečanju in v imenu vsega CAB živo in iskreno zahvalim za topli sprejem in pristrčno vnemo za alpinizem.«

SPD GORICA

Slovensko planinsko društvo Gorica je tudi v l. 1964 priredilo tradicionalno martinovanje na Lokvah. Bilo je v nedeljo 15. novembra. Neprijazna, deževna nedelja z nenavadno gosto meglo, ki je pokrila širni Trnovski gozd, je na Lokvah združila 150 goriških Slovencev, ki jim je pri srcu planinstvo in njegovo lepo izročilo še iz Tumovih in Brecljevih časov. Prišli so stari znanci pa tudi mnogo novih obrazov, saj je društvo od lani na letos pridobilo precej novih članov, posebno mladih, ki so poskrbeli za sproščeno zabavo ob tem starodavnem prazniku vinorodnega Sredozemlja. Dvorano je to pot s karikaturami okrasil mladi goriški slikar Cene Jok in nekatere od njih bomo objavili, ne samo, da bi ponazorili občutje, ki je združevalo vedre obraze v znanem hotelu pod Poldanovcem, ampak da bi obenem opozorili naše karikaturiste na planinsko tematiko. Zal ni bilo pričakovanih gostov iz Ajdovščine, ki so se ustrašili slabe poti in megle.

T. O.

OB GROBU FRANJA VILHARJA

Dne 15. okt. 1964 je umrl po dolgotrajni mučni boleznii bivši direktor Pivovarne Laško tov. Vilhar Franjo. Z njim je izgubila starejša laška družba svojega dobrega člana in prijatelja in ob njegovi krsti se je porosilo marsikatero oko, ko ga je furgon odpeljal iz Laškega na ljubljanske Žale, kjer so ga ob obilnem spremstvu položili k zadnjemu počitku. Po rodu iz Postojne se je pred 30 leti stalno preselil v Laško, da bi tam opravljal važno mesto v novo nastajajoči gostilničarski pivovarni. Napredno nastrojen je kot Notranjec našel na svojem novem mestu med Laščani mnogo dobrih prijateljev ter si utrl pot v naše društveno in družbeno življenje. Kjer koli smo potrebovali njegovo preizkušeno pomoč, nikjer je ni odrekel. Kot neprecenljiv finančni strokovnjak se je prav posebno odlikoval pri izgradnji nove pivovarne, ki ga lahko šteje med one zaslužne može, katerim smo dolžni zahvalo za nadaljnji razvoj za naše mesto tako važnega podjetja. Zato je

postal prvi komercialni direktor pivovarne, ki jo je vodil do svoje upokojitve.

Spregledati ne smemo tudi Vilharjeve dejavnosti društvenem življenju. Kot znan alpinist-skalaš, ki so ga naše gore vedno in vedno vabile na najvišje vrhe, je vzljubil tudi naše hribovje ter se vključil v vrste laških planincev. Postal je odbornik PD Laško ter vneto sodeloval pri gradnji doma na Šmohorju. Udeleževal pa se je tudi pri lepševalnem društvu.

Kot značajan naprednjak in domoljub se je pok. Vilhar znašel seveda tudi med onimi, ki jih je okupator 17. in 18. 4. 1941 zaprl kot talce pod oder takratnega Sokolskega doma — Partizana ter jih od tam odvedel v Celje, od koder jih je razgal na vse strani. Tudi iz teh časov imamo pokojnika v najlepšem spominu. Bil je dober, obziren tovariš.

Na Žalah se je od pokojnika v imenu planinske javnosti poslovil dr. Vl. Škerlak z naslednjimi besedami:

»Kadar pokopavam alpinista, se nam zdi nekako samo po sebi razumljivo, da govorimo o njegovih uspehih v gorah in njegovih doživetjih v naravi. Le malokdaj pomislimo na to, da morajo biti tudi med ljubitelji gorskega sveta posamezniki, ki se žrtvujejo za organizatorično delo.

Med alpiniste, ki so velik del svojega časa posvetili takemu delu, spada naš pokojni tovariš Franjo Vilhar. Bil je član Skale že pred letom 1930. Kot delegat našega kluba je doživel neprijeten sprejem od starejše generacije v SPD, ker je ta videla tudi v njem nasprotnika. Tak je bil začetek osemletnega dela Franja Vilharja v gornjskih organizacijah. To delo je trajalo od aprila 1930 do leta 1937. Bil je splošni odbornik Skale, od maja 1931 do aprila 1935 podpredsednik, od tedaj pa do pomladi 1937, torej dve leti, pa predsednik kluba.

Franjo Vilhar je moral opraviti dosti takega dela, ki je bilo težko, tudi mučno, za katerega pa še nihče ni želel slave. Tako je bil v začetku leta 1932 načelnik filmskega oddelka. Skrbeti je moral za redno poslovanje s skalaškim filmom. Pri tem mu ni bila dana možnost, da bi se pečal le z gospodarsko platjo tega dela, temveč je položaj zahteval od njega, da rešuje tudi druga, še kočljivejša vprašanja.

Kljub vsemu temu je imel toliko ljubezni do kluba, da je delal tudi v prvi alpinistični šoli kot predavatelj.

V priznanje za to požrtvovalnost je Planinska zveza Slovenije podelila Franju Vilharju časten (srebrn) znak.

Ko smo pred tremi leti proslavljali štiridesetletnico Skale, je imel tovariš Vilhar že preko 70 let. Bil je najstarejši med nami, vendar je bil krepak in svež, zato niti pomislili nismo na možnost, da se bomo že po treh letih sestali ob njegovi krsti.

Ko se poslavljamo od njega, se mu skalaši zahvaljujemo za vztrajnost in požrtvovalnost, hkrati mu pa tudi po nalogu Planinske zveze Slovenije izrekam kot alpinistu in zaslužnemu organizatoričnemu delavcu zadnji pozdrav in zahvalo.»

PREDAVANJA O TRANSVERZALI

Propagandna komisija PZS sporoča društvom, da ima med drugim na razpolago več predavanj o transversali. Prof. Ivan Šumljak, začetnik in tvorec naše planinske transverzale, je sam pripravil več predavanj na to temo in jih opremil z diapozitivi. Društva, ki bi rada navduševala svoje članstvo za to prelepo pot, naj se obračajo na PZS ali tudi neposredno na predavatelja (Maribor, Turnerjeva 3).

PLANINSKI MUZEJ

L. 1963 spomladi je predsedstvo PZS sklenilo, da bo spravilo z mrtve točke vprašanje slovenskega planinskega muzeja. Vrstila so se posvetovanja, seje, sestanki v Ljubljani, na Jesenicah, vendar do stvarnih dejanj nikakor ni hotelo priti. Ostajali smo pri ugotovitvi, da je muzej treba ustanoviti, nič pa se ni premaknilo delo zanj, za množitev muzejske zbirke, za opredelitev nalog, za ureditev osebnih vprašanj v zvezi z muzejem itd. Prišlo je tudi do polemičnih zaostritev, češ čemu ustanavljati muzej na Jesenicah, saj je Ljubljana središče slovenskega planinstva, na ljubljanskem gradu pa je idealna priložnost za še idealnejšo namestitev muzeja itd.

Minilo je leto in nič bistvenega se ni ukrenilo. Eno pa je bilo medtem ves čas jasno: Da se planinski muzej ne more ustanoviti mimo našega zakona o muzejih in da je treba tako ustanovo v vsakem pogledu dobro pripraviti. Skromna sredstva za zbiranje gradiva je določil Sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti SR Slovenije, obljubila jih je tudi občinska skupščina Jesenice. Na razpis v PV za mesto honorarnega kustosa se od muzejskih strokovnjakov ni javil nihče.

4. XI. 1964 se je končno zbral iniciativni odbor za ustanovitev muzeja in se konstituiral tako, da ima funkcijo predsednika Franc Konobelj, tajnik je Uroš Župančič, zastopniki PZS so Tone Wraber, Tonček Stroj in Tine Orel, občinsko skupščino Jesenice pa zastopajo Janez Svoljšak, Miloš Magolič, ravnatelj Tehniškega muzeja Jesenice, in Milan Polak. Sklenjeno je bilo, da posebna komisija še v novembru 1964 izdela delovni program muzeja (Konobelj, Župančič, Wraber, Stroj in, Orel), ustanovi se planinska muzejska zbirka, sprva naslonjena na jeseniški tehniški muzej, ki naj takoj začne z registracijo že zbrane gradiva in z zbiranjem novega, urede naj se čimprej primerni prostori v Kosovi graščini na Jesenicah, ustanovitelji muzeja pa naj bi bili poleg občinske skupščine Jesenice še Skupščina SR Slovenije in PZS.

Sprejeto je bilo načelo, da je treba delovni program natančno določiti, saj gre za specialni muzej. Spričo izredno goste mreže vseh vrst muzejev v Sloveniji je še toliko bolj važno, da se ustanovitev muzeja dobro pripravi, opredeli njegov kulturni, strokovni, znanstveni in izobraževalno-vzgojni pomen, s tem pa

tudi zagotovi njegova družbena aktualnost. Muzeja ne ustanavljamo v spomin preteklosti, ampak v spodbudo, opomin in navdilo za delo v prihodnosti.

S tem poročilom pozivamo naša planinska društva, odbornike in člane, da bi bili zbiralcem muzejskega gradiva naklonjeni, da bi jih opozarjali na gradivo in jim ga pomagali pridobiti za centralni slovenski planinski muzej. Imena zbiralcev bomo v našem listu objavili.

POZABLJEN GROB. Naše glasilo pred nekaj leti ni zabeležilo, da se je iz planinske bratovščine poslovila vzorna oskrbnica Pepca Dolinškova. Naj v njeno opombo navedemo nekaj dejstev, ki jo bodo ohranila med nami kot zgled planinskega oskrbnika, kakršnih zadnja leta vedno bolj pogrešamo. Pred vojno je bila oskrbnica v koči na Klopnem vrhu in ostala tam, dokler med vojno koča ni bila požgana. Po vojni je prevzela oskrbo koče na Pesku in bila tu do l. 1956, nato pa je bila do svoje smrti l. 1961 oskrbnica koče na Rogli. Planinci in domačini so jo zaradi njenih lastnosti imeli izredno radi. Imenovali so jo Klopno Pepco, študentje študentovsko mamo. Bila je med najbolj znanimi našimi oskrbniki. To dokazujejo vpisne in spominske knjige, ki jih hrani PD Zreče. Naj navedemo iz ene takih knjig to, kar je vpisal pokojni slovenski pisatelj Juš Kozak.

Na Pesku, 21. avg. 53

Leta in leta sem nosil s seboj željo, da bi stopil na pohorska tla, da bi prišel v pohorske gozdove. Letos se mi je želja izpolnila. Pohorje je svet zase.

Hodil sem med visokimi, molčečimi smrekami, po kolovozih, po stezah, po mehke, baržunastem mahu, po sončnih planjah, od koder sem se razgledoval po zelenem morju smrek, ki so pokrile ta stari, sivi pohorski granit.

Od Črnega vrha do Sv. Treh kraljev in do tihih smrek »Pri treh žeblih«, ki so videle, kako so umirali stari in mladi za to ljubo slovensko zemljo.

Spoznal sem delo na Pohorju: delavce, ki porajajo ponosne smreke, voznike, ki priganjajo žival v tesnih kolnikih, gozdarje, ki pazijo na rast v gozdovih, delavce, ki grade nove ceste, da se odpro temni gozdovi svetu.

V teh vlažnih gozdovih se mi je rodila ljubezen do te pohorske tišine, ki je tako globoka, da slišiš včasih samo svoje korake skozi življenje.

Včasih, kadar sem zašel, mi je pričelo nemirno utripati srce, da bi me vklenila molčeča samota in bi noga ne našla poti iz obzema skrivnostnih gozdov. In vselej takrat sem si hrepeneče želel, da bi zagledal leseno kočo na Pesku, v kateri domuje oskrbnica. Od vespovsod, vsak večer in pod noč sem se z veseljem vračal v ta dom, kjer utripa dobro, človeško srce oskrbnice Pepce, ki je spoznala življenje in očuvala ljubezen do človeka. Tako pojejo drobne ptičke v teh zelenih gozdovih.

Pohorski poet, primorski rojak iz Kanala Ludvik Zorzut pa ji je v spominsko knjigo l. 1933 urezal naslednje hudomušne verzice:

KLOPNIŠKI KRALJICI PEPCI — OSKRBNICI

*Blagor onim, ki od svojih žen utečejo
in jih Pepce, Micke gor na Pohorje privlečejo*

*Blagor onim, ki se na Klopnem Vrhju vstavi
in pri Pepci od bolezni vseh ozdravi.*

*Blagor onim, ki ti Koči vse verjamejo
in da se tu za dolgo časa vjamejo...*

*Blagor tud' poetu, ki ni peresa vrgel še
v koruzo
ki na Parnasu Klopnovškem je našel svojo
Muzo!*

*Mojsterci vseh gobovih juh,
kajzeršmornov, žgancev, vseh prikuh
zdravnici vseh ljubezenskih nadih
iz vseh skrivnostnih srčnih globočin
ji pojem slavo za naš pohorski spomin,*

*da v njeni juhi, gobovi in kisli
utonejo vse moje srčne misli.*

*Ko pojdemo mi zdaj domov,
Tvoj pes za nami lajal bo »hov, hov«,
a Ti — potочиš eno solzo vsaj,
veš, kmalu k Tebi pridemo nazaj.
Tedad
nam cvetel bo ljubezni maj
potem pa smuk v nebeški raj!*

*Ta pesemca je bila zapeta
od Pohorice — poeta
Njej, ki je naša najljubša stvarca
desetega marca*

*Na Klopnem Vrhju
1933. leta*

*Pohorice poeta
Ludvik Zorzut*

KAJ VEŠ O PLANINSTVU

Tekmovanje s tem naslovom je priredil 24. XI. 1964 mladinski odsek v skupini šolskega PTT centra. Tekmovanja so se udeležili lahko vsi člani MO do 20. leta v ekipah po dva člana. Zmagovalne ekipe so dobile praktična darila, gledalci so plačali 50 din vstopnine, tri vstopnice pa so bile izžrebane za denarno nagrado. Odgovore je ocenjevala 4-članska komisija. Poleg rednih vprašanj so ekipam ocenjevali tudi prosto točko (recitacije planinskih pesmi, petje, igranje na instrumente, skeči). MO PD PTT, ki ga vodi že več let agilni, požrtvovalni in iznajdljivi Dominik Koci, vodja skupine šolskega centra pa je Jože Klemenčič, je s tem pokazal mikaven način propagande in poskrbel za trdnejšo planinsko izobrazbo med planinskim naraščanjem, način, ki so ga pred MO PDTT Ljubljana preizkušali Rušani.

Da bi ta MO našel posnemalce, priobčujemo tudi vprašanja, na katera so tekmovalci odgovarjali: Kaj veste o prvem slovenskem planinskem društvu, o Valentinu Staniču; katera letnica se smatra za začetek alpinizma; katerega leta je bil ustanovni občni zbor SPD; kdaj je izšla prva številka Planinskega Vestnika; o Aljažu; katerega leta je bil otvoren stolp na Triglavu; kdo je bil prvi predsednik SPD in katerega leta je umrl; o Andreju — Moti Komacu; o Frischaufru; katerega leta je bil otvoren Dom na Okrešlju; kdo je preplezal triglavske steno sam in brez vrvi in katerega leta; katerega leta je bil otvoren Triglavski dom na Kredarici; vse o Bogomilu Brinšku; katerega leta se je ponesrečil dr. Jug; katerega leta je umrl Jakob Aljaž; o filmu Triglavske strmine; vse o Francu Kocbeku; katerega leta je umrl dr. Tuma; katerega leta in kje je bila ustanovna skupščina PZS; katerega leta je umrl Alojzij Knafeljc; vse o Ivanu Bučerju; o Miri Debelakovi; o Janku Mlakarju; katera ženska je prva stopila na vrh Triglava; o klubu drenovcev; katerega leta je bila ustanovljena planinska skupina v Rušah; katerega leta je bila ustanovljena tržaška planinska skupina; katera dva vrhova v Julijcih sta znana iz prve svetovne vojne; katerega leta je bila 4. redna skupščina PZS; kaj veste o alpinistični odpravi na Trisul; kdo je sedanji predsednik PZS; katerega leta sta Joža Čop in Pavla Jesihova preplezala Čopov steber; kolikokrat je Joža Čop do 1956. leta preplezal triglavske steno; katera naveza je 1941 preplezala severno steno Ojstrice.

Tekmovalci so morali poznati vse zaščitene rastline v Sloveniji, z opisom, kje rastejo, kdaj cveto. Razen tega so vprašanja zahtevala odgovore o alpinetumih, arburetumih.

Druga vprašanja so zahtevala znanje nadmorske višine najbolj znanih vrhov, dalje poznanje vseh planinskih koč v Sloveniji (kje leže, kako se imenujejo in pri nekaterih najbolj znanih nadmorsko višino). Sledilo je vprašanje iz prve pomoči.

Vsaka ekipa je odgovarjala na štiri vprašanja iz zgodovine, tri vprašanja iz flore, dve vprašanja iz gorstva, dve vprašanja iz spoznavanja koč, na eno vprašanja pa iz prve pomoči.

BRINJEVA GORA. Brinjeva gora se je vpisala med planinske postojanke. Agilno PD Zreče je tu blizu vzpostavilo planinsko postojanko in poskrbelo, da se razglaši širom po deželi. Leži v preddiverju mogočnih pohorskih gozdov, vendar jo od Pohorja ločijo globoke grape, od Stenice in Konjiške gore pa Dravinjska dolina. Brinjeva gora pomeni lep sprehod za Zrečane, Konjičane in Oplotničane, markirana steza pa jo povezuje tudi z Roglo. Blizu planinske postojanke leži zanimivo arheološko najdišče, vredno najširše pozornosti. Od glavne ceste Ljubljana—Maribor je do postojanke komaj uro hoda, iz Zreč pol ure.

SESTANEK PROPAGANDISTOV V TOLMINU. Primorska in gorenjska planinska društva so se 22. XI. 1964 zbrala v domu JLA v Tolminu, da na skupnem posvetu pretresejo problematiko planinske propagande in njene najnujnejše potrebe. Sestanka se je udeležilo kar 32 zastopnikov, žal pa je bila udeležba primorskih društev šibka. Prav zato, oziroma zaradi težav, s katerimi se v posebnih okoliščinah ubadajo naša primorska društva, je propagandna komisija izbrala Tolmin za kraj tega posvetovanja. Nekateri sklepi posvetovanja kažejo, kako bi utegnili naš primorski gorski svet močnejše zajeti v našo planinsko dejavnost.

Navzoči so bili zastopniki PD Bled, B. Bistrica, Srednja vas, Dovje-Mojstrana, Gorje, Javornik-Koroška Bela, Jesenice, Kranj, Tržič, Ajdovščina, Bovec, Tolmin, Postojna, vsega 32 oseb.

Zastopnik PD Tolmin je poudaril, da je prav, če se sestanek vrši na Primorskem. Diskutanti so odprli najvažnejša splošna in posebna vprašanja propagande, nato pa so nekatere stvari bolj, druge manj izčrpno obravnavali: dnevno in periodično časopisje, RTV, film, foto, klasična reklamna sredstva, stik z redakcijami, prosveto in šolo, sodelovanje s političnimi in oblastnimi forumi, prireditve (kulturne idr.), planinsko slovstvo, vodniško literaturo in druge propagandne edicije, sodelovanje med TZS in TD, planinsko založbo, PV, predavanja z dia in filmi, organizacijo izletov, priznanja zaslužnim planincem, ekspedicije in ekspedicionizem in planinski muzej.

Po triurnem razgovoru je bilo sprejetih več sklepov. Naj nekatere navedemo:

Podobna posvetovanja propagandistov naj se še vrše prav na primorskem terenu;

v drugi polovici avgusta 1965 naj se ob 20-letnici osvoboditve priredi v Lepeni planinski tabor s primernim političnim programom. Program in organizacijo tabora naj pripravi posebna konferenca propagandistov PZS, ki naj se vrši marca 1965 v Lepeni ali envent. na Vrsnem;

na skupne sestanke koordinacijskih odborov naj se vselej vabijo tudi zastopniki področnih forumov SZDL in občinskih skupščin;

PZS naj preko sekretariata za šolstvo forsira šolske izlete v planine, športne dneve v hribih in planinsko tematiko v učnih načrtih za telesno vzgojo;

primorska društva naj na svojem teritoriju izven transverzale, morda z vključitvijo dela gorenjske partizanske poti, uredijo primorsko (partizansko) pot, ki naj bi planince, posebej mladince, opozarjala na spoznavanje Gornjega Posočja, Trnovskega gozda itd. Pot naj se izpelje tako, da kontrolne točke ne bi bile dosegljive z avtomobilom;

PZS naj preko MK in AK poskrbi za čimvečjo popularizacijo primorskega gorskega sveta. Pri kvalifikaciji alpinistov naj se v pravilnik privzamejo kot kriteriji določene smeri in vzponi onstran stare jugoslov. ital. meje;

PZS naj poskrbi za stalno planinsko rubriko v Pionirskem listu, področna društva za stalno dopisništvo v lokalnih listih in v RTV preko PZS;

planinska propaganda naj se še tesneje poveže s turistično posebno zaradi plasiranja lažje pristopnih planinskih postojank. PZS naj izvede kategorizacijo svojih postojank, katere namen naj bi bil sistematičnejša komercialna propaganda za planinske kočje. Komercialno propagando za planinske postojanke je treba nasploh okrepiti;

zbiranje gradiva za planinski muzej naj se pospeši; društva soglašajo z ustanovitvijo muzejske zbirke na Jesenicah in so za to, da se planinski muzej pripravlja pod strokovnim vodstvom in v skladu z zahtevami zakona o muzejih.

ALPINISTIČNE NOVICE

AO TRŽIČ. Po nekajletni pasivnosti tržiških alpinistov se je v letošnji sezoni delo zopet poživilo. Pripravniki, ki so bili konec lanske sezone sprejeti v članstvo, so dokazali, da spadajo v vrste alpinistov. Pozimi so v Storžiču preplezali nekatere smeri, med njimi tudi eno prvenstveno. Spomladi so popravili nekaj pomanjkljivosti na bivaku in v stenah Storžiča in tam nabirali moči za plezanje v Triglavu, Razorju, Stenarju, Prisojniku, Mojstrovki in Jalovcu. Trenirali so tudi v pečinah v okolici Tržiča. Starejši člani so plezali v Kočni, v Jalovcu in Razorju, kjer so Radon, Primožič, Globočnik in Riko Salberger uspeli splezati prvenstveno smer. Za Danborca je naveza Slavko Rožič in Riko Salberger preplezala Hudičev steber v Prisojniku, drugi so pa plezali v Mojstrovki. Dobro so izkoristili plezalni tabor in preplezali vrsto lepih in težjih smeri, med drugim tudi znameniti Čopov steber v navezah: Ludvik Rožič in Slavko Rožič, Riko Salberger, Slavko Rožič in Andrej Anžur (AO Matica). Naveza Stane Belak (AO Matica) in Ludvik Rožič pa je ponovila Kočevarjevo smer v Stenarju. Preplezali so še bavarsko, Prusik-Szalayevo, skalaško z ladjo, dolgo nemško, Brojanov raz in slovensko smer.

Kralj in Globočnik pa sta bila na Grossglocknerju ob obletnici nesreče v lanskem letu, ko se je tam smrtno ponesrečil Janez Hladnik. Dva člana sta sodelovala na alpinadi v Bol-

gariju. Preplezala sta več smeri. Klasično smer v severni steni Elenin vrha (— IV), slovansko smer v zapadni steni Zlega zuba (+ V) in Veždi tudi v zapadni steni Zlega zuba (VI — A 3). Plezali so Riko Salberger in bolgarski alpinist ter Stane Belak (AO Matica) z Ludvikom Božičem. Lepa smer v granitu, najtežja je prečnica in 12-metrška streha z 9 svedrovci.

Tržičani so bili tudi v razu Jalovca, v Mojstrovki in Triglavu.

Ludvik Božič

POSVETOVANJE PREDSTAVNIKOV AO ŠTAJERSKE IN KOROŠKE NA OKREŠLJU

Predstavniki AO Celje, Maribor-matica, Maribor-Kozjak, TAM, Prevalje, Ruše in Šoštanj so se 17. in 18. okt. 1964 zbrali v Frischaufovem domu na Okrešlju in obravnavali najkočljivejša vprašanja o organizaciji planinstva, AO in posameznih alpinistov, predvsem pa o problemu alpinističnega naraščaja, skratka o vprašanjih, ki povsod burijo duhove, medtem ko je pri nas nekaj let v tem pogledu vladalo kar premirno zatišje.

Med sklepi, ki so jih zastopniki sprejeli in predložili zboru alpinistov v Kamniški Bistrici 24. in 25. okt. 1964, naj navedemo najbolj značilne:

Sklepi in zaključki plenuma alpinistov Jugoslavije 1. in 2. avg. letos v Vratih, okvirni alpinistični pravilnik, klasifikacija alpinistov in ostalo naj služi kot osnovno vodilo in program bodočega dela alpinistov našega področja, morda vse Slovenije. S klasifikacijo in programom zveznih in republiških akcij smo dobili osnovo za nadaljnje sistematično in načrtno delovanje posameznikov in alpinističnih odsekov.

Ves odsek, predvsem pa vodstvo odseka in načelnik AO so odgovorni za uresničevanje in dosledno uveljavljanje teh sklepov in zamisli, ki so edini porok za uspešno delo in kvalitetno višji nivo članstva AO. Sklep MK pri PZS o ustanavljanju pionirskih odsekov (PO) v PD je treba temeljito proučiti s stališča učnih načrtov in tečajev, v celoti pa podpreti.

Vsak mlad planinec — pionir od 7.—15. leta starosti — naj gre skozi šolo (tečaj, seminar) PO in le preko te šole naj se razširjajo današnji MO oz. se rekrutirajo pripravniki v AO. Program dela v PO bo približno enak temu, ki ga imajo sedaj na tečaju mladinski vodniki.

V AO je potrebno v smislu pravilnika AO, ki ga je potrebno v določenih postavkah dopolniti (čl. 6; pogoji za pripravnika — še zimski pristopi in osnove smučanja; morda nekoliko formulirati vodstvo AO; odnos do opreme i. pd.), uvesti določen red, ki naj temelji na vzajemni odgovornosti in resničnem gorniškem tovarištvu, ki ne pozna določenih razlik zaradi kvalitetnejše sposobnejših članov odseka. Zato se je potrebno v AO

zavzemati za določeno organizacijsko dejavnost, ki se naj podredi osnovnim težnjam za dvig naraščanja in članov AO — torej celote in ne samo posameznikov —, za dvig osnovnih tovariških odnosov, ki morajo nujno temeljiti na odgovornosti posameznika do kolektiva in obratno.

Pospeševati je treba med alpinisti delavnost, prizadevnost in smisel za kolektiv. Pri kadrovanju nujno upoštevati vse strokovne, tehnične in idejne sposobnosti posameznikov, predvsem v pogledu vsestransko pomoči AO mladinskemu in pionirskemu odseku, v delu s pionirji in mladino.

Komisija za alpinizem pri PZS naj v bodoče pri svojem delu upošteva:

— da je potreben stik s terenom (posamezniki AO), ki se je v preteklosti pokazal kot uspešna oblika;

— da postane resničen osrednji usmerjevalec alpinizma pri nas, vodja politike v alpinistični dejavnosti na Slovenskem, ki pa mora biti kljub specifičnim pogojem delovanja posameznih AO v kvalitetnem delu le enotna;

— da naj vodi glavno dejavnost za kvaliteto dela slovenskih alpinistov z organizacijo republiških tečajev, seminarjev, odprav i. dr.;

— da pospešuje dejavnost in interes posameznih AO določenega področja;

— da ponovno prouči možnosti za uvedbo srečanj vseh alpinistov Slovenije, v obliki zbora alpinistov PZS;

— tečaji, katerih pravice so se prenesle na AO, naj bodo z vzporednim prenosom pravic tudi prenosno financirani.

Pri izboru članstva za odprave v tuja gorstva se je treba strogo držati klasifikacije alpinistov kot osnove nadaljnjega dela (služi naj le kot orientacija, ne pa kategorija v članstvu AO), predvsem pa dati vse večji poudarek na človekove družbeno-moralne vrednote. Priprave na odprave naj bodo v bodoče sistematične, tako v okviru PZS, AO, kot posameznikov; načrtne in organizirane v obliki treningov v daljših obdobjih, zaradi medsebojnega spoznavanja, tehničnih in moralnih kvalitet, spoznavanja med ljudmi.

Vodilo v našem delu naj nam bo:

Osnovna je težnja po napredku, dvigu kvalitete v celoti in ne samo posameznikov, zato dajemo naslednji stavek dr. H. Tume kot osnovno vodilo naših zamisli in napredka:

»Od sistematičnega razvoja naše mladine, telesno in umsko, bo odvisen nadaljnji razvoj alpinizma v naših Alpah.«

In če k temu pridružimo še splošni vzgojni smoter za področje telesne kulture: »Vzgojiti fizično zdravega in odpornega človeka, z globoko zasidranimi navadami in potrebami po stalnem zdravem življenju in aktivnem telesno-vzgojnem delovanju v korist zdravega in radostnega individualnega življenja, večje delovne in obrambne sposobnosti in vitalnosti skupnosti kot celote,« potem mislimo, da bomo le s skupnimi napori lahko dosegli vse to!

J. Melanšek

IZ SKLEPOV POSVETA NAČELNIKOV ALPINISTIČNIH ODSEKOV SLOVENIJE (24. in 25. okt. v Kamniški Bistrici)

Alpinistično udejstvovanje je sestavni del splošnega planinskega pokreta za uspešen, sistematičen, množičen in vsestranski razvoj svojih članov, za nove družbene odnose in za izboljšanje življenjske ravni vseh delovnih ljudi, ki se ukvarjajo s to športno-kulturno dejavnostjo. Zato se mora alpinizem razvijati vzporedno z družbenim napredkom, iti v korak s temi prizadevanji in razvojem. Alpinizem — kot ga je postavila v središče dogajanja zvezna komisija za alpinizem (plenum komisije za alpinizem PSJ v Vratih avg. 1964) — kot šport in več kot šport vključuje vzgojo alpinistov; alpinizem dosega svoj namen samo, če istočasno smotno, sistematično vključuje alpinistove telesne zmogljivosti z duhovnimi in kulturnimi vrednotami, kar vse dviga in krepi telesne in duševne sposobnosti posameznika. Zato mora alpinizem nujno upoštevati družbene smote in slediti klasičnim vrednotam, na drugi strani pa iti v korak s časom.

Temeljna načela naše bodoče dejavnosti so:

— okvirni pravilnik alpinističnih odsekov, statut PZS, pravila PD;

— klasifikacija alpinistov;

— prizadevanje za organizacijsko utrditev in osnovna administracija AO, AK pri PZS in PSJ. Zato komisija za sklepe posveta načelnikov AO Slovenije želi: da ti sklepi ostanejo akt za oživitvarjanje misli in nalog, ki stoje pred AO, AK in PZS. Zavedati se moramo v polni meri, da smo vsi skupaj osebno in družbeno odgovorni, kako jih bomo uveljavili in kaj bomo prejeli za to uveljavitev!

Zato ne postavljamo vprašanja: Ali AO ali posameznik. Pač pa AO in družba! Zato mora biti izhodišče iskanja naših sredstev v komunih, v skupnosti svobodnih proizvajalcev in upraviteljev, ki si sami ustvarjajo dobrine za svoj osebni in družbeni standard. Zato se morajo dobro pretehtati globoko utemeljeni in široko zasnovani programi AO ter najti mesto v sklopu PD, PD pa v komunih. Prav zato ne sme biti več v nobenem primeru izgovorov, da je alpinizem dejavnost posameznikov (čeprav ponekod kaže tak značaj).

Zato stopajo pred nas naslednje naloge:

1. organizacijska utrditev;
2. vzgoja kadrov;
3. akcije.

Le skladno delovanje vseh teh prizadevanj, z enotnimi pogledi o slovenskem in jugoslovanskem alpinizmu, nam bodo lahko dali tisto moč, ki nam je potrebna pri uveljavljanju vloge in pomena alpinistične dejavnosti, AO, posameznikov in celote (kvantitete in kvalitete). Vendar ta dejavnost mora biti globoko utemeljena pri nas samih, kajti sedaj nastajajo novi pogoji, ki zahtevajo aktivnost nas vseh, od načelnika AO do zadnjega člana in pripravnika. Poleg tega pa se moramo zavedati, da je le alpinizem tudi delček narodnostne kulture in da se glede na to mora le enotno obravnavati v vsej Sloveniji. Dokler pa tega ne bomo storili, tako dolgo nimamo niti moralne opore, da lahko iščemo in hočemo imeti podporo širše skupnosti. Hočemo imeti naše delo programsko utemeljeno,

organizacijsko trdno, kadrovsko sistematično in načrtno zasnovano, vnaprej določene akcije, ki morajo biti zato dobro, temeljito pripravljene, proučene in po izvedbi tudi analizirane.

Ce ni načrtnosti, smotrnosti, v katero lahko vsak delovni človek-alpinist uvrsti svoje osebno udejstvovanje, z načrtom AO, AK pri PZS in PSJ, se mu dejavnost razbliži in sprevrže v nesistematično, zgolj rekreativno udejstvovanje (to dela danes večina), kar pa ni cilj alpinizma.

KAKO NAJ BO ZASNOVANO NAŠE BODOČE ALPINISTIČNO DELOVANJE?

SKLEPI:

I. ORGANIZACIJSKA UTRDITEV

— Alpinizma ne smemo več pojmovati tako kot danes kot golo plezanje, ampak kot ga pojmuje sodobni svet in ocenjuje predvsem kot obvezno vse obsegaajoče, a vendar sistematično zasnovano rekreacijo ljudi v Alpah.

— Komisija za alpinizem pri PZS je OSREDNJI USMERJEVALEC alpinizma pri nas, vodja politike pri alpinistični dejavnosti, ki mora biti kljub specifičnim pogojem delovanja posameznih AO v kvantitetnem in kvalitetskem delu na terenu enotna. Zato naj bo komisija za alpinizem pri PZS v bodoče sestavljena iz:

1. ožjega sekretariata in
2. komisije za alpinizem = sekretariat + predstavniki področij.

— Za uspešno realizacijo napotil občnih zborov, posvetov, skupščin, predvsem pa statuta PZS je potrebno doseči večjo notranjo organiziranost in mobilnost AK kot republiškega organa in vseh ostalih za razvoj alpinizma zadolženih institucij. Za vse akcije, organizacijsko utrditev in vzgojo kadrov je potrebno postaviti roke realizacije — z navedbo odgovornih oseb. Zato je potrebno pri AK formirati naslednje resorje (poživiti dejavnost, ki je v preteklosti že bila v praksi, da jo bo ponovno čutili):

1. splošna organizacija in evidenca (povezava s terenom);
2. vzgoja kadrov (tečaj, seminarji, odprave, alpinistična šola itd.);
3. vzgoja kadrov — akcijski del;
4. referent za opremo.

— V bodoče naj komisija za alpinizem pripravi za posvete, zборе in druge oblike združevanja vnaprej določen dnevni red s tezami za razpravo, kar naj omogoči predhodne razprave po odsekih, področjih in s tem skupno reševanje zadev in splošne problematike.

— Sklepe predhodnega posveta ali zbora je potrebno dosledno pregledati oz. dati pismeno obrazložitev o opravljenih in neopravljenih sklepih. Teren mora začutiti, da je nekdo, ki bdi nad dejavnostjo vsakega posameznega odseka, da mu pomaga in ga razume.

— Na vseh nivojih je potrebno rušiti pregrade, ki so nastale med posameznimi odseki v PD in med ustreznimi organi pri PZS. Zato, ker je zaprtost nekaterih AO v polnem nasprotju s prizadevanji naše organizacije in v nasprotju s pričakovanji širše družbene skupnosti. Ta zaprtost povzroča tako nezdrave odnose v društvi (majhen del privilegiranih) kot tudi v razvoju alpinizma nasploh.

Torej je nujno razbiti pregrade med alpinisti in ostalimi planinci v PD.

— Klasifikacija alpinistov zahteva evidenco članstva, ki naj bo osnovana na vsestranskem alpinističnem udejstvovanju. Zato je potrebno ORGANIZACIJSKO UTRDITI ALPINISTIČNE ODSEKE, uvesti določen red, osnovno administracijo, program dela, finančni plan in evidenco dela (evidenca članstva, dejavnosti in opreme ter dr.).

— Dosledno je potrebno zahtevati prav zaradi vsega navedenega, da vsak član inozemske odprave po povratku uredi vse obveznosti.

— Propagirati je potrebno pri vsem članstvu AO uvedbo osebnih dnevnikov, pri AO pa pisanje kronike; isto se predlaga komisiji za GRS in vodniško službo.

— Sklepi področnega posveta na Okrešlju (18. 10. 1964) naj bodo sestavni del prizadevanj v splošnem napredku za razvoj alpinizma v Sloveniji. Zato je nujno, da se na vseh področjih alpinistične dejavnosti (AO, AK, PZS) izvajajo sklepi in naloge v smislu statuta PZS, pravilnika AO, programov tečajev (šole) in klasifikacije alpinistov ter da izvajanje tega spremilja in usmerja komisija za alpinizem PZS in PSJ.

— Okvirni pravilnik AO (sprejet v Vratih avgusta 1964) naj se dopolni v naslednjem:

»Pripravnik AO naj obvlada osnove smučanja in zimske pristope na vrhove, poleg tega pa naj deluje v delu PO, MO ali PD.« (Dopolnitev se nanaša na I. odstavek 6. čl. pravilnika.)

Člen 10 pravilnika naj dobi še točko 5, ki se naj glasi: »da sodelujejo v vsestranskem delu v planinskem društvu: v pionirskem, mladinskem, propagandnem odseku s predavanji, izleti i. pd. akcijami.«

II. VZGOJA KADROV

— V AO naj v bodoče prihaja naraščaj iz pionirskih in mladinskih odsekov. Pri tem je pomembna naloga starejših članov-alpinistov, da aktivno sodelujejo pri delu teh odsekov in s svojimi izkušnjami pomagajo pri vzgoji naraščaja.

— Smotri vzgoje alpinistov v tečajih, šolah, taborih, treningih, odpravah naj bodo v tem, da ne zasledujejo samo tehničnega znanja — športne vsebine, temveč se naj ta povezuje z vsemi kulturnimi, estetskimi in etičnimi vrednotami, ki jih daje alpinizem. V tečajih za vodnike pa je potrebno to dopolniti v tem, da bo vodnik obvladal osnovne pojme iz psihologije, pedagogike in sociologije.

— Kadrovski program dela je potrebno takoj pri AK kot pri AO zaradi medsebojnega vsklajevanja, sistematičnosti in načrtnosti dela AK in AO pričeti sestavljati za leto 1965 takoj; za leto 1966 pa najkasneje do avgusta 1965. Zato je potrebno sklicati takoj sestanek z vodji tečajev in komisijo za alpinizem. In računati na to, da bo tečaj uspešen le tedaj, če prideta dva tečajnika na enega vodnika. Program sedanjih tečajev je potrebno dobro izdelati, saj gre za snov bodoče alpinistične šole, torej za neka preizkus programa.

V ta program dela spadajo vse akcije AK in AO:

1. AK

program po obdobjih: zimsko, letno;

program sej AK — tematika;

povezava s terenom.

2. AO

program pa obdobjih: zimsko, letno; vsklajevanje s programom AK; povezava z AK in drugimi AO.

— V republiškem merilu je treba pripraviti in sprejeti: PREDMETNIK IN UČNI NACRT za posamezne tečaje.

— Tečaji v okviru PO, MO, AO (začetniški, nadaljevalni, letni in zimski ...).

— Tečaji GRS (letni, zimski, stenski, lavinsko reševanje ...).

— Tečaji za vodnike (letni, zimski, alpinistični; visokogorsko smučanje, turno smučanje, za vodje taborov in tečajev, ledeniški tečaji; razni drugi tečaji, treningi in odprave).

Vse te tečaje je potrebno med seboj vskladiti in priznati z enotnim programom njih kvaliteto; za vsak tečaj morajo biti naslednji pogoji:

— vodja tečaja in vodniki morajo ustrezati po klasifikaciji in po moralnih kvalitetah, obvladati predvideno snov, delovne oblike in delovno vsebino v posameznih odsekih;

— da obvladajo osnovne pojme iz psihologije in pedagogike.

— Zato inštruktorjev v nadaljnje ne bi vzgajali, pač pa bi vzgojo za potrebe vodstvenega in vodniškega kadra prevzela komisija za vodnike. Zato je potrebno v pravilniku za gorske vodnike poudariti obveznost o sodelovanju pri vzgoji naraščaja, jo konkretizirati in točno formulirati.

— Vse akcije AK naj se objavijo v PV, na podlagi česar se bodo vodniki sami odločili za delo v tečaju, prav tako tudi tečajniki, zaradi planiranja letnih dopustov, prostega časa, i. pd.

— V perspektivi je potrebno računati s tem, da se bodo udeleženci tečajev šolali po določeni lestvici — tečajih: pionirskega odseka, mladinskega in alpinističnega odseka, GRS in vodniškega. Zato je potrebno takoj pripravljati učne načrte in njih vskladitev.

— Komisija za alpinizem ima v zvezi s tečaji vlogo strokovnega svetovalnega organa pri tečajih AO kot pri področnih tečajih AO. Pri vsakem tečaju je dolžna sodelovati in po tečaju delno analizirati in spreminjati, dopolnjevati in izpopolnjevati učne programe tečajev.

— Za vse tečaje v organizaciji komisije za alpinizem PZS ali PSJ ter druge akcije je potrebno vedno pravočasno razposlati razpise. Sklicatelj oz. organizator je dolžan zavrženim članom (nesprejetim) tečaja, odprave itd. dati primerno obrazložitev z utemeljitvijo, ki naj bo zasnovana na klasifikaciji alpinistov.

— Tabori v organizaciji PZS, PSJ so odprti vsem, če izpolnjujejo klasifikacijske pogoje, oz. če jih vodja tabora, tečaja na lastno odgovornost vključi sam.

Zato lahko vsak član AO kandidira za tečaje, odprave i. dr. akcije, če gre to v breme posameznika oz. AO.

— Podkomisija za gorske vodnike naj se osamosvoji kot samostojna komisija. Sklep posveta naj se predlaga skupščini PZS. Zato naj komisija razmisli o najslabšem predlogu, da bi bili tečaji za gorske vodnike naslednji:

1. tečaji za vodnike prehodnega obdobja — dopolnitveni in obnovitveni seminarji, z osvajanjem programa tečajev in enotnosti pogledov pri vzgoji naraščaja;

2. tečaji za vodnike, ki bi sodelovali v bodoči alpinistični šoli.

Zato je potrebno kriterij izpitov za vodnike zaostri, kar naj dvigne kvaliteto, strokovnost, idejnost itd.

— Komisija za alpinizem bo morala v bodoče sodelovati pri kadrovanju vodnikov in priporočati šolanje ljudi, ki kažejo sposobnosti in voljo do dela z mladino.

III. AKCIJE

— V celoti je bil sprejet predlog akcij za leto 1965, ki jih je kot predlog sestavila komisija za alpinizem pri PZS in PSJ.

— Komisija za alpinizem je dolžna v bodoče svoje akcije veliko bolj načrtno in odgovorno izvajati. Nujno je, da se bo v bodoče komisija za alpinizem pri PZS pogostejše sestajala in svoje delo posvečala predvsem programu za kvantiteten, predvsem pa kvaliteten dvig vseh alpinistov v Sloveniji in Jugoslaviji.

Osnova programa planinske vzgoje je v pionirskem odseku, ki se nadaljuje preko mladinskega odseka v AO. S tem, da bi sedanji nivo znanja posredovali pionirjem (snov za mladinske vodnike), izpit pa bi opravljali le kandidati za mladinske vodnike in pripravniki AO, s tem bi postavili na enak strokovno-tehnični nivo pripravnika AO in mladinskega vodnika, kateremu je pozneje tudi potrebno omogočiti, da bo lahko opravljal izpit za gorskega vodnika.

— Vodje tečajev so za izvajanje tečaja odgovorni za celotno izvedbo in dolžni dati takoj po zaključku temeljito poročilo o tečajnikih, pripombe na program ter dopolnitve.

— V bodoče naj se začetniški tečaji AO ali področni vrše tako v Julijskih kot Savinjskih Alpah. Posamezni AO naj pošiljajo svoje tečajnike na obe strani. Pri vsem tem naj ima vodilno vlogo vodstvo AO oz. načelnik.

— Pri organizaciji odprav se je potrebno dosledno držati sprejete klasifikacije.

— Posvet je dal pripombe in sprejel skupino 18 kandidatov v ožji izbor za II. himalajsko odpravo, katere vodja bo tov. Jože Govekar.

— POŽIVITI JE POTREBNO ZANIMANJE ZA PRVENSTVENE VZPONE: za sistematično in načrtno obdelavo problemov v naših ostenjih.

Prav tako je potrebno poživiti zimski alpinizem, zimske pristope na vrhove, visokogorsko turno smučanje in zimsko alpinistiko s tem, da naj bosta tako v Julijskih kot v Savinjskih Alpah odprti vsaj dve visokogorski postojanki, oz. primerne zimske sobe. Udejstvovanje v naših gorah v zimskih razmerah naj bo osnova, poleg ostalega, za odprave v tuja gorstva.

IV. RAZNO

Predstavniki jeseniškega AO so sprožili vprašanje skupnega spomenika v gorah umrlih gornikov. V zvezi s tem je bilo predloženih nekaj variant. Komisija za alpinizem naj bi do spomladi 1965 pripravila svoje mnenje, pri čemer naj tesno sodeluje s kulturno-literarno komisijo PZS in predsedstvom PZS. (Predložene variante: 1. velika skala na razpotju poti Vrata—Luknja, Vrata—Prag — pod triglavsko steno; 2. preureditev kapelice v Vratih; 3. na pokopališču v Dovjem.)

Vsak član AO mora biti od 1. 1. 1965 naročnik Planinskega Vestnika. Seznam članov AO da na upravo PV komisija za alpinizem. S tem v zvezi je potrebno poživiti dopisovanje v PV z alpinistično tematiko, ki naj zajema vsa področja alpinizma. Predlaga se skupščini PZS, naj bi bil vsak član PD, GRS, vodnik naročnik Planinskega Vestnika (eden v družini).

Delo pri sestavi nove izdaje plezalnega vodnika je potrebno pospešiti. Tovarišem, ki so zadržani za obdelavo posameznih področij, naj se nudi vsa podpora, tako s strani PZS kot s strani posameznih AO.

ZBOR ALPINISTOV SLOVENIJE naj bo na KOROŠICI sredi januarja 1965. S to stalno obliko združevanja slovenskih alpinistov naj se nadaljuje tudi v naslednjih letih.

Vsi AO, ki reflektirajo na vrvi iz uvoza, naj takoj pošljejo prijave.

ZAKLJUČEK

Vsi sklepi so namenjeni prav vsem alpinistom, vsem planincem in širši družbeni skupnosti, ki ji ne sme biti vseeno, kako deluje tak pokret, ki nosi v sebi poleg športnih še družbeno-kulturne korenine. Če bodo ti zaključki kakor koli pomagali k napredku, razširitvi in organizacijski utrditvi AO, AK pri PZS in PSJ, potem smo dosegli svoj osnovni namen.

In če se bomo za uresničevanje teh načel borili prav vsi: alpinistični odseki, mladinski in pionirski odseki, GRS, vodniki, PD, KO, UO PZS in vse njegove komisije in ne nazadnje tudi zvezna komisija za alpinizem, borili tam, kjer se kujejo načrti, programi in finančni plani, smo lahko prepričani, da bomo uspeli.

Komisija za sklepe
na posvetu načelnikov AO Slovenije
v Kamniški Bistrici

IZ PROGRAMA PREDAVANJ PD
LJUBLJANA-MATICA 1964:

9. 12. PETAR LUČIČ-ROKI: LES CALANQUES — STRME STENE NA AZURNI OBALI
10. 12. TONE SAZONOV: DOŽIVETJA NA SPITSBERGIH
23. 12. Ing. JOŽE KREGAR: DUNAJ IN NJEGOVO CVETJE
30. 12. Ing. MILAN CIGLAR: VELEBIT

VARSTVO PRIRODE

V ENGADINU

Veliko smo slišali o Engadinu in, kar smo videli, nas ni razočaralo. Vendar smo, kar se lepot tiče, doživeli pravzaprav prav majhno razočaranje.

Vse skupaj s pokrajinsko estetskega vidika ni nič posebnega. Vsa naša Slovenija bi bila lahko narodni park! In niti enemu delu teh lepot se ne bi bilo treba sramovati pred bleščečim švicarskim tekmečem.

Drugo poglavje pa je seveda organizacija in strokovno vodstvo narodnega parka. Režim je silno strog, park se uvršča med totalne rezervate. Torej enaka kvalifikacija kot v našem triglavskem narodnem parku.

Vodstvo parka, ki ga predstavlja diplomiran gozdarski inženir in biolog obenem, je neposredno odgovorno kantonalni upravi in švicarski ligi za narodne parke. Univerza v Bernu pa pošilja vsako leto znanstvenike v parkovni laboratorij. O svojih dognanjih poročajo univerzi in švicarski ligi za varstvo narave.

Vsaka večja skupina turistov se mora prijaviti vodstvu narodnega parka, ta pa določi spremljevalca po parku. Vsak prekršek proti pravilom v parku se kaznuje na mestu. Kazen je 30 švicarskih frankov. Na vseh križiščih poti v parku so postavljene table z zemljevidi in oznako poti. Predpisanih je 17 oglednih poti v parku, hoja izven poti pa je strogo prepovedana. Vsak turist, ki potuje po parku sam, dobi oziroma kupi zemljevid z označbo poti in si potem lahko sistematično ogleda ves park. Nas je predvsem zanimalo rastlinstvo in živalstvo.

Rastlinstvo v narodnem parku je izredno pestro; lahko bi rekli, da tako bogate flore ni nikjer drugod v Alpah.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Clanarina za čas od 1. 7. do 30. 9. 1964	din	63 630
Jereb Gusti, Ljubljana	din	100
Rebec Stefka, Ljubljana, Na Jami 12	din	600
Harold Henning, Michelbach, Württemberg	din	5 000
Jerala Ivan, Mavčice	din	150
Najemnine VII., VIII., IX.	din	28 932
	din	98 412

STROŠKI VZDRŽEVANJA UPRAVNE ZGRADBE

V času od 1. 7. do 30. 9. 1964	din	84 891
--------------------------------	-----	--------

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada 30. VI. 1964	din	7 060 998
Prispevki od 1. VII. do 30. IX. 1964	din	98 412
Stroški vzdrževanja od 1. VII. do 30. IX. 1964	din	84 891
	din	7 074 519

Osnovni razlog so velike višinske razlike, ki dopuščajo vse stopnje flore, od nižinske pa do cvetja, ki uspeva na meji večnega ledu. Zelo pomemben činitelj je tudi različnost kamenin, ki nudijo pogoje obstoja rastlinam, ki uspevajo na apnencu, kakor tudi onim, ki ga odklanjajo.

Park, ki je na meji med zahodno evropsko in subalpsko floro, nudi zavetje predstavnikom obeh delov Alp; toda subalpski elementi izrazito dominirajo. Množica redkega švicarskega cvetja je zastopana skoraj edino v tem narodnem parku.

Veliko oblik planinske vegetacije je tu predstavljenih, različni iglavci — cemprini (*Pinus cembra*), macesni (*Larix decidua-europea*), planinski bori (*Pinus mugomontana*), smreke, planinske jelše, grmički rjastega sleča (*rhododendron*, *ferrugineum*) vse vrste planinskih trav in ruševja. V velikem delu parka so zastopani subalpski iglavci.

Mračni smrekovi gozdovi pokrivajo rebra gora do maksimalne višine 2300 m (v dolini Scharl). Po miru, ki vlada v teh gozdovih, bi rekli, da so deviški. So skoraj neprehodni in nudijo dobro zavetišče domači favni. Nobena redkost ni zgodaj jutraj srečati jelena ali srno, zajca ali veverico itd. Smreke dominirajo zlasti na pobočjih doline reke Inna med Scharlom in Schoulom. Približno od 2000 m višine naprej smrekovino zamenjata cemprin in macesen. Domovina planinskega bora pa je okolica Il' Fourn. To elegantno drevo visoko pokriva skoraj ves kompleks Col d'Il Fourn in obsega skoraj 2600 ha. Nasprotno pa se plazeci bor nahajajo do 2400 m visoko in tvorijo gosto poraščen predel na pobočjih Val Cluozze, na Präspolu in delno v dolini Scharl. Poleg navadnega bora, ki ga opazimo v različnih regijah, najdemo tudi engadinski bor. Macesen, ki je sicer karakteristično drevo gornjega Engadina, najdemo v družbi drugih iglavcev, pa tudi v čistih nasadih sem in tja po parku.

Najbolj pomembno in najbolj slavno drevo narodnega parka je cemprin (*Pinus cembra*). V družbi z macesnom se je naselil v višjih delih gozda. Ni se spustil dosti pod 1800 m nadm. višine. To drevo je zelo mogočno. Svoje najlepše prebivališče je našel v dolini Scharl, v gozdu pri Tomanguru pa je gotovo najlepší primer cemprinskega gozda v Švici. Prof. Schroeter in gozdarski inšpektor Groos sta ga opisovala že leta 1905, ko se je začel ustanavljati narodni park. Slikali so ga in opisovali, tako da je postal dobro znan še daleč iz svojih meja. Vendar pa cemprinovi gozdovi niso zelo stari. Ko so namreč v dolini Inna talili železno rudo, so precej gozdov izsekali in les porabili v plavžih. Le redka debela dosežejo debelino 40 cm.

Cvetje je nepopisno. Od dna dolin pa skoraj do večnega snega cvetke v živih barvah očarajo vsakega turista.

V narodnem parku so zaščitene vse rastline. Na ogledu tega parka pa smo opazili tudi ne-

kaj rastlin, ki so s posebno uredbo zaščitene tudi pri nas.

Žal nam čas ni dopuščal, da bi podrobneje analizirali in študirali rastlinsko bogastvo narodnega parka.

Žal so različni tipi planinske favne izumrli ali izginili v začetku tega stoletja, to so zlasti: medved, ris, volk in bradati jastreb. Medtem pa so nekaj živali zopet naselili. Medved je že nekaj časa reden prebivalec narodnega parka.

Zadnji ris je bil ubit 1872, bradati jastrebi so izginili s parka sredi preteklega stoletja. Drugi prebivalec gora kozorog je tudi izumrl, toda ponovno so ga naselili v Engadinu in so danes velike kolonije teh mogočnih rogatcev na Piz Abrunu, okoli Pontressine in Val Cluozzi in v Vall Tamtermozzi).

Druga zanimiva žival, gams, je naseljen po vsem parku in cenijo njihov število na več kot 1500 glav.

V velikih gozdovih v parku je gospodar jelen. Najraje ima močno zaraščeno grmovje. Graciozni srnjak, ki zelo težko prenaša hudo gorsko zimo, je tudi močno zastopan v parku. Velika sreča je, da človek ni iztrebil vseh mesojedih živali. Brez njih si ne moremo predstavljati naravnega rezervata, koder so roparji-mesojedci nujno potrebni za naravno biološko ravnovesje v naravi. Skrbe za selekcijo, brez katere bi divjačina zašla v nevarnost živinske kuge in degeneracije.

Park daje zavetje vidram, ki so postale redke povsod drugod, kunam, hermelinom, podlasicam, krokarjem, kraljevskemu orlu, golobu grivarju, kanjam, skobcu, sokolu, postolki in sovam. Zelo znan je tudi ptič, podoben šoji, ki se najraje zadržuje v cemprinovih gozdovih. Najbolj agilen je v jeseni, ko zbira storže in jih spravlja za hude zimske dni. Pozimi jih skoplje tudi izpod 75 cm debelega snega. Večkrat pa se zgodi, da jih veliko skupaj pozabi pod snegom. Spomladi iz semena poženejo mladi cemprini in rastejo gosto skupaj. Tako ta ptič skrbi, da se to lepo drevo širi.

Najbolj znana in najbolj priljubljena žival v narodnem parku pa je brez dvoma svizec. Prebiva v velikih družinah na skrbno izbranih in umetno prirejenih predelih parka. Nahajališča so na Col du Muster (2545 m) in pri Stehel Chodu. Cele dneve bi lahko preseleli pri opazovanju teh živahnih, izredno bojazljivih živali. V parku pa najdemo poleg njih snežne zajce, ruševce, divje peteline, rdeče jerebice in ves svet ptičev pevcev.

Veliko vprašanje je vsakemu opazovalcu zvedeti, kako je uspelo obdržati vse te živali v mejah parka. Divje živali, ki živijo v parku, niso niti najmanj degenerirane niti udomačene, prihajajo na vaše vabilo, ne beračijo za hrano in slaščice kot npr. medvedi v ameriškem Yellowstonskem parku. Kdor hoče opazovati živali, mora vstati zgodaj jutraj, stopati potihoma, ne sme kričati niti ropotati.

Božo Lavrič

RAZGLED PO SVETU

TURNJE SMUČI so v 20 letih doživele mnogo sprememb. Proizvodnja napreduje in konservativnost, pred desetletji med korenitimi turnimi smučarji v glavnem čislana, danes ni več na mestu. Dr. Türk pravi, da so danes kovinske smuči za ture najboljše in edino priporočljive, ker največ zdrže in so lahke za krmarjenje, obnesejo pa se v vsakem snegu in celo na ledu bolje kot lesene. Edino pri specialnem slalomu se še priporočajo lesene, povprečen vozač pa se bo najboljše obdržal na kovinskih oziroma plastičnih. Zakaj? Ker so tanjše in najdejo manj upora v snegu, so lažje in bolj elastične. Terjajo pa dobro tehniko v vožnji, ker posebno in sипkem snegu smučka rada »zavozi v stran« ali navzkriž. So tudi cenejše, ker dalj zdrže.

NAJEM LEDENIKA je za naše pojme čudna stvar, na francosko-italijanski meji v Haute Savoie pa je neka italijanska letna smuška šola vzela za eno leto v najem francoski ledenik za ca. 16.000.000 din. Gotovo ne brez gospodarskega računa.

ALPSKI LED kot hladilo in jedilo bi bil danes spriču možnosti eksploatacije ogrožen, če ne bi prišlo do umetnega ledu. Alpe imajo komaj 1,5 % površine pokrite z ledom, so torej v glavnem kopno gorovje. Če bo šlo pojevanje ledenikov v takem tempu naprej, bo v 100 letih ledenikov kaj malo, v nadaljnjih 150 letih pa ledu v Alpah že ne bo več. Danes ledeniki v Alpah zavzemajo še vedno 3600 km², največ, 440 km² v masivu Finsteraarhorn. Estet vidi v njih enega od najlepših okrasov v gorah, gospodarstvenik vodno zalogo za sušne mesece, ogromno akumulacijo, spriču katere so vsa zbiralna jezera HE malenkost. Ledeniki so torej izredno važni za gospodarstvo alpskih dežel, za vodno gospodarstvo pa kot regulator tudi za področja daleč od Alp. V prejšnjih časih pa so bili alpski ledeniki tudi liferanti hladilnega ledu, vsaj za bogate sloje, kasneje za pivovarne. Do srede prejšnjega stoletja so izvozili samo z Etne 1 milijon kvintalov snega, toda to je komaj zadostovalo za Sicilijo, Malto in Kalabrijo. Že antični pisatelji poročajo, da so ledene klade iz Alp dovažali v Rim večji del z ladjami. Za zapadno Italijo so led lomili v Rocca dell'Argentera (3297 m), kjer še danes leži šest najjužnejših alpskih ledenikov. Velika mesta ob Jadranu so dobivala led iz Julijskih Alp, Adamella, Ortlerja, Marmolate, verjetno tudi iz Centralnih Alp. Tržaška poročila govore o nabavljanju ledu v Trnov-

skem gozdu, kjer so sekali led v kosih po 10 do 20 kg in so ga furmani vozili v Trst. Verjetno gre za led iz ledenih jam. Iz l. 1867 je ohranjen količinski podatek: 16.000 centov in to v poletnem času. Pozimi celo Egipt ni potreboval ledu. Na ladjah so led izolirali s soljo, žaganjem, senom in slamo in to tako dobro, da je do Aleksandrije izgubil komaj 10 % na teži po enem tednu vožnje. En cent ledu je stal 5 do 6 goldinarjev, torej lep denar.

V Berner Oberlandu so v prejšnjem stoletju komaj stregli naročilom. Že okoli l. 1870 so imeli tam 2000 m dolgo tirnico, po kateri so drveli polni vagončki in vlekli navzgor prazne. Po 60 delavcev je lomilo led v ledolomu, na dan 600 blokov po 150 funtov. Od Grindelwald (1040 m) do Interlakena (570 m) je potoval led brez embalaže, zato se ga je precej stajalo (30 %). L. 1877/78 so od tu vozili led tudi v Bolgarijo v vojne lazarete. Komaj je Nobel izumil dinamit (1876), že so ga mislili uporabiti na ledeniku Feuerstein. Že leta 1873 je »Alpenfreund« svaril pred ledolomi, češ uničili bodo najlepši okras visokih gora. V tem času so tudi opazili, da ledeniki pojemajo, začel se je tujski promet v Alpah, ki je tudi povečal porabo ledu.

V Andih, kakor piše dr. H. Kinzl, so bili ledeniki kraljeva lastnina in jih je kralj dajal v najem. Bosa lomilci in vlačilci so pripravljali led visoko v gorah, 30 do 40 kg težke bloke pa so gonjači na mulah prenašali tudi 150 km daleč. Samo na Iztacihuetlu (5286 m) so dnevno obložili 100 mul s po 150 kg ledu. L. 1860 izumi Carré absorpcijski stroj, Linde l. 1870 kompresijski. Hladilna tehnika je imela sicer velike težave, imela pa je bogate mecene v pivovarnah in v tržaškem liferantu ledu iz Trnovskega gozda, ki je imel težave z dobavo naravnega ledu. L. 1883/84 je bila mila zima, ki je hladilno tehniko po svoje podprla, trgovino z naravnim ledom pa še bolj zavrla. Hladilna industrija je v kratkem času ustavila eksploatacijo ledenikov in jih rešila.

VOSTOK se imenuje tudi sovjetsko oporišče blizu Južnega tečaja. Letos so z ladjo Estonija z deveto sovjetsko ekspedicijo na Antarktiko prispeli tudi francoski glaciologi pod vodstvom A. Bauerja. Francoski in sovjetski glaciologi so na tankih premagali 1400 km dolgo pot, da bi opazovali gibanje ledu na Antarktiki.

PIK GARMO, kasneje Pik Stalin, zdaj Pik Komunizma (7495 m) je vrh, s katerim se je v zgodovino sovjetskega alpinizma vpisal Evgenij Abalakov (1907—1948), sicer talentiran kipar. Bil je prvi na Pik Pačor, Pik Karl Marx, Pik 30 let sovjetske države. Bil je doma iz Krasnojarska. Zdaj je izšla v njegov spomin knjiga »Na najvišjih vrhovih SZ«, izdala sta jo Tihonov in Letavet.

SMUČARSKA EKSPEDICIJA NA ČO-OJU l. 1964 je zahtevala življenje 25-letnega Georga Huberja, bavarskega plezalca, ki se je

izkazal v zadnjih treh letih. Preplezal je švcarsko direttissimo v severni steni Zapadne Cine, severno steno Ortlerja, severno steno Eigerja, 1. 1962 pa z Angležem Nallyjem in tremi Poljaki marca meseca v severni steni Matterhorna prišel do 250 m pod vrhom. Vihar je terjal od njih tri bivake, Huberju so zaradi ozeblin potem amputirali osem prstov na nogah. Po enem letu je spet začel plezati. Na Co-Oju je obnemogel v višini 7700 m in tam umrl za izčrpanostjo. Z ničimer mu niso mogli pomagati.

NELION IN BATIAN sta vrhova Mt. Kenya (visoka 5188 m in 5199 m). Znani nemški planinec in planinski publicist Heinrich Klier, ki je z Angležem Barry Cliffom in Avstrijcem Äberlijem preplezal vzhodno steno Neliona in severno steno Batiana, pravi, da se 300 m visoka stena Neliona lahko primerja s severno steno Eigerja, tako po težavnosti kakor po objektivni nevarnosti. Obe imeni je dal vrhovoma misijonar dr. Krapf, ki je goro odkril. Nelion in Batian sta bila poglavarja plemena Masaj.

TOFANA ima jugovzhodno steno »razglašene slave«. Poljski navezi Rodzinski in Krajski ter Kurczab in Szafirski sta to 500 m visoko steno ponovili pozimi 24.—26. febr. 1964 (2. zimska ponovitev). Rodzinski in Krajski sta nato vstopila še v severozapadni raz Zapadne Cine, smer, ki so jo 1959 speljali cortinski plezalci in je bila doslej le enkrat ponovljena. Po drugem bivaku, že za največjimi težavami, je Rodzinski zdrsnil in si zlomil gleženj. Krajski se je odvezal, da bi pomagal ranjencu, in pri tem padel v smrt. Cortinski plezalci so Rodzinskega rešili močno ozeblega. Krajski je bil star 35 let, uspešen plezalec v Tatrah, Alpah in v Hindukušu. Bil je na Nošaku (Noshag) in je sam prišel na Kuh-e-Tez (7015 m). Kako ambiciozno Poljaki prodirajo v prve vrste svetovnega alpinizma, se vidi tudi iz naslednjega: 34-letni Berbek in 45-letni dr. Hajdukiewicz, oba iz Zakopan, sta v družbi švicarske in nemške naveze preplezala 14.—17. marca 1964. leta 1200 m visoko severno steno Dent d'Hérens, prvi zimski vzpon. To steno sta 1. 1925 prvič preplezala Allwein in Welzenbach. Do 1. 1945 je smer doživela deset poletnih ponovitev, deseto sta izvršila Poljaka Hajdukiewicz in Miška. Letnih ponovitev je dozdaj 25, Sepp Jöchler jo je poleti preplezal sam. Hajdukiewicz poroča o zimskem vzponu preko severne stene Dent d'Hérens: »14. marca smo premagali prvo stopnjo ledenika, 10 m visoki ledeni kamin (70° naklonine), 8 m visoko previsno steno in 6 m visok navpičen prag. Vse z lednimi vijaki, stremeni in lestvicami. V steno so z nami vstopili tudi Švicarji in Nemci. 15. marca smo preplezali drugo in tretjo stopnjo v ledeniku, bivakirali smo v vrečah za bivak, Švicarji in Nemci so si izkopali igluje. 16. marca smo večji del delali s klini, nato s cepini v snežnem viharju, ki se je proti večeru podel. Bivakirale so vse

naveze na Finchevi terasi. 17. marca smo plezali v globokem snegu, jaz z eno samo derezo, eno sem odstopil Berbeki, ker se mu je ena njegovih zlomila. Ob 19. smo stopili na vrh in nato bivakirali na vršni opasti v snežnih luknjah.« 18. marca je pri sestopu po zapadnem grebenu Berbeki spodrsnilo, potegnili je za seboj Hajdukiewicza in zdrsnila sta preko skal in snega 200 m globoko. Berbeki si je strl oba gležnja, Hajdukiewicz eno rebro in si spahnil gleženj. Ostali so dosegli 19. marca Schönbielhütte in šli v Zermatt po pomoč. 21. marca je Hermann Geiger točno odvrnil odev in hrano, 22. marca pa so reševalci spravili oba ponesrečenca na ledenik Tiefenmatt. Geiger in Martignoni sta ju tu naložila na helikopter, odletela z njima v Zermatt, po dveh dneh pa sta bila že na žirski kliniki. 1. aprila je Berbeki umrl za pljučno embolijo in od hudih ozeblin.

Poljaki, Nemci in Švicarji so v steni ves čas sodelovali, »evropska naveza« se je izkazala v vsem najboljšem. Tura pa je terjala poleg življenja Poljaka Berbeki tudi druge žrtve: Herculareku so morali amputirati vse prste na nogah, Naefu pa obe stopali nad gležnjem.

LES DROITES slove po svojem severovzhodnem stebru, 1100 m visokem. Od 7. do 11. marca 1963 so kot prvi pozimi ta močni steber preplezali Poljaki Matej Gryczinski, Jerzy Michalski, Jan Stryczynski in Jerzy Warteresiewicz. Povprečna naklonina vseh 1000 m je v stebru 59,5°. Spada torej med najbolj strme stene v Alpah, če ni sploh najbolj strma. (Eiger npr. ima pri 1550 m 64° naklonine, tretje snežišče 60°, vendar le na dolžini 100 m.) Michalski poroča o vzponu, da so po prvem bivaku doživeli snežni metej, ki je trajal vso noč in še tretji dan. Tudi tretji bivak so prebili v najslabših vremenskih razmerah, naslednji dan pa so se v viharju borili za vrh, vendar so morali 80 m pod vrhom še enkrat bivakirati. Dva nista mogla več sneti derez in sta seveda močno ozebla. 11. marca so v lepem ob 10. uri dopoldne stali na vrhu in še isti dan kljub plazovom dosegli koč Courvercle. Imeli so dve 40 m nylonki vrvi, 40 m pomožne vrvi, 6 lednih vijakov, 16 klinov za kopno skalo, 15 vponk, 2 cepina, po dva kladivo-cepina, vreče za bivak, 4 spalne vreče, 4 pare mokasinov in dereze.

Za Poljake je to uspeh ekstremnega razreda. V svetovno alpinistično kroniko so ta vzpon vpisali kot eno največjih dejanj zimskega alpinizma.

MICHELLELLI, znameniti italijanski ekstremist, se je 19. aprila 1964 smrtno ponesrečil v južnem razu Torre Piccola Falzarego, ki ga je plezal sam. Bil je star 36 let, 20 let je bil vodilni član cortinskih »veveric« (scoiattoli), ime je za seboj 150 vzponov VI. stopnje. Bil je prijatelj pokojnih velikih plezalcev Lorenzija in Oggionija, imel pa je mnogo prijateljev tudi zunaj meja Italije. Spadal je med najboljše poznavalce Dolomitov.

TRŽAČANI so bili l. 1964 v grških gorah. Associazione XXX ottobre, sekcija CAI, je organizirala pohod v Gamillo, Giono, Parmas in Vardoussio. Med udeleženci sta znana tržaška plezalca Spiro Dalla Porta Xidias in Omero Manfreda, po rodu verjetno iz tržaške grške kolonije, in znani Salzburžan Kurt Diemberger, ki je tudi član XXX Ottobre. Poleg te sekcije imajo še sekcijo »Alpina delle Giulie«, ki ima večjo tradicijo in redno skrbi za plezalno šolo v Glinščici (v svetu danes žal poznano le pod imenom Val Rosandra). Tu so po prvi svetovni vojni plezali Cozzi, Zamutti, Cepich, Carniel, vrh pa je šola dosegla s Comicijem, ki so mu l. 1964 ob obletnici smrti priredili komemoracijo. Njegove smeri v Glinščici še vedno veljajo za najtežje.

MT. VINSON je najvišja gora na Antarktiki, visoka 5181 m, 800 milj od južnega tečaja. Je zelo težko dostopna, verjetno težja od Mt. Everesta. Višinski vetrovi in nizka temperatura — 50° C in to v poletnem času zahtevajo težko izolacijsko obleko. Amerikanca Pete Schoening in Jack Wilkins sta prevzela nalogo, da pripeljeta na vrh ameriške znanstvenike, 12 do 15 moških. Stroški so preračunani na 20 000 dolarjev na moža. Pravijo, da jih bodo pokrili s pisanjem in predavanjem. Država bo oskrbela transport, baza bo v višini 1800 m, prostore za bivač bodo nadelavali z dinamitom. Schoening je izjavil, da je ekspedicija na mestu že zato, ker so ZDA največ investirale v Antarktiko. Torej prestiž; političen prestiž!

LETO ANGLEŠKIH EKSPEDICIJ bi lahko imenovali l. 1963. Samo »Mt. Everest Foundation« je poslala 22 ekspedicij na Grönlandijo, Ande in Himalajo. Ustanova krije vsem ekspedicijam dve tretjini stroškov.

ŠEST EKSPEDICIJ so poslale l. 1964 ZDA v peruanske Ande v razna področja. Štiri od teh so bile iz Kalifornije, ena iz Oregona, ena iz Massachussettsa. Oregonka se je poskusila z Quebrada de Alpamayo, z najlepšo goro na svetu. Prosvetno ministrstvo v Limi je poverilo Roberta Michelenu, da je skrbel za Amerikance. Na glaciološke in hidrološke probleme v Andih je leta 1964 opozoril na 10. mednarodni hidrološki konferenci v Parizu Benjamin Morales, glaciolog andinističnega kluba Cordillera Blanca. Peruanci so končno izdelali program za merjenje ledenikov in voda, za njihovo deželo še prav posebno pomemben in važen.

AVIOALPINIZEM se vsaj na Mt. Blancu vedno bolj razvija. Družba Air-Alpes je zelo ambiciozna in prestavlja turiste iz letališča Passy pri Chamonixu na ledenike okoli Mt. Blanca. Uporablja letala Pilatus Porfer, tip, ki ga je preizkusil Max Eiselin na Dhaulagiriju. Polet do Dôme du Goûter stane ca. 15 000 din. Na eno samo nedeljo v maju 1964 je prišlo na Mt. Blanc 150 oseb, 50 od teh z letalom. No, z alpinizmom ti ljudje pač nimajo nobenega opravka. Družba Royal Nepal

Air-lines je kupila DC-3 — transportno letalo, s katerim bo delalo krožne polete okoli Everesta. Kupčija bo verjetno cvetela, razen če ne bo prišlo do političnih težav. V Ganeš-Himalu so l. 1964 Angleži pod vodstvom lorda Shaftesburyja naleteli na kitajske čete. Morali so obrniti, čeprav so imeli dovoljenje nepalske vlade za vzpon na Ganeš-Himal. Verjetno nepalska vlada ni vedela za položaj tam okoli.

MARIO STENICO iz Trenta, eden najvidnejših dolomitkih plezalcev, se je v plezalni šoli težko ponesrečil. 25 let je plezal najtežje smeri, z 48 leti se je še kosal z mladimi, zdaj pa zdravi dvakrat zlomljeno hrbtenico. Smrtno se je ponesrečil Sergio Viotto, član italijanske ekspedicije na K 2 1954.

MODEL AVČIN, univerzalne dereze, bo kljub vsemu ostal zapisan v zgodovini tega rekvizita za zimsko alpinistiko z imenom slovenskega izumitelja, čeprav je izum firma Salewa vključila med »najnovejše nemške modele derez«. Model Avčín je naveden med svetovno znanimi modeli Asmü, Fulpmes, Stubai, Grivel, Narwa in Salewa, v Hiebelerjevi reviji »Alpinismus« 1964/7 pa je objavljen tudi opis, ki dokaj jasno prikazuje prednosti in novosti Avčinovega izuma.

TENSING NORKEY je v letni sezoni 1964 predaval v grossglocknerski alpinistični šoli, ki jo vodi ing. Fritz Moravec, ki je prvi prišel na Gašerbrum II (8035 m). Tensingovo sodelovanje v avstrijski visokogorski šoli ima gotovo tudi velik propagandni učinek.

GAGARIN, Popovič in Nikolajev so znani sovjetski kozmonavti, pa ne samo to. Od leta 1964 so to tudi imena treh vrhov na Antarktiki, kjer so kartografirali sovjetski znanstveniki deželo Kraljice Maud (50 000 km²).

KENNEDY v Alpah ni neznano ime. Od leta 1910 je v Bergellu v skupini Disgrazia Punta Kennedy (3286 m), imenovana v čast Th. S. Kennedyja, angleškega alpinista iz pionirskih časov. Ta je pred 100 leti prišel na Dent Blanche, tri leta pred Whymperjem skušal priti na Matterhorn itd. Vzhodno od Punte Kennedy je tudi col Kennedy (3250 m). Gino Soldà, znani italijanski alpinist, ki je pred drugo svetovno vojno naredil nekaj ekstremnih novih smeri v Dolomitih, je lani predlagal, naj bi dobil svoj vrh v Alpah tudi umorjeni ameriški predsednik John Fitzgerald Kennedy. V Alpah je seveda težko za neimenovane vrhove, lažje bi bilo najti kak sedemtisočak v Himalaji. Ali pa bi se zatekli k prekrstitvam, kakor so storili v SZ s Pik Stalinom? Edward Kennedy, brat umorjenega predsednika, je bil l. 1957 na Matterhornu.

KAVKAZ je vedno bolj odprt inozemcem, saj je tudi SZ začela pospeševati turizem. Zastopnik Inturista Bojčenko je v l. 1964 izjavil, da bo SZ pripravila vsako leto več campingov, da bo pospešeno gradila hotele

in modernizirala ceste. Že zdaj so možna potovanja po Dnepru in po Volgi, po sibirski tajgi, možno je dobiti lovno pravico za Bajkalsko jezero itd. SZ je odprla mejo tudi turistom iz Zapadne Nemčije. L. 1962 je bilo v SZ že 30 000 Nemcev. SZ je tudi vpeljala zaščito prirode, posebno živali. Nastal je tudi film »Gody i gory« (Leta in gore), ki prikazuje razvoj sovjetskega alpinizma od začetka do danes (40 let). Kavkaz, Pamir in Tien-šan so nedvomno odlične prirodne znamenitosti, soliden prirodni pogoj za razvoj sovjetskega turizma, ki ga takoj spočetka vključujejo v turistično propagando. V turizem vključujejo tudi smučanje in zato imajo v načrtu gradnjo velikih in malih žičnic. Maleinov, zaslužni mojster športa, vodi izgradnjo kompleksa Elbrus, je študiral žičniške naprave v Avstriji in se zavzema za to, da bi v SZ prevzemali najmodernejše inozemske dosežke. V načrtu je krožna smučarska pot okoli Elbrusa, vsa opremljena z vertikalno prometno mrežo. Mnogo se govori o produkciji modernih smučarskih rekvizitov, saj doslej tovrstnih tovarn SZ še nima. Kritizirajo tudi to, da ni zanimanja za smučanje v tistih republikah, ki imajo sijajne naravne pogoje zanj: Armeniji, Kazahstanu in Kirgiziji. Manjka seveda tudi učbenikov in šolskih programov za smučanje. Skratka, SZ bo imela še veliko dela, če bo hotela v tem dohiteti Evropo.

ANGLEŠKA PSIHIATRIJA se je ukvarjala nedavno z vprašanjem, zakaj ljudje rinejo v napore in nevarnosti v stenah. Eden od psihiatrov se je zatekel kam neki če ne k psihoanalizi, češ, žene jih podzavesten impulz, ki je gotovo samomorilski, drugi pa je ugotovil: Alpinisti gredo v tveganje, ker nimajo več veselja do običajnega tratenja prostega časa, zraven je še slavoohlepe in želja po strnitvi z naravo. Ti ljudje v vsakdanjem življenju ne najdejo nobene vzpodbude in nobenega mika več. Nek psihiater je spravil alpinizem v zvezo celo z nekako »božjo sodbo«. Če pridem živ iz stene — tedaj sem vreden življenja in tak naj bi bil božji pravdorek.

Ali se ne bere to podobno kakor tista psihiatrična ocena raznih modernističnih izumov v likovni umetnosti? Posebne usluge alpinizmu niso naredili, vprašanje pa je tudi, s kakšnim »gradivom« so ravnali, da so prišli tako — globoko. Walter Bonatti je po vzponu v Pillier d'Angle l. 1957 izjavil nekaj, kar je bolj dobrodošlo za psihologe: V gore hodim, ker se jih bojim; zmaga nad strahom je ena od največjih želja človeka.

GROZDNI SLADKOR spada k planinskemu brašnu že kakih deset let. Izkušnja je pokazala, da ga je treba jemati v zadostnih količinah, če hočemo doseči učinek. Manj od 10 g ne pomeni nič. Če pa ga izčrpami vzamemo večkrat po 20 do po 50 g, je uspeh nedvomen. Pri zelo veliki izčrpanosti je potrebna tudi doza od 50 do 100 g. Za normalno okrepcilo rabi alpinist 15 do 30 g. Čisti grozd-

ni sladkor — dekstroza se danes v ustih lahko topi, ima pa razne primesi (čokolada, sadje, kava), ki mu dajejo še boljši okus.

ZERMATT se je pod vtisom epidemije tifusa, ki je seveda odjeknila po vsem svetu, odločil za kanalizacijo in čiščenje odpadne vode, za likvidacijo smeti in odpadkov. Občinska skupščina za velikopotezni načrt ni glasovala soglasno, vendar z veliko večino. Projekt računa s 5 milijoni šv. fr. Za matterhornsko vas je to kar precej.

BISSON je bil pred več kot 100 leti prvi fotograf, ki se je s 25 nosači in z vodnikom Balmatom podal na Mt. Blanc s fotokamero. Pri takratnem stanju fototehnike je to bila velika ekspedicija. Za Bissonom sta šla na delo za planinsko fotografijo še Baldus in Civiale kot nekaka foto-odposlanca takratnega pozitivističnega prirodoslovja in sta s svojim dokumentarnim gradivom uspevala na kongresih raznih akademskih ustanov. Njima je sledil Jules Beck iz Strassburga, Paul Grohmann je l. 1863 organiziral foto-ekspedicijo na Grossglockner, pionirsko dobo gorniške fotografije pa je zaključil Vittorio Sella, ki ga štejejo za največjega planinskega fotografa prvih 100 let. Prvi je opazil pomen visokega formata za planinsko fotografijo in je znal postaviti kljub še primitivnim možnostim v gorsko pokrajino ljudi. Njegove fotografije so še danes edinstveni posnetki. Njegov Mustag-Tower iz l. 1909 je še vedno najboljši posnetek te gore, na katero so Angleži stopili šele l. 1956.

Za Sello so prišli Maddox, Švicar Huber, prišla je tehnika, ki je po prvi svetovni vojni omogočila, da je fotografiranje postalo stvar množic, prišla je »Leica«, »Rolleiflex«, barvni film, ki so ga sicer poznali že l. 1930, stvar množic pa je postal po l. 1950. Mojstri fotografije, med njimi Vilém Heckel, pa pravijo, da bo črno bela fotografija v gorah ohranila svoje mesto. Črno-bela fotografija je fotograf »rokopis«, v katerem se kaže njegov smisel za kompozicijo in lepoto. Vilém Heckel je star 24 let in mu priznavajo v Evropi prvo mesto med planinskimi fotografi. Heckel je mojster režije na temo: »Majhno človeško bitje pred veliko gor«. Išče atmosfero in dinamiko. Če na sliki ni človeka, potem diha iz slike neskončnost prostora. Fotografija mu izpolnjuje življenje, je njegova ljubezen in strast. Razstavljal je doslej v Berlinu, Dresdenu, Leipzigu, Rigi, Leningradu, Moskvi, Kijevu in je doslej njegovo razstavo obiskalo in občudovalo pol milijona ljudi. Tudi Poljaki imajo lepe uspehe s planinsko fotografijo. V Krakovem so pozimi 1964 razstavljali alpinisti svoje posnetke. Naleteli so na tako navdušenje, da je vso razstavo odkupil varšavski športni muzej in bo razstava stalna. Posebno se odlikuje v fotografiji alpinist Josef Nika.

MED NEBOM IN ZEMLJO je naslov Rébuffatovega filma, ki je na trentskega festivalu dosegel veliko priznanje. Gaston Rébuffat in Pierre Tairraz sta v filmu prikazala prečenje

Matterhorna in Mt. Blanca, plezanje v južni steni Aiguille du Midi in v Bonattijevem stebri Druja. Tairraz je sijajen snemalec, Rébuffat pa tehnik, kakor jih je malo. Po Nemčiji so v nekaterih mestih vrtili film ob navzočnosti G. Rébuffata. Predstave je uvajal Hans Ackermann, član trentske žirije, znan tudi nekaterim našim planinskim delavcem.

LORAND EÖTVÖS s svojima dvema hčerama je znano madžarsko ime iz prejšnjega stoletja, pomembna osebnost med pionirji alpinizma, Dechy je bil prvi med raziskovalci Kavkaza in Visoke Tatre. Po drugi svetovni vojni do l. 1957 o madžarskem planinstvu ni bilo kaj slišati. Zdaj vsako leto odhajajo madžarski planinci v Visoko Tatro, v južne Karpate, Rilo, Pirin, tudi v Julijskih so že bili. Zadnja leta so prišli tudi že v Zapadne Alpe. O planinstvu po svetu jih obvešča revija »Turista«, ki prihaja tudi v našo redakcijo.

DR. HERBERT TICHY, žurnalist in pisatelj, je eden od svetovnih potnikov srednje generacije, kakršnih je malo. Mimogrede je tudi alpinist in je bil prvi na Čo-Oju, enem od osemtisočakov, ki so pripadli avstrijskim navezam. Sicer pa je največ potoval sam in to od l. 1933 intenzivno, ko je 21 let star z motociklom potoval v Bombay. L. 1935—36 je potoval po Indiji, Afganistanu, Burmi in Tibetu, l. 1938 po Alaski, l. 1941—1948 je bil v vzhodni Aziji: na Kitajskem, Indokini, Tajskem, Japonskem in Mandžuriji. L. 1950 do 1951 je spet v Indiji in v Himalaji, l. 1957 v Keniji, l. 1959 v Karakorumu in l. 1961 v Južni Afriki. Doslej je izdal 13 knjig, prvo l. 1937 (Na najsvetejšo goro na svetu), zadnjo l. 1961 (Hong Kong).

O svojih potovanjih je nedavno zapisal: Pokrajine in ljudi se dobro spominjam. Če mi kaj uide s spomina, vzamem fotografije in si obnovim podrobnosti. To je lahko, ker so vezane na dejanja. Težje si je priklicati v spomin občutja in atmosfero določene pokrajine. Večkrat sem razmišljal, pa nisem mogel ugotoviti, s čim se oblikuje. Pokrajina še ni vse, gre še za razne šume, vonj, nebo, obnašanje in imovino ljudi. Mislim, da je afriška zemlja južno od Sahare različna od azijske. Po obeh sem hodil dneve in dneve peš in jo gledal, posebno če ni bilo steze. V Afriki sem imel občutek deviške nedotaknjene zemlje, na kateri se bo zgodovina človeštva šele začela razvijati. Na Kitajskem pa čutiš davno preteklost. Morda si to samo umišljam, morda pride tako zaradi knjig, zaradi šole, ki o tem uči, pa se nam zdi, da to čutimo. Pa tudi brez knjig bi čutil, ali je iz neke zemlje pognala kultura ali ne. Ta občutek, naj bo pravičen ali napačen, daje potovanju po Aziji svoj poseben mik. Če v vznožju Himalaje pomisliš, da je tu nekje Buddha domislil in dočutil svojo veliko religijo, se ti zdi, da so morda ledeni himalajski velikani imeli nanj nek vpliv in najvišje gore na zemlji dobe določen mističen pomen.

Mnogo sem hodil po Himalaji in iskal družbo domačinov. Bili so naravni ljudje, polni vere in uver. Nič nimam zoper današnje šerpe, imenitni ljudje so, postali pa so svetski in s tem je šel po zlu del atmosfere. Ko sem s Kitarjem, ki je bil kasneje z Merklom na Nanga Parbatu, šel na Kailas, tibetsko sveto goro, bi ga bil za vse na svetu ne pregovoril, da bi jo poskusila kot alpinista. Zato sva šla kot romarja, jaz preoblečen v Indijca. Vsako »posvetno« dejanje bi naju odkrilo. Morala sva se prilagoditi ritmu dežele in ostalih romarjev, to pa ni bilo vedno udobno. Imel sem občutek, da živim v drugem svetu in da vanj nisem prinesel nič drugega kot samega sebe. To se pravi imeti polno doživetje potovanja. Ko sem pred desetimi leti hodil po Nepalju zapadno od Kathmanduja, Himalaja še ni bila zbirokratizirana. Bil sem prepuščen četvorici šerp in čeprav je bil Pasang mojster organizacije, smo živeli štiri mesece iz rok v usta, od tega, kar smo dobili od kmetov in pastirjev. Deželo smo tako zares odkrivali, čeprav je dejal Tilman prav v času tistega mojega potovanja, da v Nepalju ne moreš več nastopiti kot raziskovalec, češ saj je vse kartirano. Res, ampak vseeno si — raziskovalec, ker odkriješ na kartah vse polno nepravilnosti. Spali smo tedaj večji del po templjih, ker je imel Pasang pri lamah precejšen ugled, saj je v Lhasi opravil nekaj teološkega študija. Ob tistih večerih sem se spomnil, kako sem ob koncu druge svetovne vojne brez potnega dovoljenja prodiral iz Pekinga v Lhaso, pa obvisel v samostanu Kumbum v okolici Kukunorja. Spominjam se predvsem vonja po žarkem sirovem maslu s čajem, po kadilu in urinu. Ta vonj sem doživljal tudi tedaj v Himalaji. Moji šerpe so namreč vedno radi počivali v zadimljenem prostoru brez oken, zaradi snage in čistega zraka si niso delali skrbi. In vendar se čutim srečen, če pomislim na ta vonj.

POTOVANJE PO GORAH je zahteva sedanjosti, pravi znani himalajec Fritz Moravec, čeprav je pri mladini manj cenjeno. Starši so dolžni navajati mladino, da hodi peš prav zaradi vedno večje motorizacije, ki zdravju nič ne koristi. Psihologi in zdravniki svetujejo pešačenje zaradi vedno večjega procenta mladine, ki nima prave drže, ki je preveč zamaščna, ki ima ploska stopala in trpi za raznimi nevrozami. Popotovanje ni borben in zahteven šport, je pa lahko sistematično gojena telesna vaja, primerna za vse ljudi vsake starosti, je alarm zaradi pomanjkanja gibanja. V Švici, v Nemčiji, v Avstriji vzpodbujajo k preprostemu popotovanju po markiranih stezah. Nekatere občine so že izdale značke, ki jih sprejmejo tisti, ki so to pot prehodili, obiskali te in te koče (naša transverzala je v teh deželah vzbudila precejšnjo pozornost!). Isti Fritz Moravec je v začetku l. 1964 potoval po Izraelu in to s plezalskim kladivom v roki. Pravi, da ima Izrael tudi zanimive, čeprav ne visoke gore (pri Hebronu najvišji vrh 1000 m).

V TEHERANU je kakih 1000 planincev. Planinska organizacija je tu stara 16 let, prvi iranski vzpon so zabeležili pred 28 leti. Šah sam se zanima za razvoj planinstva in je sam velik športnik, njegov brat princ Gholamresa pa je predsednik olimpijskega komiteja. Iranski planinci morajo biti najprej člani kakega športnega kluba, šele nato lahko postanejo člani planinske zveze, vendar pripravljajo CA, club alpin, ki bo združil predvsem plezalce. Pred dvema letoma so začeli z gradnjo prvih planinskih koč, na žičnice še nobeden ne misli. Pota markirajo, imajo tudi strokovno gorsko reševalno službo — 1. 1963 sta se dva planinca smrtno ponesrečila. Damavand (Demavend) je gora, v katere senci leži Teheran. Ime pomeni »nevesta gora«. Znan vrh je tudi Alam Kuh (4850 m) s svojo 800 m visoko steno, ki še ni preplezana. Alam Kuh pomeni »gospodova gora«.

Gorniški izrazi

Dr. Vladimir Škerlak

UVOD

I.

Dejstvo, da je od izdaje Našega alpinizma, prve in doslej edine zbirke opisov prvenstvenih vzponov v slovenskih gorah, minilo več kakor trideset let, sili Planinsko zvezo Slovenije k izdaji nove take zbirke, čeprav je jasno, da žrtve za to ne bodo v sorazmerju z gmotno koristjo, ki jo bo imela PZS od te knjige. V zavesti svoje odgovornosti za izdajo take knjige je PZS sklicala za 26. december 1962 sestanek zaradi dogovora o prvih ukrepih za izdajo zbirke opisov. Udeleženci sestanka so ugotovili, da je treba predvsem ustvariti enotno zbirko alpinističnih izrazov. Opisi morajo za isti pojem uporabljati iste besede. Zato je bilo treba pomen posameznih izrazov jasno opredeliti. Terminologija Našega alpinizma več ne zadošča, prvič, ker je za današnji čas preskromna, drugič, ker opredeljuje pojme s tem, da jim dodaja ustrezni nemški izraz. Zato so se udeleženci sestanka dogovorili: a) da je treba upoštevati tiste izraze, ki jih uporabljajo slovenski alpinisti v času izdaje Našega alpinizma, b) da je treba izraze opredeliti z definicijami.

Naloga, da sestavi to zbirko izrazov, je bila zaupana piscu tega članka. Zato je ta najprej prebral vse številke Planinskega vestnika od

leta 1932 do 1963 ter iz njih v nekaj mesecih izpisal izraze, pomembne za opise alpinističnih vzponov. Tako zbrane izraze je sistematično razporedil ter jih opremil z definicijami. Zbirko je dopolnil z izrazi iz Ljudske geografije Rudolfa Badjura. Pri vsem tem delu so bila prvokrat uvejvaljena nekatera načela; navedli jih bomo v naslednjih odstavkih tega uvoda.

Tako obdelano gradivo je bilo razposlano številnim sodelavcem Planinskega vestnika. Po prejemu njihovih odgovorov je bil 1. julija 1963 sestanek v čitalnici Planinske zveze. Po tem sestanku je pisec znova predelal snov ob upoštevanju pripomb. Tako obdelano gradivo je podano v naslednjih poglavjih. Pri tem je treba naglasiti velik delež tovariša dr. Vinka Malovrha. Ta je opozoril pisca na številne izraze s kraškega področja, objavljene leta 1962 v Geografskem vestniku št. XXXIV, razen tega pa je močno predelal tisti del terminologije, ki se nanaša na neravne dele zemeljske površine, tako da je nastala potreba po novem, splošnem poglavju v tem delu, kakor se je tudi pojavila potreba po nekoliko drugačni razvrstitvi snovi.

II.

Ob sestavi take zbirke se nam pojavlja nekoliko temeljnih načelnih vprašanj. Ta vprašanja so:

1. kaj naj vsebuje zbirka,
 2. od kod naj se črpa snov,
 3. kaj naj bo v dvomu odločilno,
 4. po katerih metodah naj se dela,
 5. kakšno stališče naj se zavzame do tujk.
- V tej zbirki so odgovori na ta vprašanja dani takole:

1. Zbirka vsebuje tiste izraze, ki jih slovenski gorniki uporabljajo, kadar govorijo ali pišejo o gorniškem udejstvovanju. Iz te sicer precej ohlapne opredelitve, sledi:

a) Zbirka se ne more omejiti le na alpinistične izraze, ker mora tudi alpinist uporabljati pri opisu svojega vzpona veliko takih izrazov, ki so skupni vsem gornikom, razen tega pa je nemogoče potegniti jasno mejo med splošnimi gorniškimi in specialno alpinističnimi izrazi;

b) zbirka ne more imeti značaj nekake enciklopedije, torej ne more zajemati vsega, kar je v zvezi z gorništvom; tako se — kljub nasprotnemu mnenju nekaterih alpinistov — ne more spuščati na izrazito botanično področje, na opis živalstva, kamenin itd., temveč sme in mora zajeti s teh področij samo tiste izraze, ki so značilni za gorniški jezik tako po obliki kot po pogostnosti uporabe.

2. Temelj vsakemu izrazoslovju je živa ljudska govorica. Toda iz tega ne sledi, da bi moral tudi pri naši zbirki izrazov imeti prvo in zadnjo besedo kmet — ali pa morda, kot nekateri menijo, znanstvenik-geograf — temveč je ljudstvo v tem primeru skupnost tistih ljudi, ki uporabljajo gorski svet v prav posebnem, športnem, rekreacijskem smislu, to pa so gorniki. Tista, sedaj že kar obilna mno-

žica ljudi, ki zahaja v gore, iščoč tu oddiha, telesne kulture in podobnega, ta skupnost uporabnikov je merodajna za dokončno oblikovanje in razlago posameznih pojmov, ne pa kmet ali znanstvenik, kajti za kmeta je ta svet »grintav«, neporaben, znanstvenik pa se, če je kritičen, omejuje le na ugotovitev tega, kar drugi govorijo in pišejo.

3. Povod za nastanek te zbirke so dale priprave za izdajo zbirke alpinističnih vzponov. Iz tega sledi, da bi izrazi morali ustvariti popolno jasnost ter uveljaviti načelo »en pojem — en izraz«.

Če gledamo na stvar zgolj z organizatoričnega stališča, je taka ustvaritev jasnosti v resnici vodilno načelo, ki se mu mora podrediti vse ostalo delo.

Toda v praksi je precej drugače. Jezik je nekaj živega in ne dopušča, da bi se mu vsiljevala pravila, narekovana od logike in doslednosti. Načelo »en pojem — en izraz« je izvedljivo le v izrazito strokovnem izrazoslovju, na primer, v pravniskem, zdravniškem, toda zato je uporaba takega jezika tudi omejena na sorazmerno ozek krog strokovnjakov. Gorniki pa ne tvorijo tako zaključenega kroga ljudi, zato je nemogoče pričakovati, da bo njihov način izražanja popolnoma usklajen z nekimi togimi načeli.

Iz tega sicer ne sledi, da bi se pri gorniški terminologiji omejili le na ugotavljanje, kaj gorniki pišejo in govorijo; pač pa je nemogoče, ustvariti tako zbirko izrazov, ki bo vseskozi pojmovno natančna.

To nasprotje med potrebo po jasni opredeljenosti in dejanskim stanjem, to je, živo govorico, tvori temeljno problematiko našega terminološkega dela.

Odločitev je zvezana z veliko odgovornostjo. Treba je namreč upoštevati eno in drugo načelo in prav v tem je težava, kje naj bo meja med veljavnostjo obeh nasprotujočih si načel. Rudolf Badjura se je v Ljudski geografiji ravnal točno po načelu ljudske govorice, toda zato njegova knjiga ni porabna za strokovne opise. Pomislimo le na to, kje povsod dopušča Badjura — zvest ljudskemu poimenovanju — izraz »gora«! od Vesele gore, Zalogne gore, Šmarne gore pa do Triglava! Nasprotno pa tudi z avtoriteto Planinske zveze oziroma kakega njenega organa ni mogoče dati povsod jasnih opredelitev, ker grozi nevarnost, da bo življenje šlo preko takih sklepov, neglede na to, da tudi v sami PZS precej oseb nasprotuje uradnemu opredeljenju pojmov.

Zato je v tej zbirki uporabljen sistem, ki pomeni kombinacijo med obema načeloma. Kjerkoli je to bilo potrebno in možno, je uveljavljeno načelo »en pojem — en izraz«. Drugod so uporabljeni pojmi z dodatkom »v ožjem« oziroma »v širšem pomenu besede«. V ponazoritev navajamo nekoliko primerov: Glede besede »gora« se ni bilo težko odločiti, ker je ta pojem med gorniki in geografi že razčiščen, čeprav morda kmečka govorica v tem pogledu še omahuje.

Teže je glede pojma »skala«. Tega izraza ponekod v Sloveniji (npr. v Robanovem kotu) ne uporabljajo. Pač pa je izraz »peč«, »pečina« zelo razširjena po najrazličnejših predelih Slovenije. Zaradi tega in pod vplivom nazorov dr. Tume, izraženih tudi v Našem alpinizmu, je v tej zbirki ohranjen za »živo« kamenino izraz »pečina«, medtem ko je »skala« velik kamen, ki se je izločil iz gore.

To stališče pa nikakor ni nesporno! Npr. pisatelj Marjan Lipovšek uporablja besedo »skala« v pomenu »pečina«. Tako jo je rabil tudi Prešeren.

Tudi beseda »greben« ima več pomenov. Kočna spušča »grebene« v dolino. Te »grebene« smo imenovali po Badjuri »panoge«. Greben pa veže tudi Rinko in Skuto. To smo imenovali »greben v ožjem smislu besede«. Govori se pa tudi o »osrednjem grebenu Savinjskih Alp«; ta »greben« obsega več vrhov in grebenov v ožjem smislu besede. Zato smo tako tvorbo imenovali »greben v širšem smislu besede«.

Drugod so namenoma dane nekaterim sorodnim pojmom razlage, ki naj ustvarijo med njimi kvantitativno ali kvalitativno razliko. Tako smo ločili po velikosti: poč, zarezo in špranjo. Po snovi smo ločili poč, razpoko in zev: poč je v kamenini, razpoka v ledeniku, ob stiku med pečino in snegom pa nastaja zev.

III.

Glavna značilnost metodike v tej zbirki je ta, da opušča dotlej zelo rabljena umetna, človeška merila, kot so meter, stopinja in pod. ter uvaja merila, ki jih daje narava sama.

Na primer: Badjura pravi: grič je vzpetina do višine nekako 30 m; od te stopinje do te je polog, potem je breg itd.; tudi Geografski vestnik uporablja pri določanju izrazov za razne vrtače njih približni premer v metrih. V naši zbirki so uvedeni kriteriji npr. hrib je vzpetina do zgornje meje gozdnega pasu (ne glede na absolutno višino v metrih).

Stopinja kot merilo je ohranjeno le na enem mestu: pri opredelitvi pojma »previs«.

Z metodiko je nekoliko povezano tudi vprašanje razporeditve snovi. Nekdo je predlagal, naj bi izrazi bili razporejeni po abecedi. Ta predlog moramo odkloniti. Snov mora po našem mnenju biti razporejena sistematično. Kot dodatek, recimo v kakem slovarju gorniških izrazov, so lahko naštetih izrazi tudi po abecedi, toda za sedaj, ko zbirko šele urejamo, moramo snov razporediti po vsebini. O tem ne more biti dvoma.

IV.

Glede tujk so površni opazovalci mnenja, da so nepotrebne in je njih uporaba celo »sramotna«.

Nam se zdi tako mnenje neživiljenjsko in znak prenapetosti. Po našem mnenju je treba deliti tujke v tri skupine:

1. V prvo skupino bi šli tiste tujke, ki niso potrebne. Na primer »lašta«, »laštast«. Ta